

Verkenning Informatiepositie Fysiek Domein

Colofon

Opdrachtnemer

Van Dam Datapartners

Tom Klerks (lead), Sharona Jansen, Anne Ooijevaar, Joost Verboven, Axel Damen.

Opdrachtgever

Hanke Nijman, Nanke Hofstra, Roe van Kasteren, Dirk van Brederode, Roxane Daniels, Tino de Velde

Redactie

Tappan

Vormgeving

Chris Koning (VNG) & Frans van Uffelen (Zevende Republiek)

Pre-publicatie: Utrecht, 15 september 2023

Publicatie: Den Haag, 28 november 2023

Voorwoord

Gemeenten staan voor grote opgaven in de fysieke leefomgeving. Zo moeten er genoeg woningen komen voor iedereen, moeten we anders omgaan met energie en klimaat en de bereikbaarheid moet op peil blijven of beter worden. Dit alles binnen de beperkte ruimte die er in ons land is. Dat vraagt om een sterke informatiepositie van de overheid. Zodat we beleid kunnen ontwikkelen en uitvoeren op basis van de juiste informatie. Die informatiepositie en de mogelijkheden voor verbetering staan centraal in deze Verkenning Informatiepositie Fysiek Domein.

Als gemeenten zetten we met dit onderzoek de stap naar voren.

Richting onze medeoverheden: rijk, provincies en waterschappen. Maar ook richting andere samenwerkingspartners in het ruimtelijke domein, zodat we gezamenlijk onze fysieke opgaven verder kunnen brengen. Want zonder samenwerking boeken we geen winst.

Laten we oog houden voor elkaars informatiebehoefte.

Overheidsorganisaties verschillen, maar hebben ook overeenkomsten. Alle bestuurders hebben sturings- en verantwoordingsinformatie nodig. Net als informatie over beleids- en visievorming. Vaak op basis van dezelfde bronnen. Door samen op te trekken, voorkomen we dubbel werk.

Met uitvoeringsinformatie brengen we de doelstellingen dichterbij.

Met enkel monitors zijn de opgaven nog niet verder gebracht. Het zijn gemeenten die daadwerkelijk woningen laten bouwen en de straten openen voor uitbreiding van het energienetwerk en de riolering. Die de fysieke leefomgeving levensloopbestendig inrichten, passend bij een veranderend klimaat. Laten we beseffen dat we daarbij iedereen nodig hebben. Om waardevolle informatie te ontsluiten en optimaal te benutten. En om samen standaarden in het leven te roepen, om samen de governance rondom data op orde te brengen, werkwijzen en definities te uniformeren.

Voor echte vooruitgang kunnen we niet zonder elkaar.

Sharon Dijkma
Voorzitter VNG

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	5
1 Verkenning informatiepositie fysiek domein	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Doelstelling	7
1.3 Onderzoeksverantwoording	7
1.4 Hoofdogaven en dimensies	8
1.5 Inrichting verkenning	9
2 Verkenning van opgaven	10
2.1 Bouwen en Wonen	10
2.2 Landbouw, natuur en stikstof	16
2.3 Water en Bodem	20
2.4 Klimaat en Energie	23
2.5 Afval en Circulaire Economie	27
2.6 Bereikbaarheid en Mobiliteit	31
2.7 Groene en gezonde leefomgeving	33
3 Eerste analyse fysiek domein	38
3.1 Vertellen met metaforen	38
3.2 Bouwplaats van opgaven	41
3.3 Gordiaanse informatieknoop	42
3.4 Babylonische spraakverwarring	47
4 Richtingen voor vervolg	51
4.1 Scenarioschets: Herstructureren (ISIP's)	51
4.2 Scenarioschets: Centralisatie	53
4.3 Scenarioschets: Data Nuts Alliantie (DNA)	54
4.3 Slotwoord	56
Bijlage 1: Conceptagenda interbestuurlijke overleg	57
Bijlage 2: Actielijst per hoofdogave	58
Bijlage 3: Lijst geïnterviewden	64
Bijlage 4: Literatuurlijst	65
Bijlage 5: Resultaten Enquête	68

Samenvatting

De grote ruimtelijke opgaven van deze tijd vragen om een sterke informatiepositie van de overheid. Op dit moment zijn initiatieven op het gebied van data en monitoring versnipperd en ontbreekt samenhang. Er is een stabiele, adaptieve en modulaire informatievoorziening¹ nodig in het fysiek domein, die overheden in staat stelt de juiste beslissingen te nemen voor de lange termijn. Daarom heeft de VNG Van Dam Datapartners gevraagd een interbestuurlijke eerste verkenning uit te voeren: Verkenning Informatiepositie Fysiek Domein (VIFD).

Met deze verkenning geven wij, Van Dam Datapartners, inzicht in de huidige informatiepositie, brengen we behoeften in kaart en doen we suggesties voor vervolgstappen. Het resultaat is verwerkt in dit rapport.

De belangrijkste bevindingen samengevat:

- **Op de werkvloer leeft een grote informatiebehoefte en hoge verwachtingen van informatieproducten**
Medewerkers die dicht op de beleidsuitvoering zitten, hebben een grote behoefte aan informatie. Deze behoefte verschilt per opgave. Ook zijn de verwachtingen van informatieproducten die door de overheid worden gefaciliteerd hoog; deze verwachtingen worden vaak niet waargemaakt. We zien dit bij alle overheidsorganen, van gemeenten tot waterschappen en provincies.
- **Informatieproducten beantwoorden niet voldoende aan de informatiebehoefte**
De beschikbare informatieproducten helpen medewerkers onvoldoende aan de informatie die ze nodig hebben. Bestaande producten worden nu soms helemaal niet gebruikt, terwijl de ontwikkeling ervan veel tijd, geld en energie heeft gekost. Aan de andere kant geven de makers van de informatieproducten aan dat het hen aan input ontbreekt om de informatieproducten goed te vullen en bruikbaar te maken.

Bij de ontwikkeling van informatieproducten is het daarom van groot belang om:

- Vooraf goede vraagarticulatie toe te passen
- Goed te inventariseren welke gebruikersgroepen er zijn
- Inzicht te hebben in de informatiebehoeften van de beoogde (eind)gebruikers
- Informatieproducten zo te ontwikkelen dat ze tegemoet (blijven) komen aan die informatiebehoeften
- De informatie gebruiksvriendelijk beschikbaar te maken
- Bekendheid te geven aan ontwikkelde informatieproducten en waar ze voor gebruikt kunnen worden
- Ondersteuning te bieden in het gebruik van informatieproducten

¹ Met informatievoorziening bedoelen we het geheel aan data- en informatie-ontwikkelingen gericht op het voorzien in de informatiebehoefte. Die behoefte kan zitten in informatie ten behoeve van beleidsvorming, beleids(bij)sturing, verantwoording (horizontaal en verticaal), uitvoering, monitoring (volgen van ontwikkelingen), benchmarking (vergelijken met anderen) en belangenbehartiging. Binnen de informatievoorziening kunnen dataverzamelingen, mogelijkheden voor data-ontsluiting en mogelijkheden voor data-visualisatie worden onderscheiden.

- **Vraagarticulatie moet een verplicht onderdeel worden van elk datainitiatief bij elk bestuursorgaan**

Met vraagarticulatie wordt bedoeld: nauwkeurig in kaart brengen wat je precies wilt zien, weten of oplossen. Wat is precies de 'vraag achter de vraag'. Zonder heldere vraagarticulatie kun je maatschappelijk doelstellingen niet bereiken en (on)behaalde resultaten niet goed verantwoorden. Om elkaar van de juiste informatie te kunnen voorzien, is het belangrijk dat we de juiste kaders gebruiken en de behoeften in beeld hebben; wat wil iemand weten en in welke context? Alleen zo kan er meerwaarde ontstaan die leidt tot goed onderbouwde onderzoeken, beleidsdocumenten en informatieproducten en toepassingen die daadwerkelijk bieden wat nodig is.

- **Om versnippering van het aanbod aan informatie(producten) tegen te gaan is standaardisatie en samenwerking nodig**

Door onvoldoende afstemming binnen en tussen 'opgavesilo's' is er een versnippering van het informatielandschap ontstaan. Het aantal ontwikkelde informatieproducten is groot, overlapt en is onoverzichtelijk. Datzelfde geldt voor de onderliggende definities van indicatoren en technische systemen die vaak productspecifiek totstandkomen waardoor herbruikbaarheid wordt ver(m)(h)inderd. Om deze versnippering van producten, data en systemen aan te pakken en herbruikbaarheid van data te vergroten, is het nodig definities te standaardiseren, te zorgen dat informatiesystemen compatibel zijn en informatieproducten in afstemming binnen en tussen de opgavesilo's worden ontwikkeld. Door standaardisatie van indicatordefinities wordt verzamelde data optelbaar en uitsplitsbaar, waardoor het bruikbaar wordt voor verschillende niveaus (van bv wijk tot landelijk niveau). Technische standaardisatie is nodig om data goed te kunnen koppelen. En met afstemming bij de ontwikkeling van informatieproducten wordt vervolgens overlap en de ontwikkeling van 'onnodige' nieuwe informatieproducten voorkomen.

- **Het is wenselijk de interbestuurlijke samenwerking op informatie anders te organiseren**

Om de informatiepositie in het fysiek domein voor alle betrokkenen te verbeteren, is het raadzaam de interbestuurlijke samenwerking te versterken, met daarop een vorm van sturing en regie. Dat vraagt om een verandering in hoe het op dit moment is georganiseerd. Een verandering waar alle betrokken overheden achter staan. Daarom adviseren we om in interbestuurlijke samenwerking een oplossingsrichting te definiëren. Als basis voor dit gesprek zijn door ons, Van Dam Datapartners, drie mogelijk richtinggevende scenario's opgesteld die tot inspiratie kunnen dienen:

- Herstructureren (ISIP's): per opgave inrichten van de samenwerking via een Interbestuurlijk Samenwerkingsverband voor de InformatiePositie (ISIP).
- Centraliseren: kiezen voor een centraal orgaan dat de regie heeft, zoals een ministerie voor Digitale Zaken, een nationaal programma of een agentschap of ZBO.
- Data Nuts Alliantie (DNA): data en informatie zien als nutsvoorziening, waarvoor een nutsbedrijf kan worden opgericht.

1 Verkenning informatiepositie fysiek domein

Ons natuurlijke ecosysteem vraagt om aandacht en herstelmaatregelen. Willen we onze torenhoge beleidsambities in het fysiek domein realiseren, dan moeten we onderkennen dat ook het herstel van het digitale ecosysteem noodzakelijk is; een opgave die naast toewijding ook voldoende tijd vereist.

Bron: dit betreft een samengestelde uitspraak, gebaseerd op wat er tijdens het onderzoek in gesprekken is opgehaald.

1.1 Aanleiding: grote informatiebehoefte in een versnipperd datalandschap

Onze samenleving staat voor omvangrijke maatschappelijke opgaven binnen het fysiek domein. Een effectieve aanpak van deze opgaven en het formuleren van doeltreffende antwoorden vereisen betrouwbare en actuele informatie voor bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders. Er bestaat echter een duidelijke kloof tussen informatieprofessionals en bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders, waardoor veel informatieprojecten niet of onvoldoende aansluiten op de praktijk. Interbestuurlijk is iedereen het er wel over eens: informatie wordt vaak niet efficiënt benut, mede door verkokering (silo's) en versnippering tussen verschillende publieke en private partijen. Een signaal waar al tientallen rapportages over zijn geschreven. Men ziet steeds scherper dat deze situatie ook een negatieve impact heeft op de betrouwbaarheid van de overheid alsmede de effectiviteit van (lokale) besluitvorming.

De kern van het probleem is niet primair technologisch van aard, het gaat om hoe de informatie in de praktijk is georganiseerd en wordt gebruikt. De verbinding tussen inhoud en informatie binnen én tussen de maatschappelijke opgaven is gebrekkig. Het probleem wordt op verschillende plekken gevoeld, maar het overzicht en stevige oplossingsrichtingen ontbreken. Dat heeft de VNG ertoe doen besluiten een eerste interbestuurlijke verkenning te doen naar de informatiepositie binnen het fysiek domein.

1.2 Verkenning Informatiepositie Fysiek Domein

De uitdagingen zijn complex en de ambities zijn hoog. In deze Verkenning Informatiepositie Fysiek Domein (VIFD) worden zowel per maatschappelijke opgave als voor het fysiek domein in zijn geheel de interbestuurlijke behoeften en uitdagingen op het gebied van informatie beschreven. De VIFD geeft daarmee inzicht in de huidige informatiepositie in het fysiek domein, de uitdagingen die voorliggen en mogelijke oplossingsrichtingen.

Deze interbestuurlijke eerste verkenning is in opdracht van de VNG uitgevoerd door Van Dam Datapartners. Dat gebeurde op basis van interviews, enquêtes en deskresearch.

Het fysiek domein is inhoudelijk groot en erbinnen vallen uiteenlopende en specialistische opgaven. De VNG heeft gekozen voor een verkenning in de breedte. Het detailniveau kan per uitgewerkte opgave verschillen en is mede afhankelijk van de fase waarin een opgave zich bevindt. Als lezer kunt u deze eerste verkenning beschouwen als een startpunt voor interbestuurlijke dialoog en als aanknopingspunt voor vervolgacties of verdiepend onderzoek.

1.3 Onderzoeksverantwoording

In de periode maart-juni 2023 is er gebruik gemaakt van een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden om inzicht te krijgen in de informatiebehoeften, beschikbaar en bekend aanbod, uitdagingen en kansen binnen diverse opgaven in het fysiek domein. Hieronder lichten we de toegepaste methoden toe:

- **Deskresearch**

Aan het begin van het traject is uitvoerig literatuuronderzoek gedaan, ondersteund door zowel interne bronnen van de VNG als externe bronnen. De verzamelde informatie hielp bij het opstellen van een interviewleidraad en gaf context per thema/opgave.

- **Interviews**

Gesprekken zijn gevoerd met 56 beleids en informatieprofessionals van 22 verschillende organisaties. Ook hebben we overlegd met VNGexperts over specifieke onderwerpen. Een lijst van geïnterviewde personen is te vinden in bijlage III.

- **Enquêtes**

In april-mei 2023 hebben we een vragenlijst verspreid via de VNG en het eigen netwerk van Van Dam Datapartners om een breed scala aan perspectieven uit het veld te verzamelen. Met negentig respondenten uit verschillende thema's en bestuurslagen hebben we een gevarieerd beeld hebben gekregen

- **Feedbackronde**

In juli 2023 is een conceptversie van het rapport voorgelegd aan inhoudelijke experts en informatieprofessionals uit diverse geledingen. Via verschillende kanalen, waaronder inloopsprekuren, hebben we waardevolle feedback verzameld. Alle relevante opmerkingen en suggesties zijn meegenomen in de uiteindelijke versie van dit rapport.

We zijn ervan overtuigd dat de combinatie van deze methoden heeft geholpen om een gebalanceerd en praktijkgericht inzicht te geven in de diverse hoofdogaven.

1.4 Hoofdogaven en dimensies

In deze verkenning van de informatiepositie is ervoor gekozen om een zevental maatschappelijke hoofdogaven binnen het fysiek domein centraal te stellen. Hoewel er meer (sub)opgaven zijn (bijvoorbeeld lokale economie²), is op basis van gesprekken met de VNG en haar interbestuurlijke partners besloten om de onderstaande selectie aan te houden:

- Bouwen en Wonen
- Landbouw, Natuur en Stikstof
- Water en Bodem
- Energie en Klimaat
- Afval en Circulaire economie
- Bereikbaarheid en Mobiliteit
- Groene en gezonde leefomgeving

² De Omgevingswet benadrukt het belang van goed geïnformeerde besluitvorming in het fysiek domein. Deze wet faciliteert samenwerking tussen diverse partijen zoals overheden, bedrijven en burgers. Een cruciaal element in deze informatie-gestuurde aanpak is het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Hierin worden juridische richtlijnen gecombineerd met waardevolle informatie over de leefomgeving, waardoor gedegen beslissingen en projectuitvoering worden ondersteund.

³ De Ruimtelijke puzzel is een traject dat voornamelijk draait om strategische besluitvorming. Hierbij worden nationaal gestelde doelen en opgaven ruimtelijk vertaald naar 'de m2', waar ze gecombineerd worden met lokale, regionale en provinciale opgaven. Verschillen de overheden wegen verschillende belangen af die invloed hebben op de lange termijn ontwikkeling en inrichting van één of meerdere gebieden. Zo wordt vanuit lokale context richting gegeven aan doelstellingen voor ruimtelijke ontwikkeling, zoals huisvesting, groene ruimtes, klimaatverandering en economische groei, waarbij rekening wordt gehouden met de beschikbare ruimte.

⁴ De Omgevingswet benadrukt het belang van goed geïnformeerde besluitvorming in het fysiek domein. Deze wet faciliteert samenwerking tussen diverse partijen zoals overheden, bedrijven en burgers. Een cruciaal element in deze informatie-gestuurde aanpak is het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Hierin worden juridische richtlijnen gecombineerd met waardevolle informatie over de leefomgeving, waardoor gedegen beslissingen en projectuitvoering worden ondersteund.

⁵ VTH omvat de operationele en tactische elementen die betrokken zijn bij het uitvoeren van de regels en regelgeving die zijn vastgesteld in o.a. de Omgevingswet. Dit houdt in het verlenen van vergunningen, het houden van toezicht op de naleving van regels en het handhaven van deze regels door overtredingen aan te pakken en te bestraffen.

Tijdens de interviews en verdiepende gesprekken keerden in iedere hoofdpogave steeds enkele dimensies terug. Deze dimensies zijn de Ruimtelijke puzzel³, Omgevingswet⁴ en vergunning, toezicht en handhaving (VTH)⁵. Deze dimensies zijn zichtbaar in verschillende hoofdpogaven, maar worden hier niet verder uitgewerkt. In paragraaf 1.5 geven we aan hoe we deze hoofdpogaven en dimensies in de rapportage hebben verwerkt.

1.5 Leeswijzer

Deze verkenning is bedoeld voor bestuurders, beleids en informatieprofessionals, en is opgedeeld in drie delen om navigatie te vergemakkelijken: verkenning per opgave, eerste analyse informatiepositie fysiek domein in zijn geheel, en mogelijke oplossingsrichtingen voor vervolg.

1.5.1 Verkenning per opgave

In dit onderdeel behandelen we de zeven hoofdpogaven. We leggen eerst kort uit wat elke hoofdpogave inhoudt. Daarna vatten we samen welke informatiebehoefte en uitdagingen we hebben geïdentificeerd voor elke hoofdpogave, gebaseerd op de interviews, deskresearch en enquêtes. Voor elke maatschappelijke hoofdpogave zullen we actiepunten benoemen die gebruikt kunnen worden om vervolgstappen te zetten richting een sterke(re) informatiepositie.

1.5.2 Eerste analyse informatiepositie fysiek domein

Op basis van de verkenning van de zeven hoofdpogaven trachten we tot een eerste analyse te komen van de informatiepositie voor het fysiek domein in zijn geheel. We doen dat met behulp van drie metaforen, namelijk: bouwplaats van opgaven, Gordiaanse informatieknoop en Babylonische spraakverwarring. In dit deel geven we opgaveoverstijgende adviezen en betrekken we ook de eerder genoemde dimensies. Hoofdstuk 3 en 4 kunnen gezien worden als input voor een interbestuurlijke agenda voor het versterken van de informatiepositie voor het hele fysiek domein. Een agenda die op verschillende tafels kan landen voor een vervolg of verdieping.

1.5.3 Richtingen voor vervolg

In dit deel geven we, op basis van interviews en gesprekken, een aantal richtingen voor een vervolg van deze verkenning. We hebben in hoofdstuk 3 een aantal stevige uitspraken gedaan en constateren de brede behoefte om te komen tot een informatieecosysteem dat ondersteunend is aan de maatschappelijke opgaven. Het is evident dat het niet alleen een institutioneel of systeemvraagstuk is, maar ook een cultuurvraagstuk, dat niet door middel van een quickfix opgelost kan worden. Dit deel biedt de basis voor een interbestuurlijke dialoog over hoe de informatiepositie voor het fysiek domein te versterken.

Wat is data?

Data verwijst naar (onbewerkte) gegevens en cijfers zonder context. Deze hebben op zichzelf in relatie tot een informatiepositie geen specifieke waarde. Het zijn de basiselementen waarmee analyses kunnen worden uitgevoerd.

Wat is informatie?

Als aan data specifieke context wordt toegevoegd en er interpretatie plaatsvindt, wordt data getransformeerd tot informatie. Informatie is dus data die door een proces van interpretatie en/of analyse waarde heeft verkregen in relatie tot een informatiepositie en hierdoor bruikbaar is voor specifieke doeleinden. In deze verkenning spreken we bewust over informatie in plaats van over het technische (en meer populaire) begrip data.

Wat is een informatiepositie?

Weten welke informatie je hebt en hoe je deze gebruikt en deelt met anderen, noemen we de informatiepositie. De term informatiepositie klinkt misschien technisch. Toch draait het bij de informatiepositie vooral om de manier waarop je, op basis van gevalideerde informatie, nu en in de toekomst de juiste beslissingen kunt nemen om je maatschappelijke doelen te halen. Technologie is daarin slechts een middel en geen doel op zich.

'Onze inwoners ervaren hun leefomgeving als één geheel, zo moeten we de onderliggende data ook zien'

"Van wonen en mobiliteit tot energie en klimaat: domeinen die binnen de Rijksoverheid vaak strak zijn gescheiden, komen binnen de gemeente juist samen. Mensen wonen, werken en recreëren er, hebben zorg nodig, verplaatsen zich, maken gebruik van warmte en elektriciteit. Data en digitalisering kunnen helpen om al die opgaven met elkaar te verbinden. Stel dat je een energie-neutrale, sociale cohesie bevorderende wijk wilt bouwen met ruimte voor duurzame mobiliteit waarin energie- en afvalstromen en de luchtkwaliteit automatisch worden gemonitord. Dat vraagt om een grote mate van samenhang tussen de benodigde data. De huidige basisregistraties zijn daarvoor niet meer voldoende. Als gemeenten kunnen we dat ook niet alleen oplossen. Daarom geloof ik in een krachtig federatief datastelsel, waarbij data uit alle relevante sectoren op een gestandaardiseerde, uniforme wijze beschikbaar zijn. Dat begint met de vraag: wat willen we eigenlijk, waar willen we met data en digitalisering naar toe? Natuurlijk gaat het daarbij ook om governance en financiering. Maar laten we eerst samen het idee omarmen. Want nu al gaan stoeien over de vraag wie wat betaalt, is de dood in de pot."

Astrid Nienhuis, burgemeester van Heemstede

2 Verkenning van opgaven

In hoofdstuk 2 verkennen we de zeven hoofdoggaven die het fysiek domein representeren. Het gaat daarbij om:

- Bouwen en Wonen
- Landbouw, Natuur en Stikstof
- Water en Bodem
- Energie en Klimaat
- Afval en Circulaire economie
- Bereikbaarheid en Mobiliteit
- Groene en gezonde leefomgeving

Per opgave geven we een beknopte beschrijving van het onderwerp, signaleren we de informatiebehoefte⁶ en de uitdagingen⁷ gevolgd door opties voor concrete acties. Elke (hoofd)opgave kent een eigen dynamiek. Specifieke ontwikkelingen zijn, mede door de politiekbestuurlijke context, aan snelle verandering onderhevig. En elke opgave bevindt zich in een andere fase. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de opgaven en bijbehorende informatiebehoefte en uitdagingen. We nodigen de experts uit om in beweging te komen en met deze verkenning in de hand de volgende stap te zetten naar een sterke informatiepositie.

2.1 Bouwen en Wonen

De woningnood in Nederland is groot. Vooral in het betaalbare segment, zoals de sociale huursector, is er te weinig aanbod. Er moeten dus meer woningen worden gebouwd, maar een tekort aan mankracht, hoge bouwkosten, stijgende rente en conflicterende belangen in het ruimtelijke domein maken die opgave complex. De Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA) geeft richting aan de volkshuisvestelijke opgave. Overheden en stakeholders hebben de juiste informatie nodig om invulling aan de NWBA te kunnen geven.

2.1.1 Opgavebeschrijving

Kenmerkend voor de huidige woningopgave is dat de rijksoverheid stevig de regie voert en ook andere overheden positioneert om dat te doen. Sinds de NWBA is er veel nieuwe wetgeving in ontwikkeling die grote effecten heeft op de woningmarkt. Het rijksbeleid (900.000 woningen, waarvan 2/3 betaalbaar en 1/3 geschikt voor ouderen) wordt als 'woondeals' vertaald naar lokale doelstellingen. Hierbij vervullen provincies een coördinerende en sturende rol en verankeren gemeenten dat beleid in hun lokale aanpak en voeren het uit.

Door een 'stapeling van eisen' lopen woningbouwontwikkelingen, en daarmee de opgaven, vertraging op, waardoor er dringend prioriteit moet worden aangebracht in de verschillende beleidsdoelstellingen. Ook de hoge bouwkosten en rente, gebrek aan mankracht en beperkte stikstofruimte hebben een vertragend effect op de woningbouw.

Doordat er grote behoefte is aan woningen op de korte termijn, wordt er gezocht naar directe oplossingen. Dat resulteert onder meer in een toenemend aantal tijdelijke woningen en meer modulaire bouw. En in transformaties van leegstaand of verouderd vastgoed. Ook worden er steeds meer woningen op hetzelfde oppervlak gebouwd (inbreiden en optoppen). Tegelijkertijd wordt er nieuwe wetgeving geïmplementeerd die veel effect heeft op de processen rondom woningbouw, zoals de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging (Wkb) voor het bouwen.

Daarnaast wordt er gestuurd op een betere afstemming tussen aanbod en vraag, ofwel tussen de woningvoorraad en productie (aanbod) en de (toekomstige) bewoners van die woningen (vraag). Verschillende groepen inwoners in ons land hebben immers allemaal een andere woonbehoefte. De groeiende mismatch die de afgelopen jaren is ontstaan tussen dat aanbod en die vraag, wordt met de NWBA aangepakt. Onder meer door versneld woningen bij te bouwen die beter aansluiten bij de vraag naar specifieke woonproducten. Een zorgvuldige definiëring van diverse groepen en hun eigen kenmerkende woonbehoeften helpt bij het vormgeven van dit soort bouwplannen. Hierdoor zal de mismatch op termijn kunnen afnemen.

2.1.2 Informatiebehoefte

Huidige woningvoorraad sluit niet aan op de werkelijke woonbehoefte

De basis van de volkshuisvesting in Nederland berust op een gezonde balans tussen vraag en aanbod. Toch beschikken gemeenten en medeoverheden niet over een actueel en volledig overzicht van de woningvoorraad, zowel op kwantitatief (aantal woningen) als kwalitatief niveau (woonproducten, kenmerken en prijssegmenten). Daarnaast sluit de huidige woningvoorraad niet aan op de daadwerkelijke woonbehoefte. Deze groeiende discrepantie tussen vraag en aanbod resulteert momenteel in de verdringing van mensen met een specifieke woonbehoefte op de woningmarkt. Denk aan starters die geen woning kunnen vinden en senioren die steeds vaker ervaren dat hun woning niet past bij hun woonbehoefte. Overheden en hun partners hebben behoefte aan inzicht in de omvang van de vraag naar specifieke woonproducten. Het is belangrijk om te weten hoe de verschillende bevolkingsgroepen met hun specifieke woonbehoeften zich in de toekomst gaan ontwikkelen. De door het Rijk gedefinieerde 'aandachtsgroepen' verdienen hierbij speciale aandacht. Zonder dit inzicht kan de volkshuisvestelijke opgave niet adequaat worden vormgegeven.

⁶ Informatiebehoefte verwijst naar de noodzaak voor accurate, relevante en tijdige gegevens of kennis die nodig is voor een individu, organisatie of systeem om effectief beslissingen te kunnen nemen, problemen op te lossen of doelen te bereiken.

⁷ Uitdagingen zijn obstakels of problemen die overwonnen moeten worden om een bepaald doel te bereiken. Ze kunnen betrekking hebben op uiteenlopende gebieden zoals technologie, beleid of cultuur en vereisen vaak nieuwe oplossingen of aanpassingen aan veranderende omstandigheden.

Actiepunt(en):

- Een eenduidig informatiestelsel organiseren voor het registreren, bijwerken en ontsluiten van alle relevante gegevens over de woningvoorraad. Denk aan: aantallen, kenmerken en prijssegmenten van de woningen.
- Periodiek lokaal onderzoek doen naar de woonbehoeften van alle inwonersgroepen, inclusief de speciale 'aandachtsgroepen' die door het Rijk zijn gedefinieerd. En de onderzoeksresultaten landelijk ontsluiten volgens standaarden. Hierdoor krijgen overheden beter inzicht in de huidige en toekomstige woonbehoeften van verschillende groepen.
- Samenwerken tussen gemeenten, provincies, Rijk en andere belanghebbenden om gezamenlijk inzicht te krijgen in de huidige en toekomstige woonbehoeften. En om strategieën en actieplannen te ontwikkelen waarmee het aanbod van woningen beter wordt afgestemd op de geïdentificeerde woonbehoeften van de verschillende inwonersgroepen.

Inzicht in bottlenecks van het bouwproces kan woningbouw versnellen

Om in de grote behoefte aan woningen te voorzien, willen overheden inzetten op een versnelling van de nieuwbouwopgave. Bijvoorbeeld door de looptijd van een woningbouwontwikkeling te verkorten. Recente innovaties tonen aan dat het mogelijk is de doorlooptijd te verkorten van zes naar twee jaar (o.a. door parallel ontwikkelen). Mits alle benodigde informatie goed georganiseerd en ontsloten is. Er is behoefte aan inzicht in de bottlenecks van het bouwproces, zoals de doorlooptijd en capaciteit bij gemeentelijke lijnafdelingen, de beschikbaarheid van werknemers in de bouwsector en de 'kritische succesfactoren' bij ontwikkelingen. Bovendien zijn er nieuwe kansen en innovaties in de bouwsector die beter benut moeten worden. Soms komen oplossingen echter onvoldoende van de grond door nieuwe partijen op het speelveld. Daarom is er behoefte aan informatie over de effectiviteit van nieuwe bouwmethoden, materialen en ontwikkelvormen. Hoe meer betrouwbare informatie beschikbaar is over innoverende producten en methoden, des te eerder zijn partijen geneigd deze succesvol in te zetten.

Actiepunt(en):

- Organiseer en ontsluit alle benodigde informatie voor woningbouwontwikkeling, inclusief vergunningen, beschikbaarheid van grond en middelen en alle andere informatie die nodig is voor het starten en afronden van bouwprojecten. Hiervoor kan een gestandaardiseerd en toegankelijk systeem worden ontwikkeld of verbeterd.
- Voer een gedetailleerde analyse uit van de doorlooptijd en capaciteit bij gemeentelijke lijnafdelingen en de beschikbaarheid van werknemers in de bouwsector. Dit kan knelpunten en bottlenecks in de processen identificeren en corrigeren. Dat is goed voor de efficiëntie en de doorlooptijd.
- Verzamel en deel betrouwbare informatie over de effectiviteit van nieuwe bouwmethoden, materialen en ontwikkelvormen. Het is essentieel dat deze informatie breed wordt gedeeld binnen de sector, zodat partijen worden aangemoedigd om innovatieve producten en methoden te gebruiken die hen kunnen helpen om efficiënter en effectiever te werken.

Actuele en juiste locatiespecifieke informatie stimuleert bouwopgave

Er is veel onzekerheid over waar er in gemeenten nog kan of mag worden gebouwd. De stikstofopgave, de samenstelling van de ondergrond en mogelijke wateroverlast (in de toekomst) zijn voorbeelden van knelpunten die bepalend kunnen zijn voor een bouwlocatie. Heldere, actuele en juiste locatiespecifieke informatie kan dan helpen om lokaal de juiste keuzes te kunnen maken. Maar op het moment dat dit soort informatie moeilijk vindbaar is, ontstaat er onduidelijkheid over wat er wel en niet mogelijk is bij een specifieke bouwlocatie en welke afwegingen daarbij meespelen. Hoe groot is bijvoorbeeld het risico op wateroverlast (in de toekomst)? Of: wat zijn de effecten van een slappe ondergrond op een eventueel te bouwen wijk? Geïnterviewden geven aan dat het ontsluiten van dit soort informatie nog te weinig verankerd is in de DSO. Zonder deze inzichten kunnen keuzes niet gemaakt worden en leggen meerdere bestuursorganen (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) momenteel beperkingen op. En daardoor blijft de bouwopgave op dit soort locaties onnodig in de wachtstand.

Actiepunt(en):

- Verzamel en actualiseer locatiespecifieke informatie, omdat dit de basis vormt voor alle besluitvorming. Zonder accurate, up-to-date informatie over stikstof, samenstelling van de ondergrond en risico op wateroverlast is het onmogelijk om weloverwogen beslissingen te nemen over de geschiktheid van een bouwlocatie.
- Integreer het ontsluiten van locatiespecifieke informatie in de DSO (Omgevingswet). Dit is een belangrijke stap voor het daadwerkelijk gebruiken van verzamelde informatie bij het nemen van beslissingen en het beoordelen van potentiële bouwlocaties.
- Ontwikkel een risicoanalysetool die besluitvormers en belanghebbenden helpt om gestructureerd en objectief de risico's van een bouwlocatie te kunnen beoordelen. Hierdoor neemt het risico op het nemen van verkeerde beslissingen af.

Gericht ingrijpen in bestaande woningmarkt om doorstroming te bevorderen

Om doorstroming op de woningmarkt te bevorderen en misstanden te voorkomen, is het belangrijk om waar nodig in te grijpen in de bestaande bouw. Denk bij misstanden aan te hoge huurprijzen, woonfraude of discriminatie. Gemeenten willen dit soort misstanden graag voorkomen en zetten daarom in op vroege signalering. De onlangs aangenomen Wet goed verhuurderschap (Wgv) en de Opkoopbescherming helpen daarbij.

Om naar die wetten te kunnen handelen, hebben gemeenten inzicht nodig in hoe vaak en waar ongewenste situaties voorkomen. En of het gevoerde beleid de gewenste resultaten behaalt of dat specifieke bijsturing nodig is. Ook bij het bestrijden van ondermijning en het bevorderen van de leefbaarheid, is het nuttig om verschillende gegevens te kunnen combineren. Denk aan informatie over leegstaand vastgoed, eigendom en gebruik van een gebied.

Daarnaast is het nodig om scheefwonen aan te pakken en daarmee de doorstroming en de inzet van levensloopbestendige woningen te bevorderen. Er zijn veel mensen die een woning hebben of huren in een prijssegment dat niet overeenkomt met hun inkomen. Ook is bekend dat veel senioren in woningen wonen die niet goed aansluiten bij hun (toekomstige) woonbehoeften. Het is belangrijk om inzicht te hebben in waar en wanneer zoiets misgaat; waar vraag en aanbod uiteen lopen. Als er op lokaal niveau inzicht is in dit soort situaties, kan de doorstroming lokaal worden gestuurd. Bijvoorbeeld door de kenmerken van woningen te analyseren. Zo kunnen lokale overheden hun inwoners gericht informeren over de (on)mogelijkheden van het langer zelfstandig thuis wonen of een doorstroombeleid ontwikkelen.

Actiepunt(en):

- Maak vroege signalering en preventie mogelijk met data. Hiermee kunnen gemeenten proactief handelen om problemen zoals te hoge huurprijzen, woonfraude en discriminatie te identificeren én aan te pakken. Voordat ze escaleren. Voor de Wvg is het wenselijk om een huurregister in te voeren waarin publiek en private huur is opgenomen.
- Combineer informatie voor de aanpak van ondermijning en de bevordering van de leefbaarheid. Dit betekent dat verschillende soorten bronnen, zoals informatie over leegstaand vastgoed, eigendom en gebruik van een gebied, gecombineerd worden om een completer beeld van de situatie te krijgen.
- Besteed aandacht aan de informatie die nodig is voor het aanpakken van scheefwonen en het ontwikkelen van een doorstroombeleid. Dit houdt in dat er maatregelen zijn die ervoor zorgen dat mensen wonen in huizen die passen bij hun inkomen en woonbehoeften. Ook moeten lokale overheden beleid ontwikkelen dat doorstroming bevordert. Denk aan het informeren van senioren over de mogelijkheden om langer zelfstandig te wonen.

Gebrek aan transparantie rondom plan en bouwkosten leidt tot vertraging

Om adequaat te kunnen reageren in de woningbouwsector, is er bij gemeenten een groeiende behoefte aan transparantie rondom plan en bouwkosten. Zij streven naar inzicht in de financiële mogelijkheden bij woningbouw: hoeveel investeringsruimte is er, en wat kunnen bijvoorbeeld woningcorporaties en projectontwikkelaars bijdragen op projectniveau?

Helaas ontbreekt dit inzicht vaak, waardoor gemeenten moeilijk kunnen beoordelen of het gewenste bouwprogramma financieel haalbaar is. Dit resulteert in langdurige onderhandelingen die leiden tot vertraging. Transparantie over meerjarenplannen, plankosten en opbrengsten zou deze onderhandelingen minder complex maken.

Daarnaast zou die transparantie overheden in staat stellen om mee te denken over oplossingen, en om samen beslissingen te nemen.

Goed en actueel financieel inzicht helpt gemeenten en hun stakeholders bovendien bij het aanvragen van en verantwoorden over financiële ondersteuning die door het rijk en en provincies regelmatig worden geboden aan de woningbouw, bijvoorbeeld via woningbouwimpulsen, flexpools en andere subsidies.

Actiepunt(en):

- Deel duidelijke en transparante informatie over meerjarenplannen, plankosten en opbrengsten. Hierdoor kunnen gemeenten en andere belanghebbenden de financiële haalbaarheid van bouwprogramma's beter beoordelen en constructiever meedenken over mogelijke oplossingen.
- Zorg dat gemeenten een helder beeld hebben van de financiële mogelijkheden van hun stakeholders, zoals woningcorporaties en projectontwikkelaars. Dit bevordert het nemen van gezamenlijke beslissingen over wat wel of niet mogelijk is op projectniveau.
- Zorg voor actueel en gedetailleerd inzicht in de financiële situatie, zodat gemeenten en hun stakeholders op een efficiënte wijze financiële ondersteuningsregelingen kunnen aanvragen en verantwoorden.

Monitoring van beleidsdoelen vraagt veel van gemeenten en provincies

Alle overheden hebben behoefte aan sturingsinformatie over de voortgang van de woningbouwopgave. Zo is er informatie nodig om de woondeals te kunnen monitoren en input voor de versnelingstafels om te sturen op doorlooptijd en knelpunten. Zonder dit soort inzichten is er geen regie mogelijk op de volkshuisvesting. Daarom is de monitoringsplicht voor gemeenten op verschillende beleidsdoelen door het Rijk opgenomen in wetgeving en interbestuurlijke afspraken. Dit vraagt veel van gemeenten en provincies, omdat deze informatiehuishouding op veel plekken niet op orde is. Waar die echter wel op orde is, hebben alle overheden en hun stakeholders daar voordeel van. Dat vraagt dat de inzichten van goede kwaliteit en betrouwbaar zijn en eenduidige informatie bieden voor alle overheden. Niet alle informatie rondom woonbeleid is op dit moment gestandaardiseerd, optelbaar en deelbaar. Met de Landelijke Monitor Voortgang Woningbouw (LMVW) wordt hier op het gebied van de plancapaciteit al interbestuurlijk aan gewerkt. In dit traject worden uniforme definities rondom de bouwstroom vastgesteld en afspraken gemaakt over de levering en het gebruik van informatie. Samen met gemeenten en provincies onderzoeken BZK, IPO en VNG hoe beleidsdoelstellingen rondom de woningbouw beter gemonitord kunnen worden. De datatool DIWI⁸ van de VNG draagt bij aan het verbeteren van de brondata die nodig is voor de LMVW⁹.

Actiepunt(en):

- Verplicht het implementeren van een gestandaardiseerd informatiemodel bij alle gemeenten en provincies voor eenduidige en betrouwbare woningbouw informatie.
- Richt een werkgroep op met vertegenwoordigers van alle betrokken partijen om de monitoring van beleidsdoelstellingen rondom de woningbouw te verbeteren.

⁸ De 'Datahub interne woningbouw informatie' (DIWI) is een tool die helpt de datakwaliteit van gemeenten te verbeteren tijdens hun reguliere werkzaamheden. Door de tool wordt de interne woningbouw informatie beter gestructureerd en dus bruikbaar. Bovendien maakt de tool het makkelijker om deze informatie te delen met derden, zoals de provinciale planmonitors en de LMVW, waardoor ook de algemene datakwaliteit binnen de LMVW verbetert.

¹⁰ Provincie Zuid-Holland en Goudappel werken aan een pilot waarbij op basis van microdata CBS de daadwerkelijke behoefte aan parkeerplekken op buurtniveau kan worden bepaald en onrealistisch hoge parkeernormen worden voorkomen.

¹¹ In het traject van de Landelijke Monitor Voortgang Woningbouw (LMVW) wordt hieraan gewerkt. Dit traject kan als voorbeeld dienen voor andere informatiebronnen waar ditzelfde probleem speelt, zoals bij data over de woningvoorraad.

2.1.3 Uitdagingen

In deze alinea wijzen we op enkele uitdagingen die zich voordoen binnen de hoofdpogave Bouwen en Wonen. De genoemde uitdagingen zijn gebaseerd op de interviews en gesprekken, en op de deskresearch.

- **Onzekerheid over effectiviteit versnellingsmethoden**
Er is onzekerheid of de huidige versnellingsmethoden effectief worden ingezet. Om dit te kunnen meten, is een nulmeting en monitoring van de bouw (plannen en ambities) nodig.
- **Betrouwbare informatie nog niet beschikbaar**
Voor het aanpakken van de verschillende beleidsdoelstellingen is informatie nodig over de huidige staat en het gewenste beeld. Maar die informatie is niet altijd beschikbaar. Denk aan kwalitatief goede informatie over de woningvoorraad. Gemeenten en marktpartijen beschikken vaak over waardevolle datasets, maar deze worden momenteel beperkt aan elkaar verbonden. Ook gaat er veel waardevolle informatie verloren, omdat er onvoldoende wordt ingezet op behoud en gebruik hiervan.
- **Gestelde eisen die een knelpunt vormen voor woningbouw zijn wellicht overbodig**
Er zijn bepaalde eisen, zoals parkeernormen, die een knelpunt vormen voor woningbouw. Het realiseren van dit soort eisen is duur en gaan ten koste van functies met hogere opbrengsten. Er is behoefte aan inzicht in de daadwerkelijke vraag naar parkeerplaatsen en andere locatiespecifieke eisen voor maatwerk¹⁰.
- **Doelstelling sociaal woningaanbod moeilijk te meten**
Er ligt een doelstelling om per gemeente tot dertig procent sociaal woningaanbod te komen. Tegelijkertijd is er geen inzicht in de daadwerkelijke omvang van het sociale woningaanbod per gemeente op dit moment. Het ontbreekt aan een goede definitie van sociale huur, waardoor gemeenten vaak niet weten of het aanbod dat er is, wel duurzaam beschikbaar is voor de juiste doelgroep. En daardoor is de daadwerkelijke opgave waar we voor staan niet in beeld.
- **Voortgang en verantwoordingsinformatie over woningbouw is beperkt**
Door gebrek aan uniformiteit in aanleveringsmethode en indicatoren is de data over plancapaciteit van onvoldoende kwaliteit. Deze informatie is een grote bron voor belangrijke beslissingen op het woonbeleid, waardoor het belangrijk is de kwaliteit van deze data op orde te brengen.¹¹ Met kwalitatief goede data kunnen het Parlement, de Staten en gemeenteraden beter worden geïnformeerd.
- **Gebrek aan informatie voor sturingsinstrumenten leidt tot geen gebruik**
Nieuwe wetten en wetswijzigingen bieden nieuwe instrumenten aan gemeenten. Er is echter een gebrek aan juiste informatie om deze instrumenten juridisch houdbaar in te kunnen zetten¹². Hierdoor kiezen vooral kleine en middelgrote gemeenten ervoor geen gebruik te maken van zo'n instrument.
- **Lokaal beleid kan niet goed onderbouwd worden door huidige informatie**
Gemeenten hebben behoefte aan informatie. Bijvoorbeeld over de aanwezigheid van beleggers op hun woningmarkt of de verdeling van schaarse sociale huurwoningen. Deze informatie kunnen ze momenteel individueel inkopen bij het Kadaster of via onderzoeken, maar dat leidt tot hoge kosten. Het zou beter zijn als ze relevante informatie collectief, als datasets, kunnen inkopen of dat deze collectief beschikbaar worden gesteld.

¹² Zoals bij de Opkoopbescherming, verschillende mogelijkheden die een Huisvestingsverordening kan bieden en de invoering van een verhuurvergunning vanuit de Wet goed verhuurderschap. Instrumenten die van grote meerwaarde kunnen zijn voor de lokale woningmarkt, maar waarvoor stevige onderbouwing vereist is.

¹³ Datawonen.nl en waarstaatjegemeente.nl bieden beide veel informatie die door verschillende partijen gebruikt kan worden bij beleidsvorming en de onderbouwing daarvan. Zowel het Rijk als VNG updaten de informatie op deze platforms regelmatig met veranderde focus op nieuw beleid en gewijzigde informatiebehoefte. Gebruik hiervan kan gestimuleerd worden door bijvoorbeeld in te zetten op betere bekendheid, ondersteuning, training en handleidingen.

- **Gebrek aan overzicht informatieproducten**

Het is niet duidelijk welke informatieproducten de huidige opgave ondersteunen. Er is veel informatie beschikbaar, maar het is moeilijk om deze te vinden. Laat staan te analyseren en te duiden in teamverband. Voor het gebruik van beschikbare platforms zoals datawonen.nl en waarstaatjegemeente.nl¹³ is er behoefte aan betere bekendheid, ondersteuning, training en handleidingen.

- **Gebrek aan kennis van de Omgevingswet en mogelijke vertragingen**

Professionals hebben zorgen geuit over de impact van de Omgevingswet, ook als het gaat om de informatie die beschikbaar komt via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). We signaleren dat mede door herhaald uitstel van de wet opleidings en trainingsaanbod op de lang(re) baan zijn geschoven. Sommige medewerkers denken daardoor onterecht dat met het DSO er vanaf het begin meer en bruikbare interbestuurlijke informatie en datasets beschikbaar komen, waarmee ze sneller beslissingen zouden kunnen nemen over bouw en woningplannen. Hoewel het DSO daar goede kansen voor biedt, is dit nog niet georganiseerd en de benodigde informatie daarmee nog niet bruikbaar beschikbaar. Het opstellen van een omgevingsvisie zal daardoor meer tijd vragen van medewerkers. Tijd die ze niet kunnen besteden aan andere taken. Bovendien ontstaat er nu veel diversiteit, doordat gemeenten vanuit eigen beleidsruimte, op basis van zelf bij elkaar verzamelde informatie, de omgevingsvisie inrichten. Op termijn kan dit een uitdaging worden als informatie op hogere aggregatieniveaus samen wordt gebracht.

Actiepunt(en):

- Zorg voor betrouwbare, kwalitatief hoogwaardige informatie om de effectiviteit van versnelingsmethoden, de voortgang en verantwoording van de woningbouw en de implementatie van nieuwe sturingsinstrumenten te meten en te onderbouwen.
- Breng de daadwerkelijke vraag naar parkeerplaatsen en andere locatiespecifieke eisen voor maatwerk in kaart. Dit moet zorgen voor meer maatwerk en een betere afstemming op de daadwerkelijke behoeften en uitdagingen van gemeenten.
- Bied gemeenten ondersteuning bij het gebruik van beschikbare platforms en informatieproducten en zorg voor de informatie die nodig is voor het opstellen van omgevingsvisies. Houd daarbij rekening met de mogelijke toekomstige behoefte om de informatie op hogere aggregatieniveaus samen te brengen.
- van gemeenten.
- Er is behoefte aan betere training, handleidingen en capaciteitsopbouw voor professionals op het gebied van de Omgevingswet, het gebruik van beschikbare platforms en informatieproducten, en het opstellen van omgevingsvisies.

2.2 Landbouw, natuur en stikstof

Landbouw, natuur(herstel) en stikstof zijn sinds enkele jaren volop in het nieuws. De opgave: komen tot een significante stikstofreductie in 2030, toekomstperspectief voor agrariërs en herstel van natuur en watersystemen. In 2022 is daarvoor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) geïntroduceerd. Het NPLG heeft tot stevige reacties geleid en heeft aanzet gegeven tot het onderhandelen over een landbouwakkoord. De provinciale verkiezingen van maart 2023 en het mislukken van het landbouwakkoord in juni 2023 laten de gevoeligheid zien. Het feit dat het kabinet in juli 2023 is gevallen en in dezelfde week het Europese Parlement heeft ingestemd met een voorstel over natuurherstel, vergroot de onzekerheid.

In deze paragraaf komt de informatiepositie op landbouw, natuur en stikstof integraal vanuit het provinciaal perspectief aan bod, omdat de provincies moeten komen tot een provinciaal programma. In een aparte paragraaf (§ 2.4.) wordt hierna de opgave Water en Bodem behandeld.

2.2.1 Opgavebeschrijving

De druk is groot om de problemen in het landelijk gebied aan te pakken. Aan de ene kant moet de kwaliteit van natuur en water verbeteren. Daarvoor is het nodig om de stikstofdepositie en de nitraatconcentratie in water te verminderen. Aan de andere kant moet er toekomstperspectief zijn voor de boeren. Het gaat onder andere over de uitkoop van piekbelasters, het bevorderen van

duurzame landbouw, extra maatregelen ten behoeve van N2000gebieden voor natuurherstel en –behoud. En over het terugbrengen van de stikstofdepositie zodat er weer ruimte voor woningbouw en (duurzame) economische ontwikkelingen ontstaat.

De provincies spelen een centrale rol in deze opgave. Het Rijk zorgt voor de (beleids)kaders en instrumentaria en de provincies staan aan de lat om gebiedsgerichte (herstel)maatregelen te nemen. De provincies moesten voor 1 juli 2023 hun Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) voorleggen aan de Ecologische Autoriteit om zo in 2024 te kunnen starten met het aanpakken van hun opgave. Het ontbreken van een landbouwakkoord, de val van Kabinet Rutte IV en recente signalen dat de stikstofnormen toenemen, zorgen voor onrust en onzekerheid in deze opgave.

2.2.2 Informatiebehoefte

Heldere definities en standaarden

Er bestaat een brede behoefte aan een eenduidige set definities en standaarden voor de opgave landbouw, natuur en stikstof (inclusief water en bodem). Denk aan basis en sectorregistraties en duidelijke Key Performance Indicators (KPI's) die optelbaar en uitsplitsbaar zijn zodat ze voor alle relevante niveaus beschikbaar zijn. Op deze manier kan regelmatig de voortgang van maatregelen worden gemeten en de kwaliteit van een bepaald gebied worden vastgesteld.

De provincies werken aan hun PPLG, maar missen landelijke maatregelen en tools om door te kunnen pakken. Ze formuleren in veel gevallen zelf (herstel)maatregelen, maar hebben geen gedeelde standaard om op terug te vallen. Ze proberen adaptief te programmeren (slim om te gaan met onzekerheden en kansen, door hier transparant over te zijn). Tegelijk zijn de interne werkprocessen en de uitwisseling van informatie tussen betrokkenen niet altijd goed georganiseerd. Mede hierdoor zijn provincies, maar in het verlengde ook waterschappen en gemeenten, niet goed in staat om risico's en kansen te herkennen, te handelen en hierover te verantwoorden.

Actiepunt(en):

- Start een integraal proces van vraagarticulatie om duidelijk te krijgen welke vragen er leven bij de diverse bestuurslagen .
- Gebruik dit inzicht in de informatiebehoefte om de informatiepositie te versterken. Werk samen met Rijk (ministeries), adviesorganen (zoals RIVM, BIJ12), provincies, waterschappen, ketenorganisaties (bijvoorbeeld TBO's en ZLTO), regio's en gemeenten aan een heldere (gevalideerde) set van definities (en zo nodig) standaarden. Zorg ervoor dat de definities en standaarden op meerdere bestuurslagen (her)bruikbaar en uitsplits en optelbaar zijn tot bruikbare informatie (van wijk of buurtniveau tot landelijk niveau). Zodat ze ook gebruikt kunnen worden voor gemeentelijke plannen (zoals omgevingsvisies) en lokale en landelijke verantwoording.
- Onderneem op basis van deze gezamenlijke sterke informatiepositie vervolgstappen voor het formuleren, invoeren, volgen, analyseren en evalueren van beleidsambities en voorname in de tijd.

Gevalideerde en toegankelijke informatie en tools om (lokale) besluitvorming te ondersteunen

Er is een groeiende behoefte bij medewerkers en bestuurders aan gevalideerde informatie en gebruiksvriendelijke tools (zoals modellen, dashboards) voor de onderbouwing van lokale besluiten over landbouw, natuur en stikstof. Bijvoorbeeld om belangen goed af te kunnen wegen: als een maatregel effectief is, ontstaat er ruimte voor iets anders. Maar ook voor bijvoorbeeld juridische afwegingen, is het belangrijk om de effectiviteit van ingezette (herstel)maatregelen aan te kunnen tonen.

Uit interviews blijkt dat de beschikbare informatie over landbouw, natuur en stikstof versnipperd is. Daardoor kost het veel tijd om deze te verzamelen voor dossiers of plannen. De oproep is dus niet zozeer voor méér informatie, maar voor betere, meer afgestemde en gebruiksvriendelijke informatie die aansluit op wat er nodig is. Dat komt ten goede aan de beperkte capaciteit, kennis en middelen. Naast goede definities en standaarden is er vooral behoefte aan een centraal punt (SPOT¹⁴) waar informatie voor meerdere bestuurslagen toegankelijk is.

Actiepunt(en):

- Creëer een centraal toegankelijk platform waar gevalideerde en actuele informatie over landbouw, natuur en stikstof (en water en bodem) voor meerdere bestuurslagen gebruiksvriendelijk beschikbaar is. Dit platform kan helpen bij het efficiënter werken en het nemen van weloverwogen beslissingen.

Informatie voor het maken van integraal afgewogen keuzes op maatregelen

Verschillende bestuurslagen hebben de behoefte om periodiek 'de thermometer' in een gebied te steken en gezamenlijk te onderzoeken of aanvullende maatregelen nodig zijn. Maatregelen kunnen onderling botsen en brengen vaak kosten met zich mee. Effecten van maatregelen zijn vaak pas op de lange(re) termijn zichtbaar. Er is informatie nodig om gezamenlijk integraal afgewogen keuzes op (aanvullende) maatregelen te maken. Daarmee voorkom je keuzes die andere opgaven frustreren vanwege schaarste of een beperkt perspectief. Denk aan bouwen of energie. Door het voeren van een interbestuurlijk gesprek op basis van kwantitatieve informatie en expertoordelen, ontstaat meer wederzijds begrip voor ieders rol en bijkomende behoeften in de opgave, de doorwerking van een maatregel in een andere opgave en biedt bovendien kans op nieuwe inzichten en innovaties. Maatregelen brengen ook vaak kosten mee. Om goede afwegingen te kunnen maken is daarom naast proces en beleidsinhoudelijke informatie ook financiële informatie nodig. Ook de uitkomsten van een uit te voeren brede maatschappelijke kostenbatenanalyse (MKBA) kan bijdragen aan dit interbestuurlijk gesprek.

Actiepunt(en):

- Creëer een permanent interbestuurlijk overlegorgaan, met vertegenwoordigers van diverse bestuurslagen, financiële en wetenschappelijke experts, dat regelmatig bijeenkomt om de voortgang van landbouw, natuur waterbodem en stikstofmaatregelen te bespreken, evalueren en bij te stellen op basis van kwantitatieve informatie, expertoordelen en de effectiviteit van de financiële middelen. Weeg daarbij ook de doorwerking van keuzes op andere opgaven mee.
- Implementeer een adaptief sturingsmechanisme dat het mogelijk maakt om beleid en maatregelen bij te stellen op basis van de meest recente financiële, proces en beleidsinhoudelijke informatie.
- Ontwikkel een financieel verantwoordingskader in samenspraak met alle betrokken partijen, dat duidelijkheid biedt over hoe de financiële middelen worden ingezet en hoe de effectiviteit van de ingezette middelen wordt beoordeeld.

2.2.3 Uitdagingen

- **Gemeenschappelijke definities en standaarden organiseren**
Hoewel er al activiteiten plaatsvinden bij onder meer BIJ12 en IPO signaleren we dat definities binnen het thema Landbouw, Natuur en Stikstof (en Water en Bodem) niet altijd eenduidig en helder zijn. Het is een flinke uitdaging om definities en standaarden (o.a. metadata) te ontwikkelen. Het is belangrijk om in gesprek te blijven, maar daarvoor moeten de keuzes op landelijk niveau duidelijk zijn. We signaleren dat er nog te veel onzekerheden leven waardoor echte stappen bemoeilijkt worden.

¹⁴ "Single Point of Truth" (SPOT) is een concept waarbij elk relevant gegeven wordt toegewezen aan een unieke bron(houder) die de 'waarheid' bevat. Dit zorgt ervoor dat informatie consistent, actueel en nauwkeurig is voor alle partijen, terwijl inconsistenties en duplicaten worden voorkomen. Het doel is niet om slechts één centrale bron te hebben, maar om ervoor te zorgen dat er unieke bron(nen) zijn voor elk gegeven(set).

- **Onduidelijkheid over interne informatiebehoefte en die van partners**
Het is niet duidelijk welke informatie diverse bestuurslagen en partners precies nodig hebben. Iedere partij/bronhouder heeft de afgelopen jaren een eigen digitale realiteit gecreëerd om zowel bedrijfsmatig als publiek te kunnen verantwoorden. Nu moet geformuleerd worden: wat hebben we van elkaar nodig en hoe verbeteren we de kwaliteit van data? De wederzijdse afhankelijkheid om tot kwalitatief goede informatie te komen zal impact hebben op zowel de informatiehuishouding, als op de werkprocessen van partijen.
- **Balanceren van diverse belangen: sleutel én risico**
Het zorgvuldig balanceren van belangen tussen landbouw, natuur en stikstof is een complexe uitdaging. Dit geldt vooral wanneer het gaat om het beheren van informatie die belangrijk is voor verschillende bestuurslagen. Iedereen vindt objectieve informatie belangrijk voor het voeren van constructieve gesprekken. Maar soms kan het om uiteenlopende redenen voordelig zijn om bepaalde gegevens (nog) niet geheel, op een bepaalde manier of in een bepaalde context te presenteren. Het is van belang deze subtiele evenwichtsoefening te erkennen. De manier waarop informatie wordt gedeeld, gemodelleerd en geïnterpreteerd, kan leiden tot oplossingen, maar ook tot obstakels. De stikstofkaart die het Kabinet presenteerde is hier een goed voorbeeld van. Zorgvuldige presentatie en goede communicatie zijn erg belangrijk.
- **Gebiedsgerichte aanpak betekent een andere manier van werken**
Gebiedsgericht werken op meerdere opgaven en bestuursniveaus is in opkomst. Een meer integraal perspectief vraagt om meer informatie op diverse aggregatieniveaus (regio, gemeente, wijk, stroomgebied, etc.). Het vraagt ook om een andere manier van werken en aansturing. Nu zijn organisaties nog veelal thematisch (als silo's) ingericht. De uitdaging is om hierin de komende jaren geleidelijk de ruimte te geven en te nemen voor een andere organisatievorm bij het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.
- **Adaptief programmeren¹⁵ staat in de kinderschoenen in o.a. gebiedsprocessen**
Adaptief programmeren binnen diverse bestuurslagen is wenselijk, ook voor landbouw, natuur en stikstof (en waterbodem). Het houdt in dat relevante en actuele informatie beschikbaar is om gezamenlijk het gesprek aan te gaan over maatregelen en de staat van gebieden. Deze programmeringsstijl, die flexibiliteit en aanpassingsvermogen benadrukt, leunt op heldere gedeelde definities en standaarden en een goede informatiehuishouding bij alle partijen. Adaptief programmeren kan alleen het volledig potentieel bereiken als partijen geïnteresseerd zijn om stap voor stap (incrementeel) aan hun eigen, en daarmee de collectieve, informatiehuishouding te werken.
- **In aanloop beperkte aandacht voor uitvoering, verantwoording en informatie**
De NPLG, maar ook de provinciale programma's voor het landelijk gebied, zijn voornamelijk een beleidsmatige exercitie geweest waarbij uitvoering, verantwoording en informatie beperkt is meegenomen. Het is een veel voorkomend fenomeen dat onder politiekbestuurlijke druk pas laat in het proces wordt nagedacht over de impact op de organisatie (capaciteit, workflow, informatie etc.). De opgave is ermee gediend als de doorwerking op de uitvoering vooraan in het proces wordt meegenomen en er in een vroeg stadium aandacht is voor wat er nodig is in de verantwoording en de toegevoegde waarde die informatie in het geheel kan hebben.

Actiepunt(en):

- Ontwikkel gedeelde heldere en eenduidige definities en standaarden voor landbouw, natuur en stikstof (inclusief waterbodem) om onzekerheden te verminderen en de keuzes duidelijk te maken die landelijk wordt ingezet.
- Analyseer en verbeter de kwaliteit van de informatiebronnen en werkprocessen van alle partijen en betrokken bestuurslagen om tot kwalitatief goede informatie en effectievere samenwerking te komen.
- Heb in een vroeg stadium van het beleidsproces oog voor de doorwerking in de uitvoering en aandacht voor wat er nodig is voor verantwoording en de toegevoegde waarde die informatie in het gehele beleidsproces kan bieden.

¹⁵ Adaptief programmeren is een flexibele aanpak waarbij planning, uitvoering, monitoring en evaluatie continu worden verbonden. Het past zich aan veranderingen en onzekerheden aan, neemt adaptieve maatregelen op basis van voortschrijdend inzicht en streeft naar effectieve en duurzame resultaten.

'We moeten verstandige keuzes maken op basis van de juiste feiten'

"Ruimte voor woningen, energie en klimaataanpassingen: vrijwel alle grote maatschappelijke vraagstukken schreeuwen om ruimte. Maar die ruimte is er eenvoudigweg niet altijd, zowel boven als onder de grond. Dat betekent dat we verstandige ruimtelijke keuzes moeten maken op basis van de juiste feiten. Vaak gaat het daarbij letterlijk om ruimtelijke cijfers: hoeveel hectare hebben we ergens voor nodig? Welke gebouwen staan waar? Welke leidingen liggen er in de bodem en zijn die straks bijvoorbeeld ook bruikbaar voor waterstof? Betrouwbare, toegankelijke geografische informatie vormt daarmee de basis om verder te bouwen aan onze leefomgeving. Die geo-data bevinden zich nu vaak op verschillende plekken. Ook corresponderen ze niet altijd met elkaar. Dat kan en moet anders. Vanuit die visie werken we binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties samen met andere partijen in het programma Zicht op Nederland. Met als doel: een toekomstvast, flexibel en samenhangend geo-datafundament. Zie het als één plek met gecombineerde geo-data voor meervoudig gebruik, voor analyses en voor ondersteuning van besluitvorming. De technologie is er en veel data zijn er ook. Nu moeten we op bestuurlijk niveau doorpakken."

Marjolein Jansen, directeur-generaal Ruimtelijke Ordening bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

2.3 Water en Bodem

Het Rijk benadrukt dat het water en bodemsysteem een belangrijk sturend principe vormt in de ruimtelijke ordening. Het niet voldoen aan de doelen uit de Kaderrichtlijn Water kan de volgende grote crisis in natuur en landbouw veroorzaken. Het beheer van water en bodem gaat echter gepaard met diverse uitdagingen met vaak significante gevolgen.

2.3.1 Opgavebeschrijving

Als we in Nederland op hetzelfde kwaliteitsniveau willen blijven leven, wonen en werken, is het raadzaam om actie te ondernemen met het oog op de veranderende klimatologische omstandigheden. Door meer extreme weersomstandigheden komen overstromingen en langdurige droogte steeds vaker voor. Daarom heeft het Rijk water en bodem een centrale plek toegekend in de toekomstige ruimtelijke ordening. Dit is nodig omdat problemen als verzilting, verdroging en bodemdaling een stille, maar omvangrijke impact hebben op onze natuur en leefomgeving. De biodiversiteit neemt af, gebouwen lijden schade, infrastructuur vereist extra onderhoud en de bronnen van ons drinkwater worden bedreigd. Elk gebied heeft zijn eigen unieke uitdagingen die specifieke, op maat gemaakte (lokale) oplossingen vereisen. De ruimte voor deze oplossingen worden beperkt door de drukte in de ondergrond, zoals kabels, leidingen en vervuiling.

Bestuurders staan op het punt beslissingen te nemen over het waterpeil in en de functies van gebieden. Hierbij is de verwachting dat verschillende belangen gaan botsen. Er moet rekening worden gehouden met alle betrokkenen. En de belangen van deze betrokkenen moeten in gezamenlijkheid worden afgewogen. Als water en bodem sturend zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen, zal dat leiden tot grote aanpassingen in de ruimtelijke ordening, en in het beleid, de wetgeving en de financiering.

2.3.2 Informatiebehoefte

De informatiebehoeften (en actiepunten) van de hoofdpogave water en bodem verschillen maar weinig van de informatiebehoeften van landbouw, natuur en stikstof. De opgaven hebben daardoor een zeer interfererend karakter en zijn onderling sterk van elkaar afhankelijk. Ook bij de interviews zagen we deze mate van afhankelijkheid terugkomen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de behoeften en actiepunten grotendeels overeenkomen.

Informatiebehoeften van partners zijn onduidelijk

Op alle bestuurslagen is behoefte aan betrouwbare en relevante informatie over water en bodembeheer. Er bestaat nu onduidelijkheid over de consequenties van beleidskeuzes voor bepaalde gebieden en de inwoners en ondernemers binnen die gebieden. Dit melden niet alleen gemeenten. Ook provincies, omgevingsdiensten (vanuit VTH) en zelfs waterschappen melden dat ze tegen uitdagingen aanlopen bij het doelmatig uitvoeren van hun diensten. Zij hebben informatie nodig op verschillende aggregatieniveaus. Wat de behoefte precies is vinden betrokkenen nog moeilijk te formuleren. Hier is nadere vraagarticulatie noodzakelijk.

Actiepunt(en):

- Start een integraal proces van vraagarticulatie om duidelijk te krijgen welke vragen er leven bij de diverse bestuurslagen .
- Gebruik dit inzicht in de informatiebehoefte om de informatiepositie te versterken. Werk daarbij samen met het Rijk (ministeries), adviesorganen (zoals RIVM, BIJ12), provincies, waterschappen, ketenorganisaties (bijvoorbeeld TBO's en ZLTO), regio's en gemeenten aan een heldere (gevalideerde) set van definities (en zo nodig) standaarden. Zorg ervoor dat de definities en standaarden op meerdere bestuurslagen (her)bruikbaar en uitsplits en optelbaar zijn tot bruikbare informatie (van wijk of buurtniveau tot landelijk niveau), zodat ze bijvoorbeeld ook kunnen worden gebruikt voor gemeentelijke plannen (zoals omgevingsvisies) en lokale en landelijke verantwoording.
- Onderneem op basis van deze gezamenlijke sterke informatiepositie vervolgstappen voor het formuleren, invoeren, volgen, analyseren en evalueren van beleidsambities en voornemens in de tijd.

Onduidelijkheid over impact water en bodemmaatregelen op gemeenten en andere partijen

Er is momenteel onduidelijkheid over de impact van water en bodemmaatregelen op gemeenten (bijvoorbeeld het hemelwatersysteem) en andere belanghebbenden. De vraag of landbouw en woningbouw in een bepaald gebied de komende jaren/decennia nog steeds mogelijk en wenselijk is, kan niet alleen door het Rijk, provincies en waterschappen worden beantwoord. Het is een onderwerp waar lokale bestuurders in de praktijk (bij bouw en woningplannen) al mee te maken hebben. En omdat omgevingsvisies de komende jaren veel capaciteit zullen vragen, zien we dat gemeenten voornamelijk behoefte hebben aan het realiseren van toegankelijke informatieoplossingen om daarmee effectief de uitdagingen aan te kunnen pakken. Dit vraagt van verschillende bestuurslagen om hun informatiehuishouding op orde te brengen en bepaalde (werk)processen beter af te stemmen.

Actiepunt(en):

- Creëer een centraal toegankelijk platform waar gevalideerde en actuele informatie over Water en Bodem (én Landbouw, Natuur en Stikstof) voor meerdere bestuurslagen gebruiksvriendelijk beschikbaar is. Dit platform kan helpen bij het efficiënter werken en het nemen van weloverwogen beslissingen.

Inzicht in voortgang van beleid, projecten en maatregelen is nodig voor voortgang

Net als bij landbouw, natuur en stikstof is het voor beleidsmakers en bestuurders ook bij water en bodem belangrijk om inzicht te krijgen in de voortgang van projecten en maatregelen. Zo kunnen zij verantwoordelijk op het proces, maar ook samen risico's en kansen herkennen. De huidige werkprocessen, de informatievoorziening en uitwisseling tussen diverse bestuurslagen, is nog niet goed georganiseerd waardoor adaptief programmeren zeer uitdagend is.

Actiepunt(en):

- Creëer een permanent interbestuurlijk overlegorgaan, met vertegenwoordigers van diverse bestuurslagen, financiële en wetenschappelijke experts. Dit orgaan komt regelmatig bijeen om de voortgang van Water en Bodem en van landbouw, natuur en stikstofmaatregelen en water en bodem te bespreken, te evalueren en bij te stellen op basis van kwantitatieve informatie, expertoordelen en de effectiviteit van financiële middelen. Weeg daarbij ook de doorwerking van keuzes op andere opgaven mee.
- Implementeer een adaptief sturingsmechanisme dat het mogelijk maakt (bijvoorbeeld door KPI's) om beleid en/of maatregelen bij te stellen op basis van de meest recente financiële, proces en beleidsinhoudelijke informatie.

Helder meerjarig overzicht van de financiële stromen geeft duidelijkheid

De water en bodemopgave is groot en sterk gerelateerd aan de opgave Landbouw, Natuur en Stikstof. Door effectief water en bodembeheer kunnen de stikstofdoelen mogelijk sneller worden gehaald. Water en bodem spelen dus een belangrijke rol in zowel het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) als bij de opgave om stikstof te verminderen. Met name voor waterschappen is het op dit moment onzeker hoe de financiering voor bepaalde maatregelen verloopt en wat daarvan de consequenties zijn voor de personele bezetting. Er is behoefte aan een helder meerjarig overzicht van de financiële stromen, intern en extern.

Actiepunt(en):

- Ontwikkel een financieel verantwoordingskader in samenspraak met alle betrokken partijen, dat duidelijkheid biedt over hoe de financiële middelen worden ingezet en hoe de effectiviteit van de ingezette middelen wordt beoordeeld.

2.3.3 Uitdagingen

• Onduidelijkheid over impact waterbodem sturend bij diverse bestuurslagen

We zien dat er onduidelijkheid is over de impact van water en bodemmaatregelen op gemeenten en andere belanghebbenden. Het ijk, provincies, waterschappen én gemeenten vragen zich af of landbouw, industrie, duurzaamheid of woningbouw in een bepaald gebied de komende jaren/decennia nog steeds mogelijk en wenselijk is. Het is een ruimtelijke puzzel van formaat. Wethouders lopen bij grote projecten in de praktijk al tegen dit vraagstuk aan, alsmede bij de voorbereiding op de omgevingsvisie. We signaleren dat er op verschillende bestuurslagen behoefte is aan kaders en aan specifieke, gedetailleerde en toegankelijke informatie(bronnen). Daarmee kunnen uitdagingen doelmatiger worden ingeschat en aangepakt. Hier ligt een collectieve vraag om vanuit de 'één overheidsgedachte' actie te ondernemen.

• Interbestuurlijke en sectorale afstemming op informatie vereist voor water en bodem

Zowel binnen bestuurslagen als binnen inhoudelijke sectoren (bijvoorbeeld de energie en de woningbouwopgave) is een extra slag te maken voor een betere afstemming op informatiebehoeften. Zo bestaat er op waterschapsniveau nog ruis over hoe men als waterschappen op een systematische en gestandaardiseerde manier informatie kan verbinden. Er worden acties uitgezet¹⁶ die dit moeten bevorderen, maar in de uitwerking (operationalisering) loopt men op sommige punten nog achter. De redenen hiervan zijn onduidelijk, maar het effect is dat de kwaliteit van de informatie beperkt is. Bovendien is de informatie lastiger te duiden op een hoger aggregatieniveau. Hier liggen kansen om binnen inhoudelijke sectoren betere afspraken te maken tussen de verschillende betrokken partijen (waaronder waterschappen), of te kijken of er opgaveoverstijgend vanuit de inhoud een gedegen basis kan worden gelegd.

- **Belemmeringen bij delen van informatie ook bij Water en Bodem**
Ook bij Water en Bodem ervaart men begrenzing op datadeling tussen verschillende bestuurslagen en partijen vanwege privacy en doelbinding. Hoewel dit geen strikte belemmeringen hoeven te zijn, moet toegang worden geautoriseerd. Mits duidelijk is waarvoor derden de informatie gaan gebruiken. En autorisatie organiseren, inregelen en ondersteunen is een flinke opgave als er meerdere partijen en professionals toegang moeten/kunnen krijgen.
- **Vraagarticulatie eerder in beleidscyclus bij water en bodem**
Ook bij water en bodem valt er een wereld te winnen als beleid, informatie en uitvoering integraal samenwerken in de volledige beleidscyclus. Vraagarticulatie om de informatiebehoefte op beleid en uitvoering vroeg in het proces scherp te krijgen en van daaruit samen te werken aan een stevige ondersteunende informatiepositie, komt het aanpakken de opgave ten goede.
- **Bewustwording over impact water en bodem**
Er is een behoefte om de sociale impact van water en bodemkeuzes (bijvoorbeeld grondwaterpeilverhoging en bekabeling) op een structurele manier in kaart te brengen en bij te houden. De verwachting is dat de impact op lokale gemeenschappen op termijn groot kan zijn. Daarom zou de sociale impact ook een onderdeel moeten zijn binnen het adaptief programmeren.

Actiepunt(en)

- Onderneem actie vanuit de 'één overheidsgedachte' om duidelijke kaders en gedetailleerde, toegankelijke informatie te bieden. Dit om onduidelijkheid weg te nemen over de impact van water en bodemaatregelen op de samenleving, de verschillende (individuele) betrokkenen daarbinnen en de betrokken bestuurslagen zoals bijvoorbeeld gemeenten.
- Zorg voor betere interbestuurlijke en inhoudelijk sectorale afstemming op welke informatie noodzakelijk is voor effectieve sturing/regie op water en bodem. Dit omvat het systematisch en gestandaardiseerd verzamelen en uitwisselen van informatie in de waterschapsector en het maken van betere, opgaveoverstijgende afspraken.
- Zorg voor meer duidelijkheid over wie wanneer onder welke voorwaarden bij welke informatie met betrekking tot Water en Bodem mag. En op basis hiervan moet autorisatie georganiseerd, ingeregeld en ondersteund worden.

2.4 Klimaat en Energie

In Nederland zijn de gevolgen van de klimaatverandering merkbaar. Hete zomers, langdurige droogteperiodes en extreme regenval zijn enkele gevolgen waar we wereldwijd, dus ook in Nederland, mee te maken hebben en krijgen. De samenleving moet zich aan deze veranderingen aanpassen (adaptatie) en actie ondernemen om ze te verminderen (mitigatie). Het behalen van de doelen van het Klimaatakkoord en de energietransitie zijn belangrijk voor het verduurzamen van onze leefomgeving, maar vereisen ingrijpende beslissingen.

2.4.1 Opgavebeschrijving

Klimaatadaptatie en mitigatie, onder andere in de vorm van verduurzaming van elementen van de leefomgeving en de energietransitie zijn noodzakelijke maatschappelijke uitdagingen om de wereld leefbaar te houden. Nederland streeft, zelf en als onderdeel van de Europese Unie (middels de Green Deal), naar klimaatneutraliteit. Nederland wil vooroplopen in duurzaamheid en ziet kansen voor het opbouwen van een groene, circulaire economie. Gemeenten, waterschappen en provincies staan al voor het maken van klimaatadaptieve keuzes in de fysieke leefomgeving, zoals investeringen in schone energiebronnen, toekomstbestendig waterbeheer en groene gevels en daken.

¹⁶ Het Waterschapshuis zet zich bijvoorbeeld in voor het verbeteren van de kwaliteit van de informatie die gebruikt worden door waterschappen in Nederland, via het programma Datastromen. Hierbij worden kwaliteitsnormen opgesteld, een datakwaliteits-monitor ingericht en datakwaliteitscontroles uitgevoerd. Daarnaast wordt samengewerkt met andere organisaties om een com-pleet en representatief landsdekkend beeld te verkrijgen, wat cruciaal is voor effectief waterbeheer.

Bij de energieopgave wordt daarnaast energiebesparing en verduurzaming in de gebouwde omgeving gestimuleerd door betere isolatie van woningen, de ontwikkeling van duurzame warmtenetten en het gebruik van hybride warmtepompen. Regio's hebben Regionale Energiestrategieën (RES) opgesteld die elke twee jaar worden herzien. Er worden innovatieafspraken gemaakt met overheden en het bedrijfsleven over energieopwekking, besparing, opslag (energiehubs) en verduurzaming. Voor een sterke informatiepositie op deze doelen is een doorlopend proces van vraagarticulatie onontbeerlijk. Daarmee kunnen ondersteunende informatieoplossingen blijvend tegemoetkomen aan de daadwerkelijke informatiebehoeften en zo bijdragen aan het oplossen van problemen die men bij het behalen van de doelen tegen komt. Een goed voorbeeld van een dergelijke informatieoplossing is Datavoorziening Energietransitie Gebouwde Omgeving (DEGO). Voor gemeenteambtenaren biedt deze informatieoplossing op dit moment de informatie die nodig is bij het schrijven van de Transitievisie warmte. Uitbreiding van de voorziening met informatie die gemeenten nodig gaan hebben voor de Wijkuitvoeringsplannen is op korte termijn voorzien en afhankelijk van toekomstige informatiebehoeften wordt op langere termijn verdere uitbreiding en/of aanpassing verwacht. Binnen de energieopgave wordt op informatie al interbestuurlijk samengewerkt. Dat gebeurt binnen VIVET¹⁷. Daar wordt gezamenlijk gewerkt aan het op orde brengen van het informatiefundament rondom de energieopgave, zodat overheden, onderzoeks en adviesbureaus goed onderbouwd kunnen werken aan de energietransitie¹⁸.

Naast alle activiteiten rondom de energietransitie, is binnen de opgave Klimaat en Energie groene industriebeleid belangrijk en wordt ook het midden en kleinbedrijf (MKB) ondersteund bij verduurzaming. In de paragraaf Afval en Circulaire economie (§ 2.5) wordt daar dieper op ingegaan.

2.4.2 Informatiebehoefte

Vraag en aanbod groene energie beter op elkaar afstemmen

De overgang naar duurzame energiebronnen, de groeiende vraag naar en aanbod van groene elektriciteit heeft een grote impact op zowel de zichtbare fysieke leefomgeving (bv. windmolens, zonnepanelen) als in de bodem (elektriciteitsnetwerk, geothermie). In deze opgave zijn veel stakeholders betrokken, waaronder provincies, gemeenten en de waterschappen. Voor gemeenten, provincies, netbeheerders en ontwikkelaars van grootschalige elektriciteitsopwekking is het belangrijk om de groeiende vraag en het groeiend aanbod op elkaar af te stemmen in relatie tot de belasting van het elektriciteitsnet. Deze partijen hebben behoefte aan meer inzicht in (mogelijke) onder- en overbelasting van het net op het niveau van wijken of buurten. Het verzamelen van uitsplits en optelbare informatie over grootschalige en kleinschalige elektriciteitsopwekking, energieverbruik en de netbelasting op wijk en buurtniveau kan de partijen helpen in de energietransitie op diverse schaalniveaus beter te begrijpen. Zo ondersteunt dergelijk begrip bij het maken van afwegingen of energiehubs (opslag) op industriegebied of wijkniveau tot de mogelijkheden behoren. Ook zorgt meer inzicht bijvoorbeeld op lokaal niveau voor betere sturing op vraag en aanbod. En het brengt in kaart welke locaties potentie bieden voor duurzame opwekking van elektriciteit en hoe dat op bredere schaal verdeeld kan worden. Een gezamenlijke sterke informatiepositie levert zo voor alle betrokken partijen voordeel op, van gemeente tot netbeheerder.

Actiepunt(en):

- Pas vraagarticulatie toe om scherp zicht te krijgen en te houden op de gedeelde informatiebehoefte van de verschillende stakeholders. Verdiep hierbij onder andere op de aangebrachte behoefte aan detailinformatie over grootschalige en kleinschalige elektriciteitsopwekking, energieverbruik en netbelasting op wijk en buurtniveau. Maak de informatie zoveel mogelijk beschikbaar via bestaande informatieoplossingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplossingen zoals DEGO.
- Zorg voor een betere uitwisseling van informatie tussen netbeheerders, gemeenten, provincies en andere stakeholders zodat kansen en risico's beter worden gesignaleerd. En dat besluitvorming op basis van een betere informatievoorziening kan plaatsvinden.

Heldere sturingsinformatie nodig om effecten klimaatbeleid zichtbaar te maken

Diverse bestuurslagen hebben maatregelen genomen om broeikasgassen, zoals CO₂, omlaag te brengen. Hiermee dragen zij bij aan de doelstelling uit het Klimaatakkoord om de CO₂uitstoot in 2030 met 49 tot 55 procent verminderd te hebben vergeleken met de uitstoot in 1990. Om klimaatbeleid effectiever vorm te geven, de voortgang te monitoren en eventueel bij te sturen, is heldere sturingsinformatie nodig om de effecten van (lokale) keuzes en beleid zichtbaar te maken. We signaleren dat actuele informatie over CO₂ uitstoot nu niet toegankelijk is en dat bijsturen en evalueren van (lokale) keuzes daardoor wordt bemoeilijkt.

Actiepunt(en):

- Organiseer interbestuurlijke vraagarticulatie zodat de betrokken partijen gezamenlijk tot een goed inzicht komen in hun informatiebehoefte. En organiseer dat de informatie die daaraan tegemoetkomt voor betrokkenen beschikbaar komt.

Begrip van kosten en baten van de energietransitie is belangrijk

De transitie naar duurzame energie heeft verstrekende financiële gevolgen op verschillende niveaus die zorgvuldig moeten worden overwogen. Het is belangrijk om rekening te houden met de beschikbare financiële regelingen, de impact op energieprijzen en de consequenties voor individuen die worstelen met het betalen van hun energierekeningen. Een situatie die ook bekend staat als 'energiearmoede'. Het is belangrijk dat we een goed begrip hebben van de kosten en baten van de energietransitie op verschillende niveaus van de overheid (nationaal, provinciaal, gemeentelijk en waterschappen) en in de samenleving als geheel. Dit begrip is bijvoorbeeld nodig om te kunnen bepalen waar financiële ondersteuning het meest nodig is of hoe de voordelen van de transitie maximaal kunnen worden benut. Omdat de energietransitie iedereen beïnvloedt, willen overheden op alle niveaus begrijpen hoe de transitie bij de verschillende belanghebbenden en hun directe omgeving doorwerkt. En hoe deze betrokkenheid de bereidheid tot samenwerken en meewerken beïnvloedt. Dit inzicht is nodig voor een soepele en inclusieve overgang naar een duurzamere leefomgeving. Bovendien heeft de energietransitie invloed op de arbeidsmarkt.

Het monitoren van deze trends helpt overheden om op alle niveaus te begrijpen hoe de groene economie zich ontwikkelt binnen hun grenzen en hoe de arbeidsmarkt zich aanpast aan de energietransitie. Overheden op alle niveaus hebben inzicht nodig in deze vergroening van de industrie en de werkgelegenheid om deze organisaties adequaat te kunnen ondersteunen. In dit licht wordt het als verstandig beschouwd om te onderzoeken hoe de 7 hoofdpogaven in deze verkenning de lokale economie beïnvloeden. Deze ontwikkeling is niet alleen cruciaal voor het heden, maar vormt ook een leidraad voor toekomstige uitdagingen.

Actiepunt(en):

- Ontwikkel als gezamenlijke bestuursniveaus een omvattend plan voor het betrekken van de verschillende belanghebbenden bij het plannen en implementeren van de energietransitie, om te zorgen voor een inclusieve aanpak.
- Verken de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een financieel ondersteuningsmechanisme dat specifiek gericht is op het aanpakken van energiearmoede. Dit vereist samenwerking en coördinatie tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen.
- Implementeer een systeem voor het monitoren van arbeidsmarktrends gerelateerd aan de groene economie op alle bestuursniveaus. Dit helpt bij het tijdig en adequaat ondersteunen van organisaties die betrokken zijn bij de vergroening van de industrie.

¹⁷ Verbetering Informatievoorziening Energietransitie

¹⁸ Binnen de Datavoorziening Energietransitie Gebouwde Omgeving (DEGO) wordt informatie beschikbaar gesteld op basis van de huidige behoeften omtrent de energietransitie. Dit geldt ook voor de informatiebehoefte binnen de klimaatvraagstukken. Met de klimaatmonitor en klimaateffectatlas wordt informatie aangeboden op basis van de huidige vragen.

2.4.3 Uitdagingen

- **Gebrek aan ruimte voor duurzame projecten**
Het vinden van geschikte locaties voor windturbines, zonneparken en energiehubs vormt een grote uitdaging voor lokale overheden. Deze uitdaging is te wijten aan de benodigde ruimte, de complexiteit van het verkrijgen van vergunningen en de conflicterende belangen van omwonenden, landschapsbehoud, vervuilingspreventie en biodiversiteit. Bovendien concurreren deze locaties met andere belangrijke projecten, zoals woningbouw, wegeaanleg of industrieuitbreiding. Dit maakt het uiterst moeilijk om geschikte plekken te vinden en te ontwikkelen voor hernieuwbare energiebronnen. Een interbestuurlijk afgestemde en sterke informatiepositie zou het maken van keuzes hierin sterk kunnen ondersteunen.
- **Betrokkenheid en participatie van inwoners**
Er is in de samenleving vaak wel draagvlak voor klimaat en duurzaamheidsmaatregelen voor de eigen woning of mobiliteit. Bij grootschalige energieopwekking, zoals het aanleggen van windmolenparken, is er echter regelmatig sprake van georganiseerde of individuele maatschappelijke weerstand. Het is uitdagend om inwoners goed mee te nemen in de belangenafweging in deze trajecten. Een sterke informatiepositie kan hierin ondersteunen. Op zichzelf, maar ook in ondersteuning in de (belangen)afweging en door het bieden van transparant inzicht in de gemaakte afwegingen die aan keuzes vooraf zijn gegaan.
- **Rol RESregio en gemeenten nodig voor coördinatie van private initiatieven**
De energietransitie vereist samenwerking tussen gemeenten, provincies, het Rijk, energiebedrijven, netbeheerders, commerciële organisaties en inwoners. Het coördineren van deze samenwerking is complex vanwege de uiteenlopende belangen en prioriteiten. Het is dan ook uitdagend om effectieve samenwerkingsverbanden op te zetten en een gecoördineerde aanpak te waarborgen. Een gedeelde informatiepositie zou hierin zeker helpen.
- **Rol RESregio en gemeenten cruciaal voor coördinatie van private initiatieven**
De energietransitie vereist samenwerking tussen gemeenten, provincies, het Rijk, energiebedrijven, netbeheerders, commerciële organisaties en inwoners. Het coördineren van deze samenwerking is complex vanwege de uiteenlopende belangen en prioriteiten. Het is dan ook uitdagend om effectieve samenwerkingsverbanden op te zetten en een gecoördineerde aanpak te waarborgen.
- **Zorg voor meer bewustzijn t.a.v. bestaande tools voor energietransitie en klimaatdoelen**
Om de klimaat en duurzaamheidsdoelen te behalen hebben gemeenten behoefte aan gedetailleerde informatie over energieverbruik, energieopwekking, isolatiewaarden van gebouwen, bouwkundige kenmerken en over de sociaaleconomische staat van buurten. Hoewel deze gegevens in principe vaak beschikbaar zijn, is de informatie vaak versnipperd in verschillende tools en datasets en soms verouderd. Ook zijn veel gegevens alleen beschikbaar op een hoog aggregatieniveau waardoor bijvoorbeeld gemeenten minder goed gerichte ondersteuning kunnen bieden op wijk of buurtniveau. Het is een grote uitdaging om het bewustzijn en de bekendheid van bestaande tools te vergroten en de bestaande tools te verbeteren in aansluiting op de informatiebehoefte.
- **Handvatten lezen klimaatmodellen voor uitvoeringsplannen**
In het samenwerkingsverband met Rijkswaterstaat en onderzoek en adviesbureaus zijn klimaatscenario's richting 2050 in kaart gebracht. Deze informatie is relevant bij het opstellen van uitvoeringsplannen voor het bestendigen van wijken en voor het toewerken naar de ambities van het Klimaatakkoord. Het verwerken van de prognosemodellen in de uitvoering, zoals gepresenteerd in de Klimateffectatlas, vraagt meer kennis van beleidsadviseurs. Zij lopen nu vast in de vertaling van de prognosemodellen in de uitvoeringsplannen.

- **Beschikbaar stellen of inkopen van eenduidige datasets en tooling**

Er zijn al verschillende afspraken gemaakt over dataverzameling en deling in het kader van de energietransitie en de klimaatadaptatie en mitigatie. Verschillende afspraken helpen gemeenten en andere overheidsorganisaties om de benodigde informatie inzichtelijk te krijgen. Echter, de behoefte aan meer gerichte, kwalitatief sterke en soms gespecialiseerde en gedetailleerde informatie groeit. In de regio's met een Regionale Energiestrategie (RES) is aangegeven dat het belemmerend werkt om tools, zoals het CO2dashboard, voor dertig RESregio's afzonderlijk aan te schaffen. Dit benadeelt bepaalde regio's in hun informatiepositie. Het zou goed zijn om te verkennen of gezamenlijke ontwikkeling en/of inkoop mogelijk is van eenduidige datasets en tooling voor alle betrokken regio's.

Actiepunt(en):

- Zorg voor een interbestuurlijk afgestemde en sterke informatiepositie ter ondersteuning van het identificeren van geschikte locaties voor hernieuwbare energiebronnen. Houd hierbij rekening met de benodigde ruimte, de complexiteit van het verkrijgen van vergunningen en de conflicterende belangen van omwonenden, landschapsbehoud, vervuilingspreventie en biodiversiteit.
- Zorg bij duurzaamheidsprojecten altijd voor een sterke informatiepositie die kan ondersteunen bij de brede (belangen)afweging op zich. Maar ook bij het bieden van transparant inzicht in de gemaakte afwegingen die aan keuzes vooraf zijn gegaan. Dat helpt bij het meenemen van inwoners.

2.5 Afval en Circulaire Economie

De Europese Unie en Nederland bevinden zich in een kritieke situatie door een dreigende grondstoffencrisis. Om die grondstoffencrisis op te kunnen vangen is een stapsgewijze overgang van een lineaire economie naar een circulaire economie nodig. Om dat proces te realiseren, moeten er initiatieven worden opgestart op verschillende bestuursniveaus¹⁹ die de circulaire economie bevorderen. Het in 2023 gelanceerde Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) speelt een centrale rol in deze transitie.

2.5.1 Opgavebeschrijving

De naderende grondstoffencrisis wordt onder meer veroorzaakt door het consumptiegedrag van de samenleving en door grote afhankelijkheid van andere landen die de aanvoerketens beheersen. Het is van belang voor het voortbestaan van onze economie om deze afhankelijkheid te verminderen. Maar het is nog veel effectiever om onze levensstijl aan te passen aan een duurzamer leven (bv. minimalisme). Daarom streeft het Rijk ernaar om voor 2050 een volledig circulaire economie te realiseren. Het in 2023 gelanceerde Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) speelt een centrale rol in deze transitie. Dit programma omvat een aantal maatregelen en financiële prikkels voor circulaire initiatieven en bevordert de samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen. Denk aan het stimuleren van duurzaam ontwerp en productie, het bevorderen van recycling en hergebruik van materialen, en het verminderen van afval en verspilling. Het uiteindelijke doel is het creëren van een duurzame, efficiënte en veerkrachtige (lokale) economie.

De maatschappelijke opgave rond afval en de circulaire economie is gericht op het versnellen van de overgang naar een circulaire economie. Dat betekent dat er minder afval moet worden geproduceerd en meer materialen moeten worden hergebruikt. Gemeenten en inwoners spelen hierbij een beslissende rol. Gemeenten moeten beleid ontwikkelen om afval te verminderen en hergebruik of reparatie te bevorderen. En inwoners moeten bewuster omgaan met afval en materialen. Door bijvoorbeeld afval te scheiden, producten te repareren en te kiezen voor duurzame producten, dragen zij bij aan de circulaire economie. Samenwerken met bedrijven en maatschappelijke organisaties is hierbij ook belangrijk. Het aanpakken van deze opgave heeft niet alleen voordelen voor afvalvermindering, maar draagt ook bij aan een verbetering van het klimaat, natuurbehoud, waterkwaliteiten en het milieu. Minder afvalproductie en meer hergebruik verminderen de vraag naar nieuwe grondstoffen en verlagen de druk op het milieu. Bovendien biedt de circulaire economie kansen voor groene werkgelegenheid en economische groei.

¹⁹ Via een Digi-Deal gaat o.a. met andere partijen aan een materialenpaspoort gewerkt worden.

2.5.2 Informatiebehoefte

Gestandaardiseerde definities zorgen voor duidelijkheid en consistentie

Voor het volgen van de voortgang van de circulaire economie op de lange termijn, is het belangrijk voor alle overheden om hierin onderling gestandaardiseerde definities te hebben. Deze definities zorgen voor duidelijkheid en consistentie bij het formuleren en meten van doelen en maatregelen. Ze stellen gemeenten en omgevingsdiensten in staat om effectief de impact van hun inspanningen op het milieu en de economie te beoordelen. Bovendien dragen gestandaardiseerde definities bij aan betere communicatie en samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden. En dat versnelt de transitie naar een circulaire economie.

Actiepunt(en):

- Initieer een proces van vraagarticulatie om vervolgens een set gestandaardiseerde definities te ontwikkelen en te implementeren. Die kun je gebruiken voor het monitoren van de voortgang richting een circulaire economie, ter bevordering van de effectiviteit van de transitie naar een circulaire economie.

Gedetailleerd inzicht in milieupact is uitdagend maar belangrijk

Het is voor gemeenten en omgevingsdiensten een uitdaging om gedetailleerd inzicht te krijgen in de milieupact van specifieke grondstoffen en productgroepen die lokaal worden geproduceerd of opgeslagen. Dit inzicht is nodig voor het nemen van effectieve maatregelen en het implementeren van handhavinginstrumenten. Het stelt lokale en regionale overheden in staat om de impact van hun productie en opslagactiviteiten op het milieu te beoordelen. En om gericht maatregelen te treffen die de negatieve effecten verminderen. Ook kunnen gedetailleerde gegevens over de milieupact helpen bij het nemen van beleidsbeslissingen en het stimuleren van duurzame praktijken in de lokale economie. Daarnaast kunnen gedetailleerde gegevens, mits gestandaardiseerd, ook voor andere overheden inzicht geven in de milieupact van grondstoffen en productgroepen. Bijvoorbeeld door aggregatie en benchmarking van de gegevens.

Actiepunt(en):

- Initieer of versnel één of meerdere projecten die gedetailleerd in kaart kunnen brengen wat de milieupact is van lokale grondstoffen en productgroepen. Standaardiseer definities waar mogelijk. Dit kan als basis dienen voor het nemen van gerichte maatregelen, het implementeren van handhavinginstrumenten en het stimuleren van duurzame praktijken in de lokale economie.

Kennis van afvalmix biedt waardevolle informatie voor diverse doeleinden

Voor een effectief beheer van afvalstromen, is het belangrijk om inzicht te krijgen in de afvalmix van huishoudens en bedrijven. Zo kunnen gedetailleerde gegevens over de samenstelling van het afval gemeenten helpen bij het identificeren van prioriteiten. En ze kunnen helpen bij het ontwikkelen van strategieën om afvalpreventie, betere scheiding en recycling te bevorderen. Met dit inzicht kunnen lokale overheden de effectiviteit van hun afvalbeleid evalueren, de voortgang monitoren, knelpunten ontdekken en waar nodig aanpassingen aanbrengen. Bovendien biedt kennis van de afvalmix waardevolle informatie voor het ontwerpen van educatieve programma's die bewustwording en gedragsverandering bij inwoners stimuleren.

Actiepunt(en):

- Verken of ontwikkel een informatiesysteem waarmee de afvalmix van huishoudens en bedrijven in kaart kan worden gebracht. Deze informatie kan vervolgens gebruikt worden bij het identificeren van prioriteiten, ontdekken van knelpunten, het ontwikkelen van strategieën voor afvalpreventie, een betere scheiding en recycling, en bij het ontwerpen van educatieve programma's die bewustwording en gedragsverandering bij inwoners stimuleren.

Inzicht in kosten voor betere beoordeling circulair beleid

Om de effectiviteit van circulaire initiatieven te kunnen beoordelen, is het belangrijk om inzicht te krijgen in de voortgang en de kosten van de implementatie van afvalpreventie en van een betere scheiding en recycling. Door de voortgang te monitoren, kunnen gemeenten evalueren of hun maatregelen en beleid de gewenste resultaten opleveren. Het inzicht in de kosten helpt bij het beheren van de financiële aspecten en bij het optimaliseren van de besteding van middelen. Dit stelt lokale overheden in staat om weloverwogen beslissingen te nemen, prioriteiten te stellen en hun inspanningen op het gebied van afvalpreventie en recycling te verbeteren. Door dit gestandaardiseerd te doen zijn de resultaten desgewenst optelbaar en stelt het gemeenten in staat zich onderling met elkaar vergelijken en te leren van elkaar.

Actiepunt(en):

- Ontwikkel en implementeer een monitoringssysteem voor het volgen van de voortgang en de kosten van afvalpreventie, scheiding en recycling. Om hiermee de effectiviteit van circulaire initiatieven te beoordelen en te optimaliseren. Zorg hierbij voor inhoudelijke standaardisatie. Zodat lokale overheden weloverwogen beslissingen kunnen nemen, kunnen leren van elkaar, prioriteiten kunnen stellen en hun inspanningen op dit gebied kunnen verbeteren..

Aandeel groene productieprocessen in economie meten voor gerichte acties

Voor de overgang naar een circulaire economie is het belangrijk om op alle overheidsniveaus inzicht te krijgen in het aandeel van groene productieprocessen in de economie. Denk aan de eivitransitie, kringlooplandbouw en groene chemie/bouw. Het uitsplitsbaar en optelbaar in kaart brengen van dit aandeel stelt beleidsmakers en bedrijven in staat om de voortgang te meten en gerichte acties te ondernemen die duurzame productiepraktijken bevorderen. En dat draagt weer bij aan het verminderen van milieueffecten, het verduurzamen van de economie en het creëren van nieuwe economische kansen. Het inzicht in dit aandeel ondersteunt de stimulatie van innovatie, investeringen en samenwerking tussen verschillende sectoren om een groenere economie te realiseren.

Actiepunt(en):

- Ontwikkel een (realtime) systeem om het aandeel van groene productieprocessen in de economie te meten, zodat beleidsmakers en bedrijven gerichte acties kunnen ondernemen voor een duurzamere economie. Zorg ervoor dat de gegevens uitsplitsbaar en optelbaar zijn zodat het inzicht wordt geboden voor alle overheidsniveaus.

Bevorderen van bewustwording voor gedragsverandering en acceptatie

Het is belangrijk om inzicht te krijgen in de reactie van de samenleving op de ingezette circulaire maatregelen. Dit inzicht helpt bij het beoordelen van de impact van de genomen maatregelen op het bewustzijn van de bevolking en kan leiden tot aanpassingen en verbeteringen in de communicatie en educatieinspanningen. Het bevorderen van die bewustwording is belangrijk om gedragsverandering te stimuleren en de acceptatie van circulaire principes en praktijken te vergroten. Het inzicht in de staat van bewustwording informeert ook beleidsmakers en stakeholders over de effectiviteit van hun communicatie en educatie inspanningen en helpt bij het ontwikkelen van strategieën om de bewustwording verder te vergroten.

Actiepunt(en):

- Evalueer de effectiviteit van huidige communicatie en educatieinspanningen rond circulaire maatregelen, stel verbeteringen voor, en deel deze bevindingen met beleidsmakers en stakeholders voor verdere strategieontwikkeling en aanpassingen.

2.5.3 Uitdagingen

- **Informatiebehoefte circulariteit verhelderen is nationale uitdaging**

Het op nationaal niveau definiëren en afstemmen van de informatiebehoefte (definities, standaarden) voor een circulaire economie is een complexe uitdaging die vraagt om een continu proces van vraagarticulatie. Een verbeterde informatiehuishouding kan helpen bij het identificeren van relevante gegevens en bij het creëren van een gemeenschappelijk begrip. Verder kan het bijdragen aan het betrekken van verschillende belanghebbenden om consensus te bereiken over noodzakelijke informatie. Dit is belangrijk voor het waarborgen van consistentie en betrouwbaarheid in de rapportage, alsmede voor het formuleren van concrete doelen en maatregelen..

- **Weinig expertise en capaciteit voor circulaire economie bij bestuursorganen**

Gemeenten en andere bestuursorganen kampen vaak met onvoldoende kennis en middelen om de overgang naar een circulaire economie effectief te realiseren. Het opstellen en uitvoeren van circulair beleid vraagt om specifieke expertise op het gebied van afvalbeheer, recyclingprocessen, duurzaamheidsprincipes en innovatieve bedrijfsmodellen. Daarnaast is er behoefte aan capaciteitsopbouw binnen overheidsorganisaties, zodat zij de vaardigheden hebben om de complexe (informatie)uitdagingen van de circulaire economie aan te pakken. Dit omvat training en scholing van personeel, het aantrekken van experts in de circulaire economie en het opzetten van samenwerkingsverbanden met kennisinstellingen en andere belanghebbenden om de benodigde expertise te vergroten.

Actiepunt(en):

- Om duidelijkheid te krijgen over de nationale informatiebehoefte rondom circulariteit, moeten we de vragen beter formuleren, onze informatie beter organiseren, belangrijke stakeholders betrekken, en zorgen voor een betrouwbare en consistente rapportages.
- Versterk overheidsorganisaties door training in (en informatie over) afvalbeheer, recycling en innovatieve bedrijfsmodellen. En door circulaire economie experts aan te trekken en samen te werken met kennisinstellingen. Dit voor meer expertise en een betere aanpak van complexe informatieuitdagingen.

'Interbestuurlijke samenwerking is cruciaal'

"In Hengelo zijn we volop bezig met het uitrollen van een duurzaam warmtenet. Het is belangrijk dat we die plannen onderbouwen met betrouwbare data. Daarbij gaat het niet alleen om de kosten en baten, maar bijvoorbeeld ook om gegevens over ondergrondse kabels en leidingen, om de impact op het elektriciteitsnetwerk en wat dat allemaal betekent voor andere opgaven zoals woningbouw, meer groen, elektrisch vervoer en zonne- en windenergie. Al die data komen van verschillende partijen. De gemeente zelf, omliggende gemeenten, waterschappen, de provincie, netbeheerders. Hoe hangen al die data met elkaar samen? Hoe combineer je ze? En hoe weten we dat we het bij de interpretatie ervan over hetzelfde hebben? Interbestuurlijke samenwerking tussen al die partijen is daarom cruciaal. Met het samenwerkingsverband VIVET (Verbetering Informatievoorziening Energietransitie) is hierin al een stevige stap gezet. Met VIVET als voorbeeld zouden we de informatiepositie van alle opgaven binnen de fysieke ruimte op orde moeten brengen."

Claudio Bruggink, wethouder in Hengelo

2.6 Bereikbaarheid en Mobiliteit

Deelnemen aan de samenleving kan niet zonder mobiliteit. Jarenlang hebben we geïnvesteerd in een betere bereikbaarheid en een optimalisatie van systemen. Maar daar zitten grenzen aan, want de belangen met eerder genoemde opgaven (bijvoorbeeld stikstof en landbouw) botsen. En hoewel thuiswerken sinds de coronacrisis een vlucht heeft genomen, reizen we nog steeds om toegang te krijgen tot vitale voorzieningen zoals werk, onderwijs, gezondheidszorg, recreatie. De een reist meer en anders dan de ander. Dat heeft met het soort werk en met de sociale situatie van mensen te maken. Vanuit duurzaamheid en gezondheidsperspectief hebben openbaar vervoer, elektrisch rijden²⁰, deelmobiliteit en meer fietsen (bijvoorbeeld snelfietsroutes) de voorkeur. Deze opties zijn echter niet voor iedereen weggelegd. Vooral in landelijke gebieden waar de verbindingen beperkt zijn en de afstanden groot, is een eigen auto (nog veelal op fossiele brandstof) een musthave om maatschappelijk mee te kunnen doen.

Bereikbaarheid en mobiliteit zijn dus zowel fysieke als ook sociale vraagstukken, waarbij we fundamenteel anders moeten kijken naar ons mobiliteitssysteem en de verdeling van schaarse middelen (ruimte, geld).

2.6.1 Opgavebeschrijving

De uitdagingen op het gebied van bereikbaarheid en mobiliteit zijn gericht op het waarborgen van toegang tot en deelname aan de maatschappij. Ook al veranderen ze onze manier van reizen. Dit moet resulteren in een eerlijker, inclusiever en rechtvaardiger mobiliteitssysteem waarin het 'eigendom' van een persoonlijk vervoersmiddel eerder uitzondering is dan regel. We streven naar een duurzamer mobiliteitssysteem waarbij we onze leefomgeving minder belasten, zowel door schadelijke uitstoot als door (geluids)overlast. Het transformeren van een mobiliteitssysteem is een ingrijpende taak. Zo spelen er tegenstrijdige publieke, persoonlijke en commerciële belangen als het gaat om welke vervoersmiddelen wenselijk zijn in de openbare ruimte (bijvoorbeeld ebikes, esteps en fatbikes).

Het bevorderen van duurzame (regionale) mobiliteitsprogramma's is een stap in de juiste richting. Daarnaast is 'Schoon en Emissieloos Bouwen' nodig, mede vanwege het terugdringen van stikstof. Dit leidt in de bouwsector tot een overstap naar elektrische voertuigen. En bestuursorganen zoals provincies, gemeenten en regio's leggen meer nadruk op een degelijke fietsinfrastructuur in plaats van extra asfalt voor auto's. De gedachte hierachter is dat dit zowel de verkeersveiligheid bevordert als bijdraagt aan het verminderen van de CO₂uitstoot. Echter, duurzame(re) vormen van mobiliteit moeten worden gefaciliteerd en actief gepromoot. Een effectieve manier is via de portemonnee van inwoners en werkgevers. Denk aan gedifferentieerde tarieven die rekening houden met lokale verkeersdrukke of aan subsidieregelingen. Er zijn ook werkgevers die financiële stimulansen bieden om ov en fietsgebruik te bevorderen.

2.6.2 Informatiebehoefte

Begrip van verkeersstromen is nodig voor nieuw beleid

Om veranderingen in de mobiliteitspatronen door te voeren, is er inzicht nodig in hoe en waarom mensen zich verplaatsen. Zowel in steden als in landelijke gebieden. Dit vereist een gedetailleerd begrip van verkeersstromen, afstanden die mensen afleggen en de vervoersmiddelen die men kiest en waarom men daarvoor kiest. Met dit soort gegevens kunnen provincies en gemeenten een robuuster beleid formuleren voor zowel infrastructuur als voor bouwplannen. Er is behoefte aan een solide informatie governancestructuur tussen marktpartijen en overheid op het gebied van verkeersstromen. Hierbij is het belangrijk om rekening te houden met de verschillen tussen gemeenten gemeenten zodat de unieke uitdagingen en mogelijkheden van elke gemeente worden gezien.

²⁰ In de nationale (NAL) en regionale aanpak laadinfrastructuur (RAL) wordt elektrisch rijden aantrekkelijker gemaakt door de laadinfrastructuur nabij en hoogwaardig in te richten.

Actiepunt(en):

- Start een verkenning/verdieping om gedetailleerde verkeersgegevens te verzamelen die aggregaerbaar zijn naar de wenselijke niveaus.
- Zorg voor een gezamenlijk onderzoek naar gedrag en ervaringen van inwoners betreffende reisvoorkeuren en vervoerskeuzes dat uitsplitsbaar en optelbaar is. Hiermee kan duurzaam reisgedrag en tevredenheid worden bevorderd en effectief (lokaal) mobiliteitsbeleid worden ontwikkeld.
- Initieer een informatiecoalitie voor openbaar vervoer (ov) die gaat verkennen hoe er diepgaand inzicht verkregen kan worden in de bewegingspatronen binnen deze sector.

Milieu-effecten van mobiliteitsbewegingen in kaart brengen voor minder uitstoot

Het verplaatsen van mensen en goederen heeft invloed op het milieu. Om deze invloed in kaart te brengen, wordt gekeken naar zaken als de uitstoot van broeikasgassen, de kwaliteit van de lucht die we inademen en het geluid dat verkeer veroorzaakt. Door dit soort milieueffecten in kaart te brengen, wordt duidelijk hoe duurzaam ons transportsysteem is en welke maatregelen nodig zijn om de impact te verminderen. Dit helpt bij het bevorderen van een gezonde leefomgeving en het realiseren van een meer milieuvriendelijk transportsysteem.

Actiepunt(en):

- Onderzoek de milieueffecten van huidige mobiliteitsbewegingen, met focus op broeikasgassen uitstoot, luchtkwaliteit en verkeersgeluid op lagere aggregatieniveaus. Gebruik de resultaten om gestandaardiseerde duurzaamheidsindicatoren vast te stellen en formuleer op basis daarvan specifieke maatregelen voor een milieuvriendelijker transport en mobiliteitsstelsel.

Analyse mobiliteit en voorzieningen nodig voor aanpakken infraproblemen

De analyse van mobiliteit en van voorzieningen in onze samenleving is belangrijk. Vooral als het gaat om de groeiende infrastructurele uitdagingen, zoals files, verkeersopstoppingen en veiligheidskwesties. Om deze problemen adequaat aan te kunnen pakken, is het nodig om niet alleen het bestaande mobiliteitsbeleid te evalueren en een (lokale) toekomstvisie te ontwikkelen, maar ook om toegang te hebben tot voldoende informatie²¹. Het is belangrijk om een duidelijk beeld te hebben van welke voorzieningen er in de buurt zitten en welke vervoersbewegingen onvermijdelijk zijn. Het STOMP-principe²² is een leidraad, waarbij de nadruk ligt op het veranderen van modaliteit. Daarvoor kan worden gekeken naar het herontwerpen van wegen, het implementeren van geavanceerde verkeersregelingen en het bevorderen van verkeersveilig gedrag. En naar het stimuleren van het gebruik van duurzame energiedragers, zoals elektriciteit (of waterstof) in bepaalde gebieden (bijvoorbeeld centrum en natuurgebieden) om een groenere en gezonde leefomgeving te realiseren.

Actiepunt(en):

- Ontwikkel als overheden gezamenlijk een analysetool voor het in kaart brengen van de huidige vervoerswijzen naar essentiële voorzieningen. Voer deze analyse lokaal uit. Definieer en identificeer daarbij de voornaamste knelpunten en uitdagingen.
- Ontwikkel op basis van de resultaten en het STOMP-principe een toekomstvisie voor het mobiliteitsbeleid. Eventueel aan de hand van een in gezamenlijkheid tot stand gekomen handreiking.
- Werk concrete strategieën en maatregelen uit om infrastructuur te verbeteren, verkeersveiligheid te bevorderen en duurzame energiedragers in specifieke gebieden te stimuleren. Deel goede voorbeelden zodat anderen ervan kunnen leren.

²¹ Nationaal Toegangspunt Mobiliteitsdata en Nationaal Dataportaal Wegverkeer.

²² Sturen, ontmoedigen, mobiliseren en prikkelen.

2.6.3 Uitdagingen

- **Informatiestromen mobiliteit combineren tussen organisaties**
Veel informatie wordt verzameld in regionale samenwerkingsverbanden of via de Decentrale Openbaar Vervoersautoriteit (DVO). Dat betekent dat elke partij zijn eigen methoden en systemen gebruikt om gegevens te verzamelen en te organiseren. Echter, wanneer deze stromen gecombineerd moeten worden, voor het creëren van een alomvattend beeld, ontstaan er uitdagingen. Het samenvoegen van verschillende informatiestromen kan complex zijn door verschillen in formats, definities en systemen. Dit kan resulteren in fragmentatie en belemmeringen bij het verkrijgen van een volledig en samenhangend overzicht van de gegevens.
- **Samenwerking tussen private en publieke partijen**
Private organisaties en overheidsinstanties op verschillende bestuursniveaus werken niet vanzelfsprekend samen. Hierdoor blijven gegevens die door commerciële partijen worden verzameld vaak ontoegankelijk voor overheidsinstanties. Dit beperkt het begrip van verkeersveiligheid, mobiliteitsbehoeften en werkelijke verkeerspatronen. Incidenteel worden er wel lokaal afspraken gemaakt tussen overheidsorganisaties en commerciële partijen, maar de verkregen inzichten zijn vervolgens niet bruikbaar voor bijvoorbeeld andere gemeenten. Dit leidt tot kennisachterstanden en een beperkt gebruik van beschikbare gegevens.
- **Ontbreken van eenduidige definities en methode voor verzameling**
Het gebrek aan gestandaardiseerde definities en uniforme methoden voor het verzamelen van gegevens hindert een consistente verwerking en analyse van die gegevens. De gegevens zijn daardoor vaak niet uitsplitsbaar of optelbaar. Hierdoor kan betrouwbare stuurinformatie voor diverse bestuursniveaus moeilijk worden opgeleverd. Een gedegen traject met vraagarticulatie, met aandacht voor heldere definities en kwaliteitseisen, kan bijdragen aan een uniforme manier van verzamelen en zo beleidsbeslissingen ondersteunen.

Actiepunt(en):

- Creëer op basis van vraagarticulatie traject(en) een gezamenlijke set met uniforme definities en kwaliteitseisen waardoor verzamelde data uitsplitsbaar en optelbaar wordt en leidt tot betrouwbare stuurinformatie.
- Implementeer gestandaardiseerde protocollen voor de integratie van diverse informatiestromen tussen organisaties en pak technische barrières aan voor een samenhangend informatie-model.
- Intensiveer de samenwerking tussen private en publieke organisaties door het regelmatig faciliteren van dialogen en het vastleggen van uniforme delingsafspraken.

2.7 Groene en gezonde leefomgeving

De opgave Groene en gezonde leefomgeving omvat alle eerder genoemde opgaven. Het is dan ook onmogelijk om deze opgave in zijn geheel te beschrijven. Om nu en in de toekomst in goede gezondheid in Nederland te kunnen blijven wonen, zetten we als samenleving in op duurzaamheid als het gaat om opgaven als wonen, natuur, water, klimaat, duurzame energie, circulariteit en bereikbaarheid en mobiliteit. Het gaat hier om een ruimtelijk puzzel die op alle niveaus moet worden gelegd: landelijk, provinciaal, gemeentelijk en op wijk, buurt en straatniveau. De Omgevingswet, die op 1 januari 2024 van kracht gaat, is een instrument dat de fysieke uitdagingen integraal aanpakt met oog voor de sociale en gezondheidsaspecten. Aangezien veel onderwerpen al in de vorige paragrafen aan bod zijn gekomen, leggen we hier de focus op klimaatadaptatie (groene omgeving) en milieu (gezonde omgeving²³). De groene omgeving richt zich hier op stedelijke vergroening (adaptatie) en waterbeheer, terwijl de gezonde omgeving zich hier richt op milieuaspecten en regelgeving.

²³

Er bestaan veel tools en informatiesets om de gezonde leefomgeving in kaart te brengen, veel van deze instrumenten staan in de Gids Gezonde Leefomgeving. Hieronder wordt een aantal voorbeelden kort uitgelicht: Groene Baten Planner, quickscan Gezonde Leefomgeving, Gezondheidseffectscreening, GO! methode, Datacheck Gezonde Leefomgeving, BLG Tool, Leefplekme-ter van Pharos.

2.7.1 Opgavebeschrijving

Voor een groenere en gezondere leefomgeving is een transformatie nodig van onze woon en werkgebieden, variërend van stedelijk tot landelijk. Elk gebied is anders en vraagt om andere combinaties van maatregelen. De Omgevingswet speelt hierbij een belangrijke rol, omdat deze wet integrale beleidsvorming stimuleert. Het creëren van groene ruimtes, het actief oppakken van klimaatuitdagingen en het optimaliseren van waterbeheer zijn enkele kernacties²⁴. Deze inspanningen moeten hand in hand gaan met de ontwikkeling van passende infrastructuur en met initiatieven die binnenstedelijke vergroening bevorderen.

Naast dit soort inspanningen is het ook belangrijk dat we een sterke uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) hebben die op korte en lange termijn een veilige, groene en gezonde leefomgeving waarborgt. Deze VTH-uitvoering reikt verder dan de opgave op het gebied van milieu. Het raakt ook aan alle hoofdopgaven die eerder zijn besproken. En daarmee hebben de omgevingsdiensten een belangrijke rol in de dynamiek tussen provincies, waterschappen, gemeenten, inwoners en ondernemers.

2.7.2 Informatiebehoefte

Verstrekken van informatie aan opsporingsdiensten binnen ethische en juridische kaders kan bijdragen aan betere handhaving van de wet

Opsporingsdiensten en handhaving hebben behoefte aan toegang tot gegevens over bedrijven en inrichtingen om overtredingen op te sporen. Maar aangezien dit persoons en/of bedrijfsgegevens betreft die enkel binnen bepaalde kaders beschikbaar worden gesteld, ligt het ontsluiten van dit soort informatie (terecht) gevoelig. Het delen van deze gegevens mag alleen als er een wettelijke grondslag voor is, die een stevige politieke afweging vraagt. Het verstrekken van relevante informatie aan opsporingsdiensten kan echter bijdragen aan een effectieve en efficiënte handhaving van de wet. Zo bestaat er behoefte aan duidelijke afspraken over welke informatie gedeeld mag worden binnen de keten en hoe deze informatie wordt gedefinieerd en gemodelleerd. Ook is er behoefte aan afspraken over welke ICTstandaarden worden gebruikt voor de opslag, ontsluiting en uitwisseling van deze gegevens. Een gestandaardiseerde aanpak, waarbinnen expliciet aandacht is voor ethische en juridische kaders, kan leiden tot een betere samenwerking en tot autorisatie van gegevensuitwisseling tussen verschillende diensten.

Actiepunt(en)

- Verken de ethische en juridische mogelijkheden voor het delen van informatie ten behoeve van effectieve en efficiënte handhaving.
- Werk binnen de ethische en juridische kaders aan een gedeeld informatiebeheersysteem volgens gezamenlijke ICTstandaarden en met gestandaardiseerde gegevensdefinities en modellen. En stel een dataprotocol op waarin is opgenomen wie wanneer onder welke voorwaarden bij welke informatie mag.

Betere aansluiting van processen tussen organisaties zorgt voor betere sturing

Er is behoefte aan informatie over de voortgang van (vergunnings)processen en dienstverlening inclusief de transparantie voor inwoners over hun positie in het traject. Deze informatiebehoefte betreft de procedures rondom de vergunningsaanvraag, maar ook de onderliggende werkprocessen en procedures binnen verschillende organisaties. Er is geconstateerd dat de (onderliggende) processen tussen organisaties vaak niet naadloos op elkaar aansluiten. En dat kan aanzienlijke vertragingen veroorzaken, zeker in combinatie met conflicterende belangen. Deze vertragingen kunnen vervolgens invloed hebben op de beschikbare middelen, de capaciteit van organisaties en de voortgang van projecten. Het is wenselijk om meer informatie te hebben over het verloop van deze processen, evenals in de beschikbare middelen en capaciteit. Dit kan helpen om eerder in een proces bij te sturen en de verwachtingen van betrokken partijen te managen. Ook kan het helpen de VTH-uitvoering te versterken doordat inzichtelijk wordt in welke fase van een proces het raadzaam is de afdeling VTH te betrekken. Door de afdeling VTH op het juiste moment in het proces te betrekken, wordt optimaal gebruik gemaakt van hun kennis, expertise en capaciteit.

²⁴ Bijvoorbeeld: schaduwplekken tegen hitte, natuurinclusiviteit en biodiversiteit bevorderende initiatieven in stedelijke gebieden.

Actiepunt(en):

- Implementeer een gestructureerd communicatiekanaal om inwoners op de hoogte te houden van de voortgang van hun aanvragen en positie in het proces. Dit helpt om verwachtingen te managen en verhoogt de tevredenheid van betrokken partijen.
- Analyseer en stroomlijn de werkprocessen binnen verschillende organisaties en zorg ervoor dat ze naadloos op elkaar aansluiten. Identificeer en los knelpunten op die vertragingen veroorzaken en investeer in samenwerking om conflicterende belangen te verminderen.
- Betrek VTH als een volwaardige partner in een vroeg stadium van veranderingen in wet en regelgeving. Dit voorkomt onnodige belasting in de uitvoering, versterkt de rol van VTH en leidt tot een soepel verloop van projecten en procedures.

Actuele beschikbaarheid van informatie voor groene en gezonde leefomgeving

Voor een groene en gezonde leefomgeving is het belangrijk om te kunnen beschikken over relevante actuele informatie. Het is daarbij wenselijk dat er interbestuurlijke afstemming plaatsvindt om tot uniforme definities te komen. En dat informatie op een zo laag mogelijk aggregatieniveau wordt verzameld, zodat die informatie vanaf daar optelbaar is en toegankelijk voor gemeenten, waterschappen en provincies en omgevingsdiensten.

Zo willen gemeenten graag gedegen inzicht hebben in de mate van 'vergroening' binnen hun wijken, buurten en straten in het kader van de gezondheid van hun inwoners. En toezichhouders en handhavers willen toegang tot voor de uitvoering relevante informatie om te kunnen handelen, zoals bijvoorbeeld verleende vergunningen. Het eenvoudig en tijdig kunnen raadplegen van deze informatie stelt medewerkers in staat om effectiever te handelen en sneller besluiten te nemen.

Actiepunt(en):

- Organiseer een serie bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de verschillende overheidslagen (en uitvoeringsorganisaties en kennisinstututen) om samen tot uniforme definities te komen op het gebied van groene en gezonde leefomgeving.
- Ontwikkel een centraal digitaal platform waarop alle relevante informatie uit diverse bronnen over vergroening en gezondheidseffecten beschikbaar is. Dit platform moet actuele informatie bevatten.
- Start een breed onderzoek dat de relatie onderzoekt tussen vergroening in wijken, buurten en straten en de mogelijke gezondheidseffecten voor inwoners. De resultaten van dit onderzoek kunnen vervolgens worden gebruikt om beleidsbeslissingen te sturen.
- Zorg dat voor de uitvoering van de vergunningverlening en het toezicht en de handhaving daarop relevante informatie gebruiksvriendelijk beschikbaar komt.

2.7.3 Uitdagingen

- **Toegang informatie groene en gezonde leefomgeving versnipperd**

Op verschillende bestuurslagen is informatie aanwezig over de opgave groene en gezonde leefomgeving. Door deze versnippering gaat iedereen zelf op zoek naar informatie en maakt zelf afwegingen over welke informatie ze wel of niet gaan gebruiken of extra gaan verzamelen en welke definities daarbij worden gehanteerd. Deze situatie komt zowel de snelheid als de kwaliteit, de uitsplits en optelbaarheid en de onderlinge vergelijkbaarheid niet ten goede. Het is op dit moment niet eenvoudig om toegang te krijgen tot informatie van derden. Denk aan organisaties als het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) of de Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD). Het gaat hierbij om zowel praktische als juridische knelpunten. Voor de opgave groene en gezonde leefomgeving is informatie over landbouw (stikstof, aantal dieren etc.), risicovolle bedrijven (opslag of waterlozingen), luchtkwaliteit (uitstootgegevens), geluidsoverlast²⁵ en waterkwaliteit relevant. Vergunningverleners, toezichhouders en handhavers hebben behoefte aan een sterkere informatiepositie. Zij geven aan dat beleids- en risicoanalyses nu veel tijd kunnen kosten, omdat betrouwbare kwalitatieve en kwantitatieve informatie niet of niet snel beschikbaar is. Daarmee is afstemming tussen de bestuurslagen en samen tot gestandaardiseerde definities en koppelbare systemen komen gewenst.

²⁵ Voorbeelden van bestaande informatieregisters zijn de Centrale Voorziening Geluidgegevens (CVGG) en het Register Externe Veiligheidsrisico's (REV), waarbij onderzocht wordt hoe deze in de toekomst zullen werken.

- Invoering Omgevingswet uitdaging voor groene en gezonde leefomgeving**

De Omgevingswet biedt bestuurders en beleidsmakers meer mogelijkheden om samen met inwoners een groene en gezonde leefomgeving te realiseren. Het is een samenvoeging van verschillende wetten, inclusief de 'bruidsschat' (regels die verhuizen van het Rijk naar gemeenten en waterschappen). Er heerst echter zowel nieuwsgierigheid als onzekerheid over de praktische toepassing van de Omgevingswet. Die onzekerheid wordt voornamelijk veroorzaakt door een gebrek aan kennis. Sommige partijen hebben behoefte aan een regionaal of nationaal afwegingskader dat kan dienen als een leidraad in complexe situaties. Zoals wanneer verschillende belangen en uitdagingen met elkaar botsen. Omgevingsdiensten hopen dat de Omgevingswet zal helpen bij het versnellen van processen en het verbeteren van de kwaliteit, door middel van betere informatievoorziening.
- Behoeftte aan kwalitatief goede informatie voor beleids en informatieprofessionals**

De versnippering van informatie treft niet alleen degene die operationele of tactische werkzaamheden verricht, maar ook beleidsmakers en informatieprofessionals. Zij hebben behoefte aan informatie voor bijvoorbeeld het formuleren van doelen en ambities. Maar dat is een uitdaging, omdat er veelal verschillende formats, systemen en definities naast elkaar worden gebruikt waardoor de informatie niet koppelbaar is en appels met peren worden vergeleken. De metadata tussen de verschillende partijen is niet eenduidig en daardoor is de kwaliteit van het geheel onbetrouwbaar of zelfs onbruikbaar. Volgens betrokkenen betreft dit vaak informatie over energie, afval, gevaarlijke stoffen en uitstoot. De belangrijkste reden is dat er geen uniformiteit is in definities, systemen en werkprocessen. Hierdoor kunnen registraties niet goed en vergelijkbaar worden gedaan. En dat tast de kwaliteit, de volledigheid en de actualiteit van de gegevens aan. Complicerende factor is dat sommige overheden voor hun informatiebehoefte voor een deel afhankelijk zijn van (registratiesystemen van) private en (commerciële) leveranciers die, om uiteenlopende redenen, moeilijk zijn te bewegen om aanpassingen (aan die systemen) te doen.
- Verantwoordelijkheden voor het verzamelen, beheren en analyseren**

Het is belangrijk om te weten wie er verantwoordelijk is voor het verzamelen, beheren en/of analyseren van gegevens. Bijvoorbeeld voor een gezonde leefomgeving en de VTHketen moet men weten wie verantwoordelijk is voor specifieke taken, en hoe deze taken zijn geïntegreerd in de werkprocessen. Momenteel bestaan er veel verschillende definities bij de afzonderlijke overheidsdiensten en dat leidt tot verwarring. Daarom is het nodig om een standaardisatie door te voeren en om een efficiënte toegang te realiseren tot informatie voor verschillende werkzaamheden en verschillende niveaus. Het interbestuurlijke programma (IBP) VTH biedt een kans om deze uitdaging aan te pakken door interbestuurlijk samen te werken en definitievorming te bepalen.
- Inzicht in trends en ontwikkelingen voor beleidsmakers en bestuurders..**

Bestuurders en beleidsmakers hebben steeds meer behoefte aan inzicht in trends en ontwikkelingen. Ze willen beter begrijpen welke trends er spelen bij vergunningaanvragen en welke zichtbare patronen er zijn in nalevingsgedrag om zo handhaving en toezicht effectiever uit te kunnen voeren. Dit soort inzichten zijn belangrijk voor het ontwikkelen van beleid en het verbeteren van handhaving en toezichtmaatregelen. Waarbij de uitdaging vooral ligt in het verbinden van informatie en beleid. Dat vraagt capaciteit, kennis en expertise die in veel organisaties, waaronder kleine(re) gemeenten, niet in voldoende mate beschikbaar is.

Het zou mooi zijn als er een techniek of methode zou bestaan waarmee die het mogelijk maakt om als één overheid gegevens bij de bron te delen, deze te analyseren en te modelleren. En ze vervolgens op verschillende niveaus en voor verschillende functies te gebruiken.

Actiepunt(en):

- Adresseer versnippering in gegevens over een groene en gezonde leefomgeving door een betrouwbaar, volledig en consistent registratiesysteem te ontwikkelen dat externe koppelingen (via Common Ground) ondersteunt. Dit bevordert efficiëntie en kwaliteit.
- Vergroot het begrip en de toepassing van de Omgevingswet door een regionaal of nationaal afwegingskader te introduceren dat als leidraad kan dienen bij complexe besluitvorming. Versterk informatievoorziening en bied duidelijke kaders voor de wet.
- Schep helderheid over verantwoordelijkheden voor gegevensverzameling, beheer en analyse. Werk aan uniformiteit in definities en processen tussen overheidsdiensten en versterk interbestuurlijke samenwerking. Bijvoorbeeld via het interbestuurlijke programma VTH, om zo efficiëntere gegevenstoegang en betere samenwerking te bevorderen.

'De tijd van incidentgedreven en politiekgedreven werken is echt voorbij'

"Droge voeten en een goede waterhuishouding – dat was altijd het primaire doel van de waterschappen. Maar door klimaatverandering krijgen we nu ook te maken met ontwikkelingen als verzilting, verdroging en bodemdaling. Om die ontwikkelingen tegen te gaan, moeten wij nu de haarvaten van het stelsel in kaart brengen. Dus ook de kleinere waterwegen, sloten en slotjes en hoe die allemaal op elkaar aansluiten. Daarvoor hebben we andere data nodig dan we gewend waren. En die data liggen deels bij gemeenten, zoals bodemkaarten en omgevingsplannen. We zijn nu samen bezig om al die data te koppelen. Op grotere schaal doen we dit al langer binnen het Informatiehuis Water, een samenwerkingsprogramma van Rijkswaterstaat, waterschappen en provincies. Ook als waterschappen onderling werken we op dit gebied nauw samen. Ik denk wel dat het allemaal nog slimmer en goedkoper kan door nog beter samen te werken. In mijn optiek is datagedreven samenwerken dan ook niet zozeer een optie, het is noodzaak. De tijd van incidentgedreven of politiekgedreven werken is echt voorbij. Als gezamenlijke overheden zullen we hierin sneller moeten evolueren dan de urgentie die er is vanuit de maatschappij. Anders lopen we straks achter de feiten aan."

Vincent Lokin, Waterschap De Dommel

3 Eerste Analyse

Informatiepositie Fysiek domein

Ons informatielandschap is als een rommelige bouwplaats waar iedere organisatie zijn eigen bouwmaterialen aanlevert en zijn gereedschap (zoals monitors en rekenmodellen) neerzet in afwachting van het moment dat er gebouwd gaat worden. Iedereen kijkt naar elkaar om de leiding te nemen, maar niemand weet precies wat we gaan bouwen, hoe het complex eruit zal zien, of welke functionaliteiten en welke details het zal hebben. We hebben vaak sectoraal een gedeelde visie dat we iets moeten doen én bouwen, maar een gezamenlijk bouwplan, de benodigde bouwvakkers en een goede opzichter ontbreken.

Bron: dit betreft een samengestelde uitspraak, gebaseerd op wat er tijdens het onderzoek in gesprekken is opgehaald.

In hoofdstuk 2 zijn de hoofdpogaven verkend en informatiebehoeften, uitdagingen en actiepunten opgetekend. In dit hoofdstuk kijken we naar het overkoepelende informatieverhaal voor het fysiek domein. Wat is de rode draad en welke mogelijke oplossingsrichtingen zijn er om de informatiepositie voor diverse overheidslagen te versterken in het fysiek domein?

Er worden in dit hoofdstuk scherpe oplossingsrichtingen geformuleerd. Vanwege de keus voor een brede scope is de uitwerking in de diepte beperkt. De oplossingsrichtingen vormen input voor een interbestuurlijke dialoog waar vervolgstappen kunnen worden geformuleerd en keuzes tot verdieping kunnen worden gemaakt.

3.1 Vertellen met metaforen

3.1.1 Vertellen met metaforen

In de afgelopen decennia is er veel informatie verzameld. Soms doelbewust, soms als bijvangst. Die verzamelde informatie is belangrijk, maar het is net zo belangrijk om te weten hoe de informatie is gestructureerd en hoe deze effectief gebruikt kan worden. De huidige werkwijze, sterk gebaseerd op onze consumptiemaatschappij, volgt een lineair pad: we genereren data (doelbewust of als bijvangst), slaan die op, verwerken de data en analyseren en visualiseren de informatie (bijvoorbeeld via monitoring of dashboards). Vervolgens verspreiden of vernietigen we deze weer. In zulke trajecten is waardevolle (meta)informatie vaak niet goed geborgd en wordt er een oplossing ontwikkeld die vaak maar beperkt wordt gebruikt.

We investeren als bestuursorganen veel tijd, expertise en middelen in dit soort trajecten. Maar de vraag is: hebben we al deze informatie werkelijk nodig? Kunnen we deze op een duurzame manier bewaren en hergebruiken? Zijn de definities duidelijk? Richten we ons op de juiste vragen? Deze vragen worden vaak te laat gesteld of zelfs over het hoofd gezien, mede door externe factoren zoals politieke en beleidsmatige druk. Uit gesprekken blijkt echter een groeiende wens tot verandering: een verschuiving van een lineair waardesysteem naar een circulair, of zelfs een

informatieecosysteem. Het immense potentieel hiervan wordt zien. Er wordt benoemd dat er een transformatie nodig is om de uitdagingen van onze tijd aan te gaan, niet alleen in de fysieke omgeving, maar ook in de digitale. De Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS²⁶) die mede als doel heeft om tot een federatief datastelsel (FDS) te komen, kan worden gezien als een stap om in gezamenlijkheid structuur aan te brengen en te verkennen hoe we informatie strategisch kunnen benutten en delen.

Hierin is een betere afstemming tussen informatie en beleidsprofessionals essentieel. Daar zit een van de grootste uitdagingen: een cultuurverandering. Het is nu de tijd om samen te laten zien dat een duurzaam informatieecosysteem voor alle overheidsniveaus ook kan bijdragen aan verbetering van de fysieke leefomgeving.

Op basis van voorgaande constatering hebben we ervoor gekozen om dit hoofdstuk in te richten op basis van drie metaforen die leidend zijn in de aankomende paragrafen.

● Gordiaanse dataknoop als fundament

● Bouwplaats van opgaven

● Babylonische spraakverwarring tussen mensen

3.1.1 *Bouwplaats van opgaven*

De afgelopen jaren hebben we samen een bouwplaats van opgaven²⁷ ontwikkeld. Het is eigenlijk niet één bouwplaats, vanwege de silostructuur die we constateren, maar meerdere verspreid over Nederland. Gemeenten, provincies, waterschappen, planbureaus, de rijksoverheid en andere overheidsinstellingen zijn, soms zelf, soms in wisselende samenstellingen, ieder op hun eigen manier met deze bouwplaats bezig. Op deze bouwplaatsen zien we een grote diversiteit aan materialen (zoals informatiebronnen, standaarden en definities), gereedschap (modellen) en vakmensen (professionals) die samen, vanuit de beste intenties, een fundament (data) of iets op het fundament (datatoepassing) te bouwen. In sommige gevallen slagen ze erin een gebouw neer te zetten, om later te constateren dat de constructie mankementen heeft. Wat vaak mist is een helder gedeeld doel van de verschillende opdrachtgevers en daardoor ontbreekt vaak ook een gedegen afgestemde blauwdruk. Met andere woorden: we modderen maar wat aan. Onder meer door politiekbestuurlijke druk; grotendeels ongericht op het grotere plaatje en zonder een integraal bouwplan, waardoor het fundament, de gebouwen en hun functies niet in samenhang kunnen functioneren.

²⁶ Interbestuurlijke data strategie

²⁷ Zoals uitgewerkt in hoofdstuk 2: Bouwen en Wonen; Landbouw, Natuur en Stikstof; Water en Bodem; Klimaat en Energie; Afval en Circulaire economie; Bereikbaarheid en Mobiliteit; en Groene en gezonde leefomgeving.

3.1.2 *Het fundament bevat een Gordiaanse informatieknoop*

Een bouwplaats hoort een stevig fundament te hebben met een duidelijke structuur waarin zaken als bekabeling en riolering kunnen worden ingepast. Onder elke bouwplaats zou een gedegen informatiefundament moeten liggen met stevige standaarden en heldere definities die breed worden gedragen. Echter, door de ongebreidelde toevoeging van materialen en gereedschappen de afgelopen jaren is er een Gordiaanse knoop ontstaan. Het is bijna onmogelijk geworden om het fundament te onderscheiden van losse materialen of gereedschappen. Er moet orde op zaken worden gesteld. We moeten overkoepelend informatieminimalisatie als leidraad nemen en bepalen wat essentieel en bruikbaar is – en wat overtoellig. Dat gaat pijnlijk zijn, maar biedt ook kansen voor de toekomst door de bruikbaarheid van wat overblijft te vergroten en duidelijkheid en zekerheid te bieden.

3.1.3 *Babylonische spraakverwarring*

Iedereen heeft een eigen rol of taak op de bouwplaats, maar helaas ontbreken veel rollen. Hierdoor ontbreekt het aan regie en een heldere visie voor het geheel. Iedereen is met zijn eigen bouwproject bezig. Regelmatig worden daardoor dingen binnen en tussen de bouwprojecten dubbel gedaan. En binnen bouwprojecten werken beleids en informatieprofessionals vaak langs elkaar heen vanwege verschillende perspectieven, beperkte kennis van elkaars vakgebied, misverstanden over rollen en verwachtingen, en het letterlijk spreken van een andere taal. Dat kost veel kennis, capaciteit en daarmee middelen. Ieder bouwproject binnen een silo (opgave, deelopgave) heeft in de loop der tijd zijn eigen doelen, definities en standaarden ontwikkeld, veelal zonder deze met andere bouwprojecten af te stemmen. Daar wordt nu wel meer aandacht aan besteed, maar de spraakverwarring tussen de verschillende bouwprojecten binnen en tussen de verschillende silo's, en tussen de beleids en informatieprofessionals daarbinnen, is hardnekkig. Om deze kloven tussen de verschillende bouwprojecten én tussen de beleids en informatieprofessionals te overbruggen, moeten de verschillende werelden elkaar aanvullen in plaats van tegenwerken. Alleen dan kunnen we onze collectieve doelen bereiken. Dat vraagt om afstemming en aanvullend een culturomslag.

'Datagedreven werken betekent ook: samen optrekken en van elkaar leren'

"Meer inwoners, meer bedrijvigheid: Meierijstad groeit sterk. Dat heeft gevolgen voor onze ruimtelijke opgaven. Zo moet de infrastructuur voor wegen en wonen op een verantwoorde wijze meegroeien. En dat heeft weer impact op het openbaar vervoer en dus ook op de ov-concessies die we afgeven. Dat grijpt allemaal in elkaar. Er zijn al heel lang plannen om een belangrijke lokale verkeersader, de N279, robuust te maken. De modellen die we hiervoor nodig hebben, worden gevoed door data. Als die niet kloppen, raakt dat ook andere beleidsterreinen, zoals de woningbouwopgave. De noodzaak van goede, uniforme data en datacombinaties is daarom evident. En dat vraagt om nauwe samenwerking tussen publieke en private partijen. Een eerste stap daarin is al gezet met een Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata en Wegennetregistratie. Laten we vooral samen blijven optrekken. Want datagedreven werken betekent ook dat we van elkaar leren."

Jan van Burgsteden, wethouder in Meierijstad

3.2 **Bouwplaats van opgaven**

In de onderstaande paragrafen geven we een rode draad aan die we herkennen uit de interviews en geven we meerdere oplossingsrichtingen. Deze oplossingsrichtingen kunnen worden gezien als input voor een interbestuurlijke dialoog.

Een stapeling van opgaven vraagt om andere manieren van (samen)werken

Uit de interviews en deskresearch is op te maken dat veel overheidsorganisaties een sectorale indeling (verkokering of silostructuur) kennen, waarbij specialisaties rond bepaalde thema's of opgaven centraal staan. Deze indeling is logisch wanneer een organisatie doelgericht wil werken aan één opgave. Op dit moment is er sprake van een stapeling van opgaven waarvoor specialisten elkaar nodig hebben en elkaar moeten begrijpen om verder te kunnen. In de gesprekken met de verschillende bestuurslagen merken we op dat er een actieve onderstroom bestaat van gemotiveerde professionals die een andere aanpak voorstaan en daar ook goede ideeën voor hebben. De gebiedsgerichte aanpak of gebiedsgerichte werken is hier een voorbeeld van. De rijksoverheid heeft dit denkkader inmiddels overgenomen. Deze onderstroom zal er de komende jaren voor zorgen dat professionals en organisaties anders gaan werken en verantwoorden. De Omgevingswet is daar ook een mooi voorbeeld van.

In de Omgevingswet wordt zowel naar het bouwplan gekeken als naar de omgeving. Dankzij participatie worden leefbaarheid en gezondheid ook meegenomen. Deze ontwikkeling gaat naar verwachting een significant effect hebben op de informatiepositie van overheden. Er vindt een verschuiving plaats: we trekken vaker samen op en komen tot betere informatieproducten. De opgaven in het fysiek domein vragen om samenwerking tussen verschillende lagen en organisaties, een visie op hoe we de samenhang tussen verschillende opgaven (de ruimtelijke puzzel) gaan organiseren en een gezamenlijke informatiepositie die daar aan ondersteunt.

Oplossingsrichting(en):

- Onderzoek of de huidige organisatiestructuren toekomstbestendig (tot 2050) zijn en overweeg te komen tot een landelijke visie of routekaart om overheden te helpen deze organisatorische transitie te maken.
- Publiceer een openbaar overzicht van intersectorale, interbestuurlijke en andere gremia (bijvoorbeeld provinciaal en regionaal), beoordeel hun effectiviteit door een externe partij, en stel een methode voor om regie op deze gremia te verbeteren.
- Leer actief van interbestuurlijke trajecten die nu al opgaveoverstijgend werken zoals Zicht op Nederland.
- Start een onderzoek om organisatorische hiaten in de informatiepositie van diverse bestuurslagen te definiëren en kom met aanbevelingen.

(Lokale) uitdagingen en de roep om centrale regie

We constateren uit gesprekken dat de versterking van de informatiepositie bij overheidsorganisaties beperkte prioriteit heeft bij beleidsmakers en bestuurders. Veel aandacht gaat uit naar de wettelijke taken en aanpak van grote maatschappelijke opgaven. In veel gevallen regeert de “waan van de dag” en wordt de meerwaarde die een sterke informatiepositie kan bieden geparkeerd. Die meerwaarde wordt echter wel gesignaleerd door informatieprofessionals, veelal de aanjagers van datagedreven werken. Beleidsmakers en bestuurders wachten op landelijk beleid.

Daarbij ontbreken vooral bij kleine en middelgrote gemeenten de middelen en de capaciteit om de eigen informatiepositie te versterken. Ze zijn afhankelijk van onder meer centrumgemeente, ICTsamenwerkingsverbanden en andere regiosamenwerkingen. Deze voorbeelden laten zien dat sommigen vrezen voor de mogelijke kortetermijngevolgen om te komen tot een sterke informatiepositie in relatie tot dagelijkse werkzaamheden en dienstverlening. Veel geïnterviewden gaven in dit onderzoek aan dat organisaties in zekere mate centraal willen worden ontzorgd en dat er behoefte is aan één regisseur of heldere structuur, die zowel in staat is om te verbinden als het mandaat heeft om geleidelijk de verkokering te doorbreken.

Oplossingsrichting(en):

- Voorzie diverse overheden van praktijkgerichte informatieproducten via een centraal portaal. Deze producten kunnen hen helpen om hun werkzaamheden effectiever uit te voeren.
- Identificeer voor elk (collectief) informatieproduct de doelgroep en zorg dat de informatie toegankelijk, duidelijk en praktisch bruikbaar is op een zo laag mogelijk (en wenselijk) aggregatieniveau.
- Stel richtlijnen op voor (collectieve) informatieproducten die opgavespecifiek of opgave overstijgend bruikbaar moeten zijn. Gebruik hiervoor interbestuurlijke governance.
- Ontwikkel een communicatieplan om beleidsmakers en bestuurders bewust te maken van de meerwaarde die een sterke informatiepositie kan bieden.
- Verken in welke mate het federatieve datastelsel (FDS) kan bijdragen aan de genoemde oplossingsrichtingen.

3.3 Gordiaanse informatieknoop

Elk gebouw in de fysieke wereld steunt op een stevig fundament. Elke maatschappelijke opgave of beleidsmaatregel heeft naast een stevig inhoudelijk fundament ook een informatiefundament. We hebben decennialang vol enthousiasme een grote hoeveelheid bouwstenen en gereedschappen ontwikkeld. Vaak zijn dat lineaire informatieproducten die niet tot nauwelijks koppelbaar zijn, die gebiedspecifiek of organisatiespecifiek zijn en in sommige gevallen langs elkaar heen lopen of dubbel zijn. Als je hier bij wijze van spreken vanuit een helikopter naar zou kijken, zou je een onontwarbare kluwen zien: een Gordiaanse informatieknoop. In de onderstaande acht paragrafen geven we een beschrijving van deze knoop, met oplossingsrichtingen die in een interbestuurlijke dialoog kunnen worden afgewogen.

Goede informatieproducten starten met gedegen vraagarticulatie

Vraagarticulatie is het proces waarin geformuleerd wordt welke vragen beantwoord moeten worden vanuit de beleidsvorming, uitvoering en monitoring via de informatievoorziening. Deze stap is essentieel om te garanderen dat beslissingen worden genomen op basis van solide en relevante informatie. Als vraagarticulatie ontbreekt of te laat wordt uitgevoerd, kunnen informatieoplossingen voor beleid en uitvoering voortkomen uit een onvolledig of vertekend beeld van de werkelijkheid. Of de benodigde informatie kan niet met terugwerkende kracht in beeld worden gebracht.

Bijsturing tijdens de uitvoering wordt complex en een gedegen evaluatie en verantwoording zijn vaak buiten bereik. Gedreven door de mogelijkheden van nieuwe technologie en de immer aanwezige ‘datahonger’²⁸ bij beleidsmakers en uitvoerders, maken informatiespecialisten de situatie soms eerder complexer dan duidelijker. Zonder een doordachte vraagarticulatie vroeg in het proces, eindigen we met informatieproducten die weinig of niet worden gebruikt, omdat ze niet voldoen aan de verwachtingen of de werkelijke vraag.

²⁸ Sterke drang van o.a. beleidsmaker en bestuurders om naar aanleiding van informatie nog meer (verdiepende) informatie te wensen.

Oplossingsrichting(en):

- Maak in de nieuwe kabinetsperiode vraagarticulatie een verplicht onderdeel bij de eventuele ontwikkeling van nieuwe informatieoplossingen van alle overheden.
- Experimenteer met verschillende vormen van vraagarticulatie (o.a. de VraagArticulatieWaaier en de datadialogen van de IBDS) om te komen tot een standaard methodiek die elke overheidsorganisatie per 2025 moet invoeren en als training kan afnemen.
- Verken met onderwijsinstellingen of vraagarticulatie in het curriculum kan worden opgenomen bij opleidingen die een publiek of informatiekundig karakter hebben.
- Maak een witboek met ervaringen uit het veld waarin vraagarticulatie geholpen heeft in zowel informatiekundige als beleidsprocessen.

Helder overzicht aan informatie(producten) ontbreekt vooraf

Voor veel opgaven is geen goed overzicht van informatiebronnen en bestaande informatie beschikbaar. We zien dat beleid wordt gemaakt in de veronderstelling dat informatie aanwezig is of gedurende het proces te verzamelen is. We zien ook dat professionals, omdat overzicht ontbreekt, zelf Excellijsten bijhouden of in sommige gevallen zelf een database voor de eigen organisatie opzetten. Deze begrijpelijke reflex om zelf aan de slag te gaan is een van de oorzaken van de Gordiaanse informatieknoop. Een noodoplossing om te kunnen verantwoorden aan de eigen organisatie en de politiek.

Wanneer de behoefte bestaat om in een organisatie zelf losstandig de informatiehuishouding op orde te brengen, zorgt dit voor een "legacy"²⁹ voor informatiespecialisten. Deze informatie is vaak niet koppelbaar en niet vergelijkbaar tussen organisaties, en vraagt vaak om verdere verrijking, verfijning en duiding. Naast een gedegen proces van vraagarticulatie is dus een informatieanalyse wenselijk, zodat op een transparante manier geadviseerd kan worden wat er op korte termijn en lange termijn mogelijk is met de beschikbare informatie. Op basis van deze analyse kunnen er, waar mogelijk, aanvullende afspraken worden gemaakt over het ontsluiten van informatie van andere overheden of commerciële partijen (bv. via datadeals). Ook kunnen er gezamenlijke afspraken worden gemaakt om bepaalde informatie te gaan verzamelen.

Oplossingsrichting(en):

- Zorg voor een catalogus met informatieproducten om het aanbod aan informatieproducten helder te krijgen en zorg voor regelmatige updates, minimaal eens per half jaar, om relevantie en accuraatheid te behouden.
- Voer voor elke specifieke opgave én op het niveau van het gehele fysiek domein een grondige analyse uit om overlappende informatieproducten en rekenmodellen te identificeren, en ontwikkel strategieën om deze overlap te verminderen en synergie te bevorderen.
- Voer duidelijke beleidsrichtlijnen of instructies in voor het beheren, delen en gebruiken van informatie binnen de overheid. Dit helpt niet alleen versnippering van informatie te voorkomen maar stimuleert ook een uniforme en efficiënte informatiehuishouding.
- Train en motiveer informatieprofessionals om een proactieve en centrale rol in te nemen bij beleidsvorming en uitvoering. Hierdoor kunnen zij vroegtijdig potentieel problematische wensen identificeren, miscommunicatie tegengaan en vertragingen minimaliseren.

Her)bruikbaarheid van datasets

De mogelijkheden om informatie te (her)gebruiken of te verrijken zijn momenteel beperkt. Dit komt doordat definities onderling variëren, de metadata ontoereikend is, of doordat het in sommige situaties niet in het belang van een partij is om de informatie te delen. Veel informatieproducten en modellen zijn ontwikkeld vanuit een specifieke interne behoefte binnen organisaties. Wanneer men probeert deze informatie extern te (her)gebruiken, blijken er verschillende knelpunten. De informatie is vaak niet compatibel of essentiële informatie ontbreekt om aan de vraag te voldoen. Het ontbreken van uniformiteit in registratie en het gebrek aan standaardisatie beïnvloedt de informatiekwaliteit negatief. Dit beperkt niet alleen de directe bruikbaarheid van de informatie, maar ook de toepasbaarheid van geavanceerde technologieën. Dit kan vervolgens de informatiepositie van overheden beïnvloeden en de implementatie van beleid en aanpassingsmogelijkheden hinderen.

²⁹

Legacy-systemen, zijn software die in het verleden is ontwikkeld en niet meer of beperkt wordt bijgewerkt. De reden kan bijvoorbeeld verouderde technologie zijn, slechte integratie met moderne systemen of het ontbreken van functies die tegenwoordig als standaard worden beschouwd.

Oplossingsrichting(en):

- Zorg dat er op termijn een jaarlijkse audit plaatsvindt van de informatiehuishouding van iedere overheidsorganisatie en bronhouders van publieke informatie. Publiceer het accreditatieniveau (bv. ijzer, brons, zilver, goud en platina) openbaar en stel leningen beschikbaar voor "levelup projecten".
- Onderzoek een dynamisch financieel verdeelmodel waarin bronhouders en leveranciers van informatie op basis van kwaliteit en gebruik van hun informatie vergoed worden.
- Verken in het Federatief DataStelsel (FDS, onderdeel van de IBDS), of voor meerdere opgaven een uniforme registratie of mate van standaardisatie haalbaar is op basis van indicatoren op korte termijn (2027) en breid op lange termijn (2030) het aantal indicatoren uit.

Terughoudendheid bij datadeling

Overheden tonen regelmatig terughoudendheid bij het delen van informatie, om verschillende redenen. Allereerst vanwege de juridische grenzen, zoals de mogelijke beperkingen opgelegd door de AVG en doelbinding. Daarnaast maakt het beperkt vertrouwen in de kwaliteit van de eigen data hen voorzichtig. Ze willen immers voorkomen dat er fouten worden gemaakt op basis van incorrecte informatie. Maar misschien wel het grootste obstakel is het gebrek aan onderling vertrouwen, zowel tussen de diverse lagen binnen de overheid als tussen de overheid en commerciële entiteiten. Voor een verantwoord gebruik van informatie ten behoeve van maatschappelijke vraagstukken, is het essentieel dat er een solide basis van vertrouwen aanwezig is. Een effectieve manier om vertrouwen te bouwen en onduidelijkheden weg te nemen, is het vastleggen van heldere afspraken omtrent rollen en verantwoordelijkheden. Wanneer bijvoorbeeld expliciet gedefinieerd is waar een bronhouder voor verantwoordelijk is, wordt ook duidelijk dat andere partijen niet zonder meer met deze data aan de slag kunnen gaan. Door een robuuste governancestructuur kunnen er concrete afspraken worden gemaakt. Een goed voorbeeld van een dergelijke praktische aanpak is het in ontwikkeling zijnde Dataprotocol Landelijke Monitor Voortgang Woningbouw (LMVW), waarin specifieke afspraken worden vastgelegd over wie, onder welke voorwaarden en op welk moment van welke data gebruik mag maken.

Oplossingsrichting(en):

- Binnen de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) moet de adviesfunctie voor verantwoord datagebruik en de datadialogen een prominentere positie krijgen. Het is raadzaam om samen met de Autoriteit Persoonsgegevens en andere relevante partners duidelijke richtlijnen op te stellen. Het doel hiervan is om de zogenaamde 'fantomobstakels' te transformeren naar concrete kansen.
- Het is wenselijk om onderzoek te verrichten naar zowel bestaande als nieuwe governancestructuren. Deze structuren moeten gebaseerd zijn op kernwaarden zoals vertrouwen, wederkerigheid en kwaliteit van levering. Hierdoor kunnen we een solide en transparante basis creëren voor samenwerking en delen van informatie (en data).
- Een gerichte investering in datadeals met (commerciële) partijen is ook aan te bevelen. Door zulke samenwerkingen kunnen we gezamenlijk meer grip krijgen op de ontwikkelingen binnen verschillende maatschappelijke opgaven. Dit stelt de overheid in staat om van de expertise van deze (commerciële) partijen te profiteren en geeft tegelijkertijd een mate van controle over kwaliteit van de informatie.

Behoefte aan geïntegreerd informatiebeheer

Er is binnen diverse overheidslagen een groeiende behoefte aan geïntegreerd informatiebeheer. Hoewel er ambities en strategieën zijn om de informatiehuishouding te optimaliseren, ontbreekt een uitgewerkt 'bouwplan' en is er geen centrale 'opzichter' die toezicht houdt op het geheel van ontwikkelingen. Terwijl bepaalde sectoren zelfstandig acties ondernemen, zijn er ook interbestuurlijke en/of sectoroverstijgende inspanningen zoals de ontwikkeling van een Federatief Datastelsel en de 'common ground'. Het algemene principe is dat data bij de bron moeten blijven, met toestemming en doelgebonden gebruik beheerd door de broneigenaar. Echter, ondanks deze inspanningen, voelen velen een gebrek aan centrale coördinatie en samenhang.

Oplossingsrichting(en):

- Ontwikkel een meerjarig (2030) opgaveoverstijgend actieplan (met roadmap) ter verbetering van integraal informatiebeheer. Hierbij zou één entiteit als systeemverantwoordelijke moeten functioneren. De focus zou daarbij moeten liggen op het opstellen van landelijke of zelfs Europese richtlijnen (bijvoorbeeld vanuit dataspace) die verder door de opgaven kunnen worden uitgewerkt.
- De 'common ground' principes moeten ook voor het fysiek domein verder geïmplementeerd worden (in bijvoorbeeld FDS en DSO) om informatieuniformiteit en kwaliteit te versterken, maar ook om leverancieronafhankelijk als overheden te kunnen opereren.
- Verken regelmatig hoe nieuwe technologieën kunnen bijdragen aan het verbeteren van het integraal informatiebeheer (bijvoorbeeld Altoepassingen), met als blijvend uitgangspunt dat de inzet van technologieën een middel kan vormen en nooit een doel op zich.

Kennis en capaciteit

Voor overheidsorganisaties is het cruciaal om hun kennis en capaciteit op het gebied van informatie te vergroten. Om onze doelstellingen voor de komende decennia te realiseren, is het essentieel deze kennis te waarborgen en versterken. Enerzijds door het versterken van de informatie-kennis bij huidige en toekomstige beleidsprofessionals, anderzijds door een voldoende aantal gekwalificeerde informatieprofessionals. Er heerst nu echter een aanzienlijk tekort aan gekwalificeerde informatieprofessionals. Daarbij kiezen opvallend weinig informatieprofessionals voor een loopbaan binnen de publieke sector, een sector waar men daadwerkelijk maatschappelijk van meerwaarde kan zijn. Mede hierdoor zijn overheidsinstellingen steeds meer afhankelijk geworden van commerciële partijen voor advies en ondersteuning. Hoewel enige samenwerking met de markt onvermijdelijk en wellicht zelfs wenselijk is, mag de voortgang van maatschappelijke opgaven niet afhankelijk zijn van de grillen van de markt. De primaire verantwoordelijkheid moet bij de overheid liggen. De disbalans, die in de loop der jaren is toegenomen, kan de overheid als marktmeester corrigeren, maar daar is wel enige finesse voor nodig.

Oplossingsrichting(en):

- Voer een gedetailleerde behoefteanalyse uit voor elke overheidslaag (landelijk, provinciaal, lokaal) om de specifieke rollen en functies te identificeren die in de komende vijf tot tien jaar nodig zijn in het werken met informatie. Gebruik dataanalyse, markttrends en gesprekken met experts om een toekomstgericht beeld te vormen.
- Ontwerp en voer een gerichte wervingscampagne gericht op scholen, universiteiten en bedrijven. Highlight de voordelen en impact van werken voor de overheid. Overweeg ook om ambassadeurs (succesvolle informatieprofessionals binnen de overheid) in te zetten om potentieel talent aan te spreken.
- Overweeg het oprichten van een staatsonderneming of een staatsaandeel in bestaande organisaties met de specifieke taak om informatiekundige en datagerelateerde functies te integreren binnen diverse overheidslagen. Deze entiteit zou een voorkeursrecht moeten hebben op het werven van talentvolle studenten, bijvoorbeeld door exclusieve stages of traineeships aan te bieden. Het doel is om een brug te slaan tussen academische kennis en overheidsbehoeften.
- Ontwikkel een uitgebreid trainings- en opleidingsprogramma gericht op de huidige overheidsmedewerkers (zowel informatie als beleidsprofessionals), zodat ze nieuwe vaardigheden kunnen verwerven en kunnen groeien in hun huidige rol. Creëer ook duidelijke doorgroeimogelijkheden en carrièrepaden binnen de overheid. Dit kan bereikt worden door zowel formele trainingen als door mentorprogramma's, waarbij ervaren medewerkers nieuwkomers begeleiden.

Monitoringslast beperken met optelbare en uitsplitsbare informatie

Voor verschillende opgaven in het fysiek domein bestaat er een behoefte om op verschillende aggregatieniveaus de voortgang te monitoren. Dit leidt bij uitvoerende partijen (bronbeheerders) mogelijk tot een toenemende registratie en verantwoordingslast, wat ten koste gaat van de al beperkt beschikbare capaciteit.

Oplossingsrichting(en):

- Stem tussen de verschillende overheidsniveaus af welke informatie voor alle niveaus relevant is en zorg dat deze informatie optelbaar en uitsplitsbaar beschikbaar komt afhankelijk van het benodigde niveau.
- Overweeg om tweejaarlijks in een audit een analyse uit te laten voeren, per organisatie, van de huidige registratie en monitoringslast en geef adviezen om gerichte maatregelen te nemen om knelpunten aan te pakken.
- Betrek medewerkers bij het audit proces: hun dagelijkse ervaring met de administratieve lasten kan waardevolle inzichten bieden in wat wel en niet werkt.
- Zorg voor duidelijke richtlijnen en standaarden – welke gegevens moeten worden geregistreerd en op welk detailniveau – om overbodige registraties te vermijden.
- Creëer mechanismen waarbij uitvoerende partijen feedback kunnen geven over de registratie én monitoringsvereisten en bepaal hoe deze kunnen worden verbeterd of gestroomlijnd.

Na ontwikkeling aandacht voor beheer (kosten en verantwoordelijkheden)

Het beheer van informatieproducten wordt vaak over het hoofd gezien tijdens de ontwikkelingsfase. Meestal ligt de nadruk volledig op de ontwikkeling, wat op zichzelf al een uitdaging is. Wanneer een pilot, proof of concept of eerste werkende versie wordt opgeleverd, worden de verantwoordelijkheden voor beheer en doorontwikkeling vaak onvoldoende gedefinieerd. Het is niet ongebruikelijk dat de organisatie verwacht dat het bestaande team deze taken overneemt zonder de nodige resources daarvoor beschikbaar te stellen. Daarom is het essentieel om niet alleen een informatieproduct te ontwikkelen, maar ook duidelijke afspraken te maken over de lange termijn: wie is verantwoordelijk voor het beheer en eventuele verdere ontwikkelingen? Wanneer er sprake is van een informatieproduct waarin adhoc informatie wordt gebruikt, dient een cruciale vervolgvraag te zijn of het een wenselijk product is én hoe het structurele beheer van dit informatieproduct georganiseerd gaat worden.

Oplossingsrichting(en):

- Zorg binnen een governancestructuur of organisatie voor heldere definities van rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden betreffende informatieproducten. Dit garandeert een consistent aanspreekpunt voor zowel het beheer als de ontwikkeling van elk product.
- Voer regelmatig (bijvoorbeeld halfjaarlijks) een review uit van alle lopende en afgeronde projecten om te controleren of de beheerafspraken nageleefd worden. Hierdoor wordt er consistent aandacht besteed aan dit onderwerp en worden eventuele problemen vroegtijdig gesignaleerd.
- Maak afspraken over verantwoordelijkheden betreffende beheer en ontwikkeling als integraal onderdeel van projecten, zodat een project niet kan worden afgerond zonder duidelijkheid over het vervolg.
- Zorg ervoor dat elk project een beheerplan heeft dat parallel loopt met het ontwikkelingsplan. Dit betekent dat vanaf dag één rekening wordt gehouden met zowel de ontwikkeling als het toekomstig beheer van het product.
- Organiseer trainingen en workshops gericht op het belang van goed beheer van informatieproducten. Wanneer alle stakeholders het belang hiervan inzien, is er meer bereidheid om hier tijd en resources voor vrij te maken.

'Overheden moeten niet afhankelijk zijn van commerciële bronnen'

"Het komt regelmatig voor dat wij moeten sprokkelen om de juiste cijfers te krijgen. Bijvoorbeeld om onze inzet voor de Zeeuwse woondeal te onderbouwen, waarvoor we tweederde betaalbare nieuwbouw hebben afgesproken. Maar wat is betaalbaar, en hoeveel hebben we daar al van? Dat rolt niet zomaar uit de systemen. Overheden moeten zelf over voldoende informatie beschikken, niet afhankelijk zijn van commerciële bronnen, zoals nu nog. En vooral: we moeten afstemmen, zodat er geen spraakverwarring ontstaat en we data naast elkaar kunnen leggen. Voor die woondeal is dat zeker nodig."

Rutger Schonis, wethouder in Middelburg

3.4 Babylonische spraakverwarring

Betrokken bestuurders willen adaptief kunnen sturen op de maatschappelijke opgaven die voor hen liggen. Zij worden bijgestaan door beleidsmedewerkers die analyseren, duiden en scenario's opstellen om keuzes te kunnen maken. Daar liggen informatiebehoeften onder. Informatieprofessionals maken zich hard voor de benodigde informatieproducten en relevante informatie van goede kwaliteit. De uiteindelijk gemaakte keuzes komen vervolgens in de uitvoering te liggen. Deze samenspel loopt in de praktijk vaak minder soepel dan zou kunnen.

In de (politieke) waan van de dag wordt regelmatig (te) weinig stilgestaan bij wat er bij komt kijken om te komen tot bijvoorbeeld relevante informatie van goede kwaliteit of welke doorwerking keuzes hebben in de uitvoering. Er is beperkt oog voor de hoeveelheid werk die er verzet moet worden en hoeveel tijd er overheen kan gaan voordat het geregeld is. Daarnaast wordt bij de ontwikkeling van informatieproducten door informatieprofessionals regelmatig (te) weinig vanuit de informatiebehoefte van bestuurders of beleidsmedewerkers gedacht. Informatieproducten komen hierdoor regelmatig onvoldoende tegemoet aan de daadwerkelijke informatiebehoefte.

Dit soort mechanieken leiden over en weer tot onnodige misverstanden, vertragingen en frustraties en maken onderdeel uit van wat we hier noemen: de 'Babylonische spraakverwarring'. In de volgende paragrafen belichten we vijf onderwerpen met oplossingsrichtingen die verband houden met deze Babylonische spraakverwarring.

Wederkerigheid tussen inhoud (beleid en uitvoering) en informatie

Binnen overheidsorganisaties bestaat steeds meer erkenning voor het potentieel dat informatiegedreven besluit en beleidsvorming en uitvoering biedt. Een hindernis voor deze vooruitgang is de kloof tussen de wereld van informatieprofessionals en die van beleidsprofessionals. Deze twee specialisaties lijken vaak langs elkaar heen te werken, grotendeels vanwege verschillende perspectieven, beperkte kennis van elkaars vakgebied, misverstanden over rollen en verwachtingen en het letterlijk spreken van een 'andere taal'. Informatiegerelateerde woorden als 'monitor' of 'informatievoorziening' hebben voor de één een andere betekenis dan voor de ander. Voor het maximaliseren van de voordelen van informatiegedreven werken, is het van belang dat deze kloof wordt overbrugd. En dat er synergie wordt gecreëerd tussen deze leefwerelden binnen overheden en tussen overheden. En dat die leefwerelden samen tot een gezamenlijke taal komen.

Oplossingsrichting(en):

- Herzie de bestaande beleids en besluitvormingsprocedures en zorg ervoor dat samenwerking tussen beleids en informatieprofessionals wordt gestimuleerd. Een eerste stap is het over en weer toevoegen van een 'opgave/beleidsparagraaf' in informatieprojecten respectievelijk 'informatieparagraaf' in beleid en besluiten, waarin beleids dan wel informatieprofessionals hun inbreng geven.
- Spreek overheidsbreed definities af voor informatiegerelateerde woorden en zorg dat alle betrokkenen, zowel de beleids als de informatieprofessionals, deze definities hanteren. Zodat er uiteindelijk een gezamenlijke taal ontstaat.
- Om verwachtingen en resultaten op elkaar af te stemmen, is nauwe samenwerking tussen beleids en informatieprofessionals essentieel, vooral rondom specifieke beleidsvraagstukken. Door gerichte afstemming kunnen informatie en beleidsdoelen effectief aan elkaar worden gekoppeld.
- Organiseer regelmatige trainingssessies en workshops voor informatieprofessionals om vanuit de opgave te denken en voor beleids en uitvoeringsprofessionals om de informatievaardigheden te verbeteren. Hierdoor ontstaat een diepgaander inzicht in de kansen en beperkingen die informatie biedt in aansluiting op de opgaven.
- Voer eerst een meting en vervolgens regelmatige evaluaties uit van de interne organisatorische en communicatiestructuren met betrekking tot informatiegedreven werken. Door continu te verbeteren kan op termijn de efficiëntie en effectiviteit van informatiegedreven werken worden verhoogd.

Samenwerken tussen overheidslagen: rollen en verantwoordelijkheden ³⁰

Op veel plaatsen worden interbestuurlijke afspraken gemaakt over definities en het delen van informatie. Deze afspraken ontstaan soms vanwege maatschappelijke uitdagingen en soms door de voortschrijdende digitalisering. Binnen deze governancestructuren speelt het subsidiariteitsprincipe vaak een grote rol. Dit betekent in de praktijk dat organisaties veel vrijheid hebben om zelf informatie te verzamelen, te verwerken, te visualiseren en te delen. Elke organisatie lijkt vaak zelf het wiel opnieuw uit te vinden en ziet zichzelf als bronhouder. In sommige gevallen wordt eerst beoordeeld of het eigen niveau voldoende is, waarna strategisch wordt overwogen om op te schalen naar een regionaal, provinciaal of landelijk niveau.

De afspraken over het delen van informatie, informatieposities en de bijbehorende bepalingen over rollen, verantwoordelijkheden, governance en financiering blijken vaak onduidelijk. Vanwege deze onduidelijkheid en de wens voor 'snelheid' kiezen veel organisaties ervoor om zelf initiatieven te nemen, vaak zonder exact te weten welke capaciteit en middelen dit (ook op termijn) vereist.

Oplossingsrichting(en)

- Onderzoek of er behoefte is aan een 'best practice' overzicht van alle publieke en commerciële informatieproducten die overheden kunnen benutten.
- Werk toe naar één centraal platform waar informatieprofessionals snel afspraken kunnen vinden over definities, het delen van informatie, informatieposities en gerelateerde bepalingen (zoals rollen, verantwoordelijkheden, innovaties, governance en financiering). Op dit platform kunnen adviseurs ook geraadpleegd worden voor specifieke (lokale) vraagstukken.
- Verken of er behoefte is aan een 'subsidiariteitsladder' voor diverse informatiebehoeften (wensen en ontwikkelingen) zodat diverse overheidslagen snel kunnen inschatten of en hoe ze een constructieve bijdrage kunnen leveren.

³⁰ Dit principe stelt dat beslissingen in de eerste plaats op het laagst mogelijke bestuursniveau moeten worden genomen, tenzij het efficiënter of doeltreffender zou zijn om dit op een hoger niveau te doen.

Maak een gezamenlijk proces van continue leren

Het is belangrijk om zowel bij de opstart, ontwikkeling als borging van (nieuwe) informatieproducten een proces van continu leren in te bouwen. In veel gevallen wordt na de voltooiing van informatieproducten het proces pas geëvalueerd, maar op dat moment zijn de mogelijkheden tot aanpassing beperkt of onmogelijk. Het is wenselijk om vanaf de eerste ontwikkeling van nieuwe informatieproducten een incrementele methodiek (bijvoorbeeld agile en scrum) te hanteren. Deze methodieken zijn bij veel informatieprofessionals bekend, maar de rol en verantwoordelijkheden van beleid in dit soort processen is vaak nog niet of onvoldoende uitgewerkt. Door dit vanaf de start in een combinatie van informatie en beleidprofessionals te doen ('beleid' bijvoorbeeld in de rol van stakeholder of product owner), ontstaat een gezamenlijk proces van continu leren. Hierdoor stijgt bij 'beleid' de bewustwording over technische en informatievraagstukken die aan de basis liggen, en vergroot aan de 'informatiekant' het zicht op de werkelijke informatiebehoefte in een opgave. Bovendien kan het project cyclisch worden geëvalueerd.

Oplossingsrichting(en):

- Benadruk de voordelen van een incrementele methodiek waarbij informatie en beleidsprofessionals samen werken aan de realisatie van bruikbare informatieproducten.
- Ontwikkel een organisatiecultuur waarin continu leren en evalueren centraal staat in zowel beleids, uitvoerings als informatietrajecten.
- Ontzorg organisaties door hen te voorzien van standaard formats voor onderlinge afspraken, rollen en trainingen om een proces van continu leren te ondersteunen.

Hoge ambities op papier maar omslag naar praktijk uitdagend

Veel overheden tonen op papier hoge ambities als het gaat om informatiegedreven werken en het verhogen van hun datavolwassenheid. In de praktijk blijken deze ambities echter vaak 'papieren tijgers' te zijn die bovendien doorgaans vaag geformuleerd zijn. Het ontbreekt vaak aan de capaciteit, kennis en middelen om daadwerkelijk stappen vooruit te zetten. Vooral kleinere overheidsorganisaties voelen de druk van deze ambities en kiezen er vaak haastig voor om 'een monitor' te ontwikkelen, enkel om aan minimale eisen te voldoen. Hierdoor wordt informatiegedreven werken een doel op zich, in plaats van een strategie om besluitvorming, beleidsvorming en uitvoering te verbeteren.

Het proces om te komen tot informatiegedreven werken als middel, vraagt niet alleen om een langdurige inzet en een groeiend bewustzijn bij medewerkers, maar ook om afstemming en samenwerking tussen overheden. Op verschillende niveaus zien we datateams, labs en andere varianten ontstaan, elk met hun eigen budget, kaders, focus en expertise. Het beter positioneren, structureren en van elkaar leren binnen en tussen deze teams (ook in de regio's) kan zorgen voor innovatie en successen die het werk voor collega's vergemakkelijken. Juist de successen kunnen bijdragen aan een overheidsbrede culturomslag.

Oplossingsrichting(en):

- Inventariseer de verschillende datateams, datalabs en andere vormen die er bestaan, identificeer hiaten en zoek interbestuurlijk de verbinding om afstemming (en regie) te verbeteren en collectief leerpotentieel³¹ te ontdekken.
- Verken governancestructuren om een landelijk dekkend netwerk van 'datalabs' aan te sturen waarbij vanuit het subsidiariteitsbeginsel per gebied het juiste niveau wordt gekozen.
- Inventariseer per gebied de ambities en informatiewensen en maak gerichte keuzes waarmee in de praktijk het meeste voordeel (tijd, middelen) mee kan behalen.

³¹

Het gaat dan niet alleen om leerpotentieel tussen 'datalabs', maar ook tussen beleid en informatieprofessionals. In het VNG kennisnetwerk informatie en samenleving en provinciale leerkringen is hier al aandacht voor

Ondersteun gebruikers bij lancering

We hebben geconstateerd dat bestaande informatieproducten vaak gelanceerd worden zonder duidelijke instructie of uitleg. De adoptie van deze informatieproducten is laag en de kans dat ze daadwerkelijk tot hun volle potentieel worden gebruikt, is gering. Er is gedegen toelichting en ondersteuning nodig om potentiële gebruikers bekend te maken met de mogelijkheden van deze producten. Bijvoorbeeld met workshops of trainingen. Dit biedt ook de kans voor ontwikkelaars om directe feedback te ontvangen voor verdere ontwikkeling. Idealiter worden voorziene gebruikers al vroeg in het traject, tijdens de vraagarticulatie en in de testfase, betrokken, zodat hun feedback kan worden meegenomen. Zo zijn ze actief betrokken bij het proces, zien ze direct de meerwaarde van het product voor hun eigen werkzaamheden en dragen ze bij aan het vergroten van die meerwaarde.

Oplossingsrichtingen:

- Zorg dat er vóór de start van de ontwikkeling van een informatieproduct vraagarticulatie plaatsvindt en betrek potentiële gebruikers structureel in zowel het proces als de testfase.
- Biedt vóór de lancering van elk nieuw informatieproduct trainingen of workshops aan. Dit bevordert een snellere adoptie en levert directe feedback op van de gebruikers.
- Het is aan te raden om ruim aandacht te besteden aan de user experience (UX) en het user interface (UI) design van informatieproducten, zodat deze intuïtief en toegankelijk zijn voor diverse gebruikersgroepen.
- Op basis van feedback en de veranderende behoeften van gebruikers is het raadzaam om informatieproducten regelmatig te updaten. Hierbij kunnen zowel de inhoud als de vormgeving worden aangepast en worden eventuele nieuwe functies transparant gecommuniceerd.

“Informatie en data helpen om het juiste gesprek te voeren”

“In het ZH-PLG brengen we de belangen van natuur, water, stikstof en klimaat als randvoorwaarde voor een vitaal platteland in onze provincie samen. Het landelijk gebied kan binnen die randvoorwaarden ontwikkelen tot een aantrekkelijk gebied om te wonen, werken, landbouw te bedrijven en te recreëren. De grote uitdaging is om de doelen van het ZH-PLG te realiseren in samenhang met de andere grote opgaven op het gebied van bijvoorbeeld woningbouw, mobiliteit en energie. Binnen ZH-PLG is onder meer een ‘gebiedsviewer’ ontwikkeld, een interactieve atlas. Met behulp van de gebiedsviewer kunnen we diepgaande analyses maken van de eigenschappen van de gebieden. Zo kan je bijvoorbeeld onderzoeken of het gebied bestaat uit veen of gras, wat de water- en luchtkwaliteit is en het geeft informatie over de aanwezigheid van stikstof in het gebied. Om goede keuzes te maken moet je oog hebben voor alle vraagstukken en de samenhang ertussen. Informatie en data helpen om het juiste gesprek te voeren.

Deze uitdaging speelt natuurlijk niet alleen bij Zuid-Holland. Alle provincies werken aan integrale gebiedsplannen waarin zij de ruimtelijke puzzel leggen voor met elkaar samenhangende maatschappelijke opgaven (wonen, energietransitie, stikstof, mobiliteit). Om tot een goed landelijk beeld te komen, is het van belang dat we als provincies dit op een vergelijkbare manier doen, zodat ze optellen tot een landelijk beeld, maar ook als input kunnen dienen voor ruimtelijke planningsvraagstukken op gemeentelijk niveau. Maatschappelijke opgaven stoppen immers niet bij de grenzen van de provincie.”

Jan van Ginkel, loco-provinciesecretaris en conserneerdirecteur provincie Zuid-Holland

4 Mogelijke richtingen voor vervolg

Uit de verkenning van de informatiebehoefte en uitdagingen in hoofdstuk 2 en het schetsen van mogelijke oplossingsrichtingen in hoofdstuk 3 blijkt: er is actie nodig. In de fysieke leefomgeving liggen stevige opdrachten en om die goed aan te pakken, is een sterke informatiepositie nodig. Maar die informatiepositie is op dit moment niet op orde. Als daar niet in wordt geïnvesteerd, blijven de benoemde knelpunten bestaan. En blijven de gezamenlijke overheden niet in staat om de maatschappelijke opgaven effectief aan te pakken. Met alle bijkomende kosten en vertraging van dien. Niets doen is dus geen optie. Maar hoe kunnen de overheden dit gaan organiseren?

Hoofdstuk 3 geeft input voor een interbestuurlijke agenda waarbij benadrukt moet worden dat de door ons geformuleerde adviezen niet zijn bedoeld om allemaal één op één over te nemen, maar ter overweging worden meegegeven in het interbestuurlijk gesprek.

Verder presenteren wij Van Dam Datapartners in hoofdstuk 3 enkele richtinggevende scenario's op een hoog abstractieniveau gericht op het georganiseerd krijgen van een gedeelde sterke informatiepositie in het fysiek domein. Daarbij beperken we ons tot drie mogelijke scenario's. De een ingrijpender dan de ander. Natuurlijk zijn andere minder of meer ingrijpende scenario's ook denkbaar. Het is echter wenselijk dat de hier geschetste scenario's stimulerend werken en als vertrekpunt kunnen dienen voor verdere interbestuurlijke discussies en diepgaander analyses.

De drie mogelijke scenario's die hier kort worden behandeld zijn:

- Herstructureren (ISIP's): Betere samenhang organiseren tussen gremia
- Centraliseren: Een centrale aanpak waarbij de regie is belegd bij één organisatie
- Data Nuts Alliantie (DNA): Een combinatie van centrale en decentrale elementen

Voor elk scenario wordt op hoofdlijnen een situatieschets gegeven plus de verwachte voor en nadelen. Afhankelijk van de keuzes verdienen de scenario's verdere verdieping.

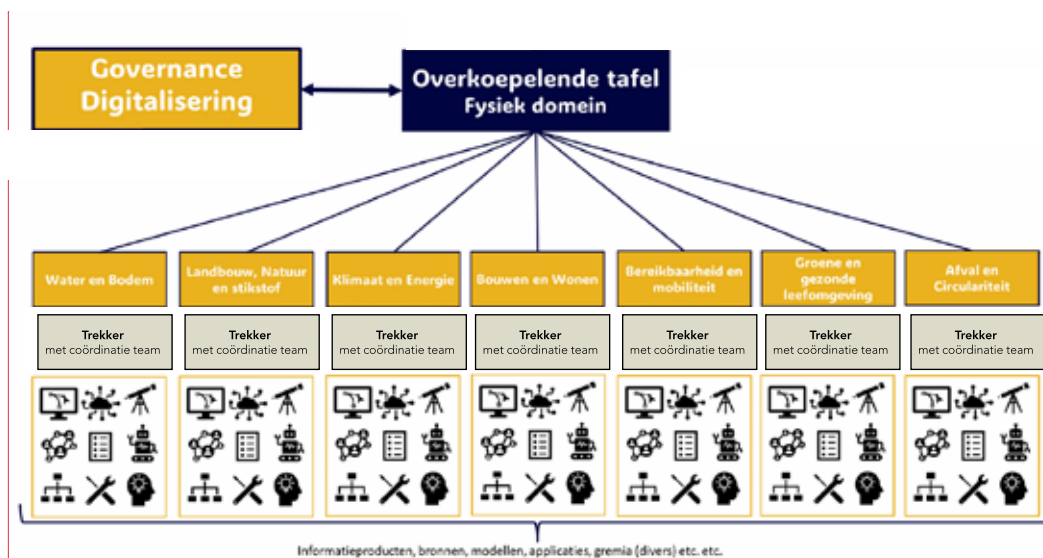
4.1 Scenarioschets: Herstructureren (ISIP's)

Een sterke informatiepositie vraagt om samenwerking tussen alle bestuurslagen en ketenpartners. Er is al bestaande governance ontwikkeld, zoals het Beraad voor geoinformatie. Tegelijkertijd zijn er nog rollen waar op dit moment nog niet in voorzien wordt. Dit scenario richt zich op het per opgave herstructureren van die samenwerking via een Interbestuurlijk Samenwerkingsverband voor de Informatiepositie (ISIP). In een ISIP wordt invulling gegeven aan de stevige wens om een betere verbinding te organiseren tussen de inhoudelijke opgave en de informatiekant. Het scenario van de ISIP's is gebaseerd op de ervaringen bij Verbetering Informatievoorziening Energie Transitie (VIVET) en met oog voor bestaande gremia. In de onderstaande subparagrafen volgt een scenarioschets plus enkele voor en nadelen van dit scenario.

Interbestuurlijke samenwerkingsverbanden informatiepositie (ISIP's)

Een ISIP is een coördinerende tafel waarin per opgave bestaande initiatieven worden samengebracht. Overheidsinstanties en ketenpartners bundelen hierin hun krachten om op zo'n opgave de informatiepositie te verbeteren. De coördinerende tafel heeft hierbij als doel richting te geven, de samenwerking efficiënter in te richten en waar nodig nieuwe initiatieven te starten. Daarmee kan de versnippering in data en informatieinitiatieven die bij de verschillende opgaven bestaat, doorbroken worden. De ervaringen met VIVET binnen de energietransitie geven een mooie basis om hier per opgave een eigen invulling aan te geven.

Een ISIP heeft niet als doel zich te ontwikkelen tot extra overleglaag. Daar is geen noodzaak voor noch behoefte aan. Idealiter bestaat iedere ISIP uit een trekker en een coördinatieteam³² die een interbestuurlijke opdracht hebben met helder mandaat. De trekkers samen vormen een overkoepelende tafel³³ die agendeert, initieert en besluit, en tegelijkertijd gericht is op kennisuitwisseling tussen de verschillende ISIP's. Daarbij is het belangrijk dat de relatie tussen de bestaande governance op digitalisering³⁴ en de overkoepelende tafel en de ISIP's duidelijk is. Verder is het belangrijk dat er een sterke kruisbestuiving plaatsvindt tussen de maatschappelijke opgaven (in de ISIP's) en de informatiekant.

In bovenstaande weergave is de ISIPstructuur geïllustreerd (conceptueel).

We adviseren een gefaseerde (incrementele) opbouw van de ISIP's waarbij een eenduidig (inter)bestuurlijk besluit om deze werkwijze toe te passen leidend is. Wanneer deze keuze is gemaakt kan er per opgave, in samenwerking met bestaande gremia, een plan worden gemaakt door kwartiermakers en trekkers worden geworven.

³² De trekker is een topambtenaar die op voordracht van de gezamenlijke overheidslagen en ketenpartners voor een periode van 5 jaar wordt aangesteld, een coördinatieteam leidt en een helder mandaat c.q. gezag heeft.

³³ De overkoepelende tafel fysiek bestaat uit voorzitters van de diverse opgaven en adhoc vertegenwoordigers van overheidslagen (bv. IPO, VNG, UvW) of ketenpartners (bv. Kadaster CBS, RIVM). De overkoepelende tafel wordt voorgezeten door een DG van een ministerie en signaleert knelpunten en behoeften aan de governance digitalisering en maakt een koers/strategie voor de middellange (5 jaar) en lange termijn (2030+).

³⁴ Het governance stelsel op digitalisering bevat verschillende interbestuurlijke en interdepartementale overlegorganen, waaronder het GI-beraad, CIO-beraad, OBDO, IDO, DOD, ACD, de coalities digitale samenleving, etc. Deze governance is gericht op de digitale overheid en digitale samenleving.

4.1.1 Voor en nadelen herstructureren (ISIP's)

- **Informatiepositie:** Een van de grootste voordelen van de ISIP's is dat ze de potentie hebben om de informatiepositie per hoofdopgave aanzienlijk te verbeteren en te versterken. Door de ISIP's per opgave te organiseren, kan goed omgegaan worden met de opgavespecifieke kenmerken, zoals het verschil in volwassenheidsniveau van de informatiepositie. Voor de overkoepelende tafel ligt de uitdaging in het goed bij elkaar brengen van deze verschillende snelheden, daar rekening mee te houden in besluitvorming en het faciliteren van kennisdeling tussen de ISIP's.
- **Samenwerking en Governance:** ISIP's structureren de interbestuurlijke coördinatie op een manier die zowel samenwerking als goed bestuur bevordert. Het feit dat overheidsinstanties en ketenpartners hun krachten bundelen wordt als een groot voordeel gezien. Aandachtspunt daarbij is dat er heldere mandaten en opdrachten worden gevormd om vrijblijvendheid en onduidelijkheid te voorkomen.
- **Standaardisatie:** Een van de voordelen van ISIP's is het bevorderen van standaardisatie en uniformiteit van gegevens, wat essentieel is voor een samenhangende aanpak. Tegelijkertijd hangt het succes van deze standaardisatie ook af van heldere afstemming met het governancestelsel digitalisering. De voortdurende noodzaak om inhoud tussen verschillende instanties en opgaven af te stemmen, vraagt om heldere afspraken en een stevige inspanning van alle betrokken organen.
- **Opgavegerichte aanpak:** Een onderscheidend kenmerk van ISIP's is de maatwerkbenadering per hoofdopgave, wat kan leiden tot resultaten die beter afgestemd zijn op specifieke behoeften en uitdagingen. Daarvoor moet per hoofdopgave elke interbestuurlijke partner over voldoende capaciteit en middelen beschikken om de ISIP's goed te laten functioneren.

4.2 Scenarioschets: Centralisatie

De interbestuurlijke samenwerking rond de informatiepositie bij grote maatschappelijke opgaven staat voor een aanzienlijke uitdaging. De huidige wirwar van gremia per opgave, elk met hun eigen belangen, werkwijzen en soms overlappende taken en definities, lijkt steeds minder geschikt voor de dynamische en complexe vraagstukken van vandaag. In tegenstelling tot de meer ambtelijke en decentrale aanpak, zoals bij de ISIP's, richt dit scenario zich op centralisatie, om op die manier centraal regie te nemen en duidelijkheid te scheppen.

Het centralisatiescenario pleit voor een verschuiving naar een gecentraliseerde, regiegeoriënteerde benadering. In deze opzet zou een nieuw ministerie (te denken aan een ministerie van Digitale Zaken) een leidende en overkoepelende rol op zich nemen en daarmee uitvoering geven aan opga-veoverstijgende informatiestrategieën. Het betreft een stevig ministerie dat kabinetsplannen informatiekundig beoordeeld. Dit ministerie kan een beweging ofwel cultuuromslag teweegbrengen bij beleidsmakers en informatieprofessionals, door hen te verplichten advies in te winnen bij dit ministerie³⁵. In dit scenario zetten we bestaande gremia niet buitenspel maar integreren ze in het ministerie waarbij ze samen werken aan een visie, routekaart en (informatiekundige) blauwdruk. Voor de integratie van de gremia zijn verschillende mogelijkheden:

- **Nationaal programma:** Een holistische benadering waarbij alle gremia en structuren worden geconsolideerd onder één overkoepelend programma.
- **Ministerie:** Een directe integratie waarbij wordt toegewerkt naar het direct onder het ministerie plaatsen van de verschillende gremia en structuren, waarbij de hiërarchie en het toezicht duidelijk ingericht worden.
- **Agentschap of ZBO:** De oprichting van een specifiek agentschap of Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO) dat de verantwoordelijkheid en uitvoering op zich neemt.

³⁵ Idealiter wordt het ministerie onafhankelijk ondersteund door een (of meerdere) denktanks die per domein van gevraagd en ongevraagd advies kunnen voorzien.

4.2.1 Voor en nadelen centralisatie

- **Informatiepositie:** Bij centralisatie kan het overzicht op en de toegang tot informatie incrementeel verbeterd worden door centraal keuzes te maken en kennis, kunde en informatie beter te richten. Deze aanpak heeft de potentie om besluitvorming die gestoeld is op informatie te versterken. Maar centralisatie brengt ook uitdagingen met zich mee. Het centraal inrichten verandert de huidige informatiehuishouding niet direct. Het zal jaren duren om concrete slagen te maken en daar is actief verwachtingenmanagement voor nodig.
- **Samenwerking en governance:** De duidelijkheid in rollen en verantwoordelijkheden die centralisatie biedt, kan leiden tot een efficiëntere besluitvorming en meer helderheid in mandaten en overlegstructuren. Echter, een sterke informatiepositie vraagt samenwerking met de verschillende inhoudelijk departementen en de verschillende overheidslagen. Centralisatie van de digitaliseringszaken maakt dat hier meer regie en sturing op is, maar kan de kloof tussen de inhoud vanuit de opgaven enerzijds en de informatiekant anderzijds juist vergroten.
- **Standaardisatie:** Een van de prominente voordelen van een gecentraliseerd model is de mogelijkheid om over de hele linie een consistente standaardisatie te realiseren. Toch is dit niet zonder uitdagingen. De constante behoefte aan synchronisatie tussen diverse partijen en het handhaven van een uniforme standaard kan tot spanningen leiden. Centralisatie vereenvoudigt het ontwikkelen, registreren, implementeren en het bijhouden van standaarden. Maar het betekent ook dat de aansluiting op de uitvoering bij de verschillende overheidslagen onder druk komt te staan. Daarom is het goed hierbij rekening te houden met de nodige flexibiliteit en met het eventueel aanpassen naar specifieke behoeften vanuit verschillende opgaven, verschillende bestuurslagen, uitvoeringsorganisaties en ketenpartners.
- **Opgavegerichte aanpak:** Hoewel centralisatie in essentie een uniforme benadering suggereert, kan er, indien goed gecoördineerd, nog steeds ruimte zijn voor maatwerk binnen bepaalde opgaven. Tegelijkertijd is er een inherente uitdaging; het gecentraliseerde systeem kan mogelijk minder adaptief zijn. Aandachtspunt hierbij is om voldoende aandacht te houden voor nuances en specifieke behoeften van individuele opgaven.

4.3 Scenarioschets: Data Nuts Alliantie (DNA)

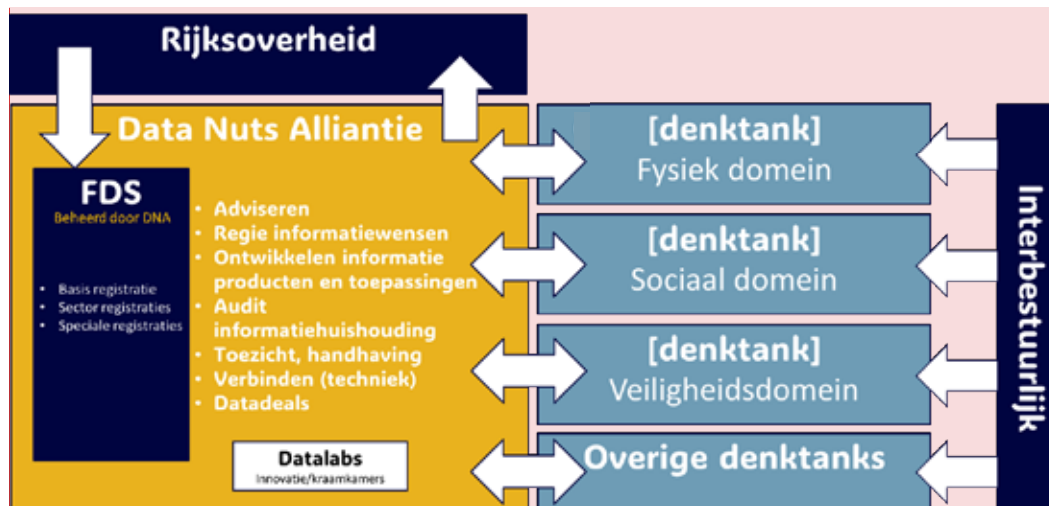
In deze tijd wordt data steeds vaker beschouwd als "de nieuwe olie". De mogelijkheid om grote hoeveelheden informatie te verzamelen, op te slaan en te analyseren, opent ongekende mogelijkheden voor innovatie, nieuwe vormen van beleidvorming en uitvoering. Informatie kan worden gebruikt om transparantie, vertrouwen en participatie te bevorderen en de dienstverlening aan burgers en bedrijven te verbeteren. Het kan echter ook voor zaken gebruikt worden die nadelig zijn voor individuen of zelfs disruptief voor onze samenleving als geheel.

In dit licht kan informatie dus beschouwd worden als een zaak van algemeen belang en daarmee in essentie een publiek goed. Een meer radicaal voorstel dan centraliseren is dan ook om data en informatie te zien als nutsvoorziening. Hiervoor kan een nutsbedrijf worden opgericht dat voor publieke informatie een monopoliepositie inneemt, en waarbij maatschappelijke belangen zijn geborgd via stevige regulering.

Het lijkt radicaal, maar historisch gezien is dit vaker gebeurd. Kijk naar nutsvoorzieningen als spoorwegen, elektriciteit, telecom en post. Bij veel van deze diensten was er ook eerst sprake van een zogenaamd "freeforall" waarna de staat de centrale regie pakte (door regelgeving) en bedrijven omvormde tot staatsbedrijven of deelnemingen die zorgden voor algemeen toegankelijke openbare diensten. We voorzien dat we in de nabije toekomst niet alleen binnen het fysiek domein, maar ook op andere domeinen op een punt gaan belanden waar er stevige regie nodig is.

De opzet van het systeem dat we voorstellen ziet er als volgt uit en heeft verschillende rollen die we in de onderstaande tekstdelen beschrijven. Het systeem dat we hieronder (grofweg) schetsen is conceptueel van aard. We adviseren dan ook om dit stevig te toetsen aan (aankomende) Europese wetgeving en nader uit te werken, met name de organisatiestructuur en het tijdspad.

Rijksoverheid

De Rijksoverheid is niet slechts een waarnemer in het informatieecosysteem; zij speelt een leidende rol. De rijksoverheid zet de beleidsmatige en juridische kaders uit en zorgt voor de noodzakelijke financiering om de integriteit van het stelsel te garanderen. Als poortwachter bewaakt ze de ethische, juridische en maatschappelijke normen bij verzameling en gebruik van informatie.

Data Nuts Alliantie (DNA)

DNA vormt als centrale kern de verbindende (technische) schakel in dit 'ecosysteem'. DNA staat in directe interactie met het Federatief Datastelsel (FDS³⁶) en vertaalt de wensen en behoeften vanuit de praktijk (via denktanks) naar bruikbare informatietoepassingen. DNA is daarmee uniek gepositioneerd om de gezamenlijk verantwoordelijke bestuurslagen te adviseren over wijzigingen of aanvullingen in het FDS. Na goedkeuring kan DNA autonoom de aanpassingen in het FDS uitvoeren. In DNA komen meerdere taken samen. DNA adviseert en voert ook de regie over de informatiewensen en innovatie (DataLabs³⁷) en organiseert tevens de externe audits (als opdrachtgever) voor de informatiehuishouding van diverse instanties. Bovendien heeft DNA de mogelijkheid om boetes op te leggen als partijen zich niet aan de regels houden.

Choropolis Instituut / denktanks

De denktank is het intellectuele epicentrum van het ecosysteem. Het biedt diepgaande analyses van maatschappelijke behoeften en zorgt voor een wetenschappelijke onderbouwing daarvan. De denktanks bestaan uit publieke en private actoren. Het zorgt daarmee voor een rijke mix aan expertise. De denktanks geven zowel gevraagd als ongevraagd advies aan DNA. Daarnaast spelen ze een educatieve rol, waarbij kennisdeling en trainingen centraal staan. Het fungeert dus niet alleen als een platform waar bestaande gremia samenkomen.

³⁶ Het FDS is een datastelsel waarin verschillende databronnen van verschillende bronhouders ontsloten worden. Het FDS valt direct onder beheer van DNA, maar aanpassingen kunnen alleen door de rijksoverheid en met instemming van mede-overheden goed-gekeurd worden. Het FDS biedt de kaders om data uit verschillende bronnen goed te ontsluiten en heldere rollen om daar op te sturen.

³⁷ De DNA voert regie over de diverse lokale en regionale DataLabs om informatieproducten en toepassingen laagdrempelig te ontwikkelen en testen.

4.3.1 Voor en nadelen Data Nuts Alliantie

- **Informatiepositie:** Bij de oprichting van de Data Nuts Alliantie wordt de overzichtelijkheid en toegankelijkheid van de informatiestromen versterkt. Het centraal organiseren van de informatievoorziening kan leiden tot een fundament waarop besluiten effectiever genomen kunnen worden. Echter, aansluitend op de huidige interbestuurlijke consensus moet er een heldere verhouding zijn tussen centrale aansturing vanuit de DNA en het decentraal (federatief) organiseren van de data. Het volledig inrichten en benutten van deze structuur vergt tijd; een zorgvuldig verwachtingenmanagement is daarbij essentieel.
- **Samenwerking en governance:** De DNA zorgt voor duidelijkheid in rollen, wat besluitvorming efficiënter maakt en overlap voorkomt. Een centraal financieringssysteem kan bronhouders belonen, waardoor publiekprivate samenwerking gestimuleerd wordt. Het evenwicht tussen centrale leiding en lokale inbreng is cruciaal. Een combinatie van flexibele afspraken en strikte regels is ideaal.
- **Standaardisatie:** Een duidelijk voordeel van de DNA is de gelegenheid om een uniforme standaardisatie te implementeren, wat leidt tot consistentie in processen en gebruik. Het advies hierbij is om te waken voor te rigide standaardisatie en ruimte te houden voor flexibiliteit om aan specifieke variërende behoeften te voldoen.
- **Opgavegerichte aanpak:** De DNA, hoewel gecentraliseerd, biedt nog steeds mogelijkheden voor maatwerk binnen specifieke opgaven, mits goed gecoördineerd. Dit biedt een bepaalde mate van flexibiliteit binnen een uniform kader. Om ruimte te bieden aan nuances en specifieke behoeften van opgaven, is het raadzaam om in deze vorm scherp te zijn op het risico van verminderde adaptiviteit.

4.3 Slotwoord

De huidige maatschappelijke en digitale veranderingen voltrekken zich met een verbazingwekkende snelheid. Dat vraagt van de overheid om actief en adaptief te handelen, anders ontstaan er op korte en lange termijn knelpunten. Dat betekent niet dat er nu stilstand is. Sterker nog, er is binnen onze overheden een grote bereidheid en vastberadenheid om samen te werken en deze maatschappelijke en digitale uitdagingen aan te gaan. Deze energie moet echter wel op een georganiseerde en doelgerichte manier worden ingezet. En daarbij is een heldere regievoering onontbeerlijk. Dit wordt een uitdaging. Zeker wanneer de verantwoordelijkheden vaag blijven en de inhoudelijke domeinen en het digitale domein niet op één lijn liggen. Of wanneer het binnen het digitale domein zelf niet goed is geregeld. Dit geldt vooral op het niveau van lokale overheden.

Dit document presenteert een eerste verkenning waarbij we actiepunten, potentiële oplossingsrichtingen en verschillende scenario's identificeren. De VNG wil met dit initiatief op interbestuurlijk niveau de dialoog aangaan. En samen de richting bepalen voor sectorale en collectieve informatieuitdagingen in het fysiek domein. Er is nog geen voorkeursrichting gekozen. Het is de bedoeling om dat in gezamenlijkheid te doen en ook samen verder uit te werken. Om dat proces te faciliteren, hebben we, Van Dam Datapartners, in de eerste bijlage een voorlopige agenda voor interbestuurlijk overleg geplaatst. In de tweede bijlage hebben we per hoofdpogave integrale actielijsten opgesteld.

Dit verkenningdocument is tot stand gekomen met de bijdragen van diverse professionals. Het is de oprechte wens van ons, Van Dam Datapartners, dat dit werk de nodige aandacht krijgt. En dat het niet over bijvoorbeeld een decennium wordt 'herontdekt' met de spijtige constatering: "Als we destijds de moed hadden gehad om hierop in te spelen, hadden we de huidige crisis mogelijk kunnen vermijden."

Bijlage 1: Conceptagenda interbestuurlijke overleg

In dit rapport is een groot aantal oplossingsrichtingen voorgesteld voor het versterken van de informatiepositie fysiek domein. Zij geven richting aan de onderwerpen die er voor een eerste interbestuurlijke bijeenkomst op de agenda zouden kunnen staan:

Organisatorische toekomstbestendigheid informatiepositie

Het is essentieel om te onderzoeken of onze huidige organisatiestructuren toekomstbestendig zijn. Als uit dat onderzoek blijkt dat dat niet zo is, wordt een transitie van organisatiestructuren aangeraden. Om dit te bereiken is het van belang een landelijke visie of routekaart te ontwikkelen die deze transitie van organisatiestructuren begeleidt. Verder is het belangrijk om een onderzoek te starten naar de eventuele organisatorische hiaten in de informatiepositie van en tussen de verschillende bestuurslagen. Uit dit onderzoek moeten aanbevelingen volgen over onder andere de taken, rollen en werkprocessen die al dan niet versterkt of aangepast moeten worden.

Verbetering van interbestuurlijke gremia en informatieproducten

Een openbaar gedetailleerd overzicht van intersectorale, interbestuurlijke en andere gremia betrokken bij de informatiepositie aan de aanbod en/of vraagzijde is wenselijk. Dat biedt de mogelijkheid om de effectiviteit van de verschillende onderdelen in relatie tot het geheel te beoordelen, zodat er gerichte stappen kunnen volgen om de regie te verbeteren. Daarnaast is het voor overheden belangrijk om bij overlappende informatiebehoefte te komen tot gezamenlijke informatieproducten die bijvoorbeeld via een centraal portaal beschikbaar komen. Hierbij moet er speciale aandacht zijn voor 'wie', 'wanneer' en 'onder welke voorwaarden' gebruik mag maken van 'welke informatie' in het product.

Inzetten op vraagarticulatie en informatiegebruik

Vraagarticulatie zou een verplicht onderdeel moeten worden van elk datainitiatief bij elk bestuursorgaan. Wellicht dat de komst van een nieuw kabinet kansen biedt in die verplichting. In de toepassing is het daarbij nuttig om samen op te trekken, te beproeven en te leren. Bijvoorbeeld aan de hand van de VraagArticulatieWAaier (VAWA), welke in zichzelf het resultaat is van interbestuurlijke samenwerking. Binnen de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) is het belangrijk om de adviesfunctie voor verantwoord informatiegebruik te versterken. Om heldere en effectieve richtlijnen op te kunnen stellen, moet er worden samengewerkt met relevante partners, zoals de Autoriteit Persoonsgegevens (APG).

Verbeter informatievoorziening en samenwerking:

Een betere samenwerking tussen beleids en informatieprofessionals is nodig. Aanpassing van procedures en werkprocessen kan hierbij helpen, bijvoorbeeld door een 'informatieparagraaf' toe te voegen aan beleid en besluiten en een 'opgaveparagraaf' aan datainitiatieven. Door samenwerking neemt de kennis over en het begrip voor elkaars werkveld toe. Daarnaast zal een gezamenlijke taal helpen elkaar beter te verstaan. Als randvoorwaarde moet er tegelijkertijd worden ingezet op het opzetten van een meerjarig actieplan ter verbetering van de informatievoorziening. Hierbij moet een centrale entiteit verantwoordelijk worden gesteld voor het systeem. Om snel meters te kunnen maken moet er op korte termijn (medio 2024) een besluit worden genomen over een te volgen scenario, met daarbij aandacht voor landelijke en Europese richtlijnen.

Bijlage 2: Actielijst per hoofdopgave

Bouwen en Wonen

- Een eenduidig informatiestelsel organiseren voor het registreren, bijwerken en ontsluiten van alle relevante gegevens over de woningvoorraad. Denk aan: aantallen, kenmerken en prijssegmenten van de woningen.
- Periodiek lokaal onderzoek doen naar de woonbehoeften van alle inwonersgroepen, inclusief de speciale 'aandachtsgroepen' die door het Rijk zijn gedefinieerd. En de onderzoeksresultaten landelijk ontsluiten volgens standaarden. Hierdoor krijgen overheden beter inzicht in de huidige en toekomstige woonbehoeften van verschillende groepen.
- Samenwerken tussen gemeenten, provincies, Rijk en andere belanghebbenden om gezamenlijk inzicht te krijgen in de huidige en toekomstige woonbehoeften. En om strategieën en actieplannen te ontwikkelen waarmee het aanbod van woningen beter wordt afgestemd op de geïdentificeerde woonbehoeften van de verschillende inwonersgroepen.
- Organiseer en ontsluit alle benodigde informatie voor woningbouwontwikkeling, inclusief vergunningen, beschikbaarheid van grond en middelen en alle andere informatie die nodig is voor het starten en afronden van bouwprojecten. Hiervoor kan een gestandaardiseerd en toegankelijk systeem worden ontwikkeld of verbeterd.
- Voer een gedetailleerde analyse uit van de doorlooptijd en capaciteit bij gemeentelijke lijnafdelingen en de beschikbaarheid van werknemers in de bouwsector. Dit kan knelpunten en bottlenecks in de processen identificeren en corrigeren. Dat is goed voor de efficiëntie en de doorlooptijd.
- Verzamel en deel betrouwbare informatie over de effectiviteit van nieuwe bouwmethoden, materialen en ontwikkelvormen. Het is essentieel dat deze informatie breed wordt gedeeld binnen de sector, zodat partijen worden aangemoedigd om innovatieve producten en methoden te gebruiken die hen kunnen helpen om efficiënter en effectiever te werken.
- Verzamel en actualiseer locatiespecifieke informatie, omdat dit de basis vormt voor alle besluitvorming. Zonder accurate, up-to-date informatie over stikstof, samenstelling van de ondergrond en risico op wateroverlast is het onmogelijk om weloverwogen beslissingen te nemen over de geschiktheid van een bouwlocatie.
- Integreer het ontsluiten van locatiespecifieke informatie in de DSO (Omgevingswet). Dit is een belangrijke stap voor het daadwerkelijk gebruiken van verzamelde informatie bij het nemen van beslissingen en het beoordelen van potentiële bouwlocaties.
- Ontwikkel een risicoanalysetool die besluitvormers en belanghebbenden helpt om gestructureerd en objectief de risico's van een bouwlocatie te kunnen beoordelen. Hierdoor neemt het risico op het nemen van verkeerde beslissingen af.
- Maak vroege signalering en preventie mogelijk met data. Hiermee kunnen gemeenten proactief handelen om problemen zoals te hoge huurprijzen, woonfraude en discriminatie te identificeren én aan te pakken. Voordat ze escaleren. Voor de Wvg is het wenselijk om een huurregister in te voeren waarin publiek en private huur is opgenomen.
- Combineer informatie voor de aanpak van ondermijning en de bevordering van de leefbaarheid. Dit betekent dat verschillende soorten bronnen, zoals informatie over leegstaand vastgoed, eigendom en gebruik van een gebied, gecombineerd worden om een completer beeld van de situatie te krijgen.
- Besteed aandacht aan de informatie die nodig is voor het aanpakken van scheefwonen en het ontwikkelen van een doorstroombeleid. Dit houdt in dat er maatregelen zijn die ervoor zorgen dat mensen wonen in huizen die passen bij hun inkomen en woonbehoeften. Ook moeten lokale overheden beleid ontwikkelen dat doorstroming bevordert. Denk aan het informeren van senioren over de mogelijkheden om langer zelfstandig te wonen.

- Deel duidelijke en transparante informatie over meerjarenplannen, plankosten en opbrengsten. Hierdoor kunnen gemeenten en andere belanghebbenden de financiële haalbaarheid van bouwprogramma's beter beoordelen en constructiever meedenken over mogelijke oplossingen.
- Zorg dat gemeenten een helder beeld hebben van de financiële mogelijkheden van hun stakeholders, zoals woningcorporaties en projectontwikkelaars. Dit bevordert het nemen van gezamenlijke beslissingen over wat wel of niet mogelijk is op projectniveau.
- Zorg voor actueel en gedetailleerd inzicht in de financiële situatie, zodat gemeenten en hun stakeholders op een efficiënte wijze financiële ondersteuningsregelingen kunnen aanvragen en verantwoorden.
- Verplicht het implementeren van een gestandaardiseerd informatiemodel bij alle gemeenten en provincies voor eenduidige en betrouwbare woningbouw informatie.
- Richt een werkgroep op met vertegenwoordigers van alle betrokken partijen om de monitoring van beleidsdoelstellingen rondom de woningbouw te verbeteren.
- Zorg voor betrouwbare, kwalitatief hoogwaardige informatie om de effectiviteit van versnellingsmethoden, de voortgang en verantwoording van de woningbouw en de implementatie van nieuwe sturingsinstrumenten te meten en te onderbouwen.
- Breng de daadwerkelijke vraag naar parkeerplaatsen en andere locatiespecifieke eisen voor maatwerk in kaart. Dit moet zorgen voor meer maatwerk en een betere afstemming op de daadwerkelijke behoeften en uitdagingen van gemeenten.
- Bied gemeenten ondersteuning bij het gebruik van beschikbare platforms en informatieproducten en zorg voor de informatie die nodig is voor het opstellen van omgevingsvisies. Houd daarbij rekening met de mogelijke toekomstige behoefte om de informatie op hogere aggregeer-niveaus samen te brengen.

Landbouw, natuur en stikstof

- Start een integraal proces van vraagarticulatie om duidelijk te krijgen welke vragen er leven bij de diverse bestuurslagen .
- Gebruik dit inzicht in de informatiebehoefte om de informatiepositie te versterken. Werk samen met Rijk (ministeries), adviesorganen (zoals RIVM, BIJ12), provincies, waterschappen, ketenorganisaties (bijvoorbeeld TBO's en ZLTO), regio's en gemeenten aan een heldere (gevalideerde) set van definities (en zo nodig) standaarden. Zorg ervoor dat de definities en standaarden op meerdere bestuurslagen (her)bruikbaar en uitsplits en optelbaar zijn tot bruikbare informatie (van wijk of buurtniveau tot landelijk niveau). Zodat ze ook gebruikt kunnen worden voor gemeentelijke plannen (zoals omgevingsvisies) en lokale en landelijke verantwoording.
- Onderneem op basis van deze gezamenlijke sterke informatiepositie vervolgstappen voor het formuleren, invoeren, volgen, analyseren en evalueren van beleidsambities en voornemens in de tijd.
- Creëer een centraal toegankelijk platform waar gevalideerde en actuele informatie over landbouw, natuur en stikstof (en water en bodem) voor meerdere bestuurslagen gebruiksvriendelijk beschikbaar is. Dit platform kan helpen bij het efficiënter werken en het nemen van weloverwogen beslissingen.
- Creëer een permanent interbestuurlijk overlegorgaan, met vertegenwoordigers van diverse bestuurslagen, financiële en wetenschappelijke experts, dat regelmatig bijeenkomt om de voortgang van landbouw, natuur waterbodem en stikstofmaatregelen te bespreken, evalueren en bij te stellen op basis van kwantitatieve informatie, expertoordelen en de effectiviteit van de financiële middelen. Weeg daarbij ook de doorwerking van keuzes op andere opgaven mee.
- Implementeer een adaptief sturingsmechanisme dat het mogelijk maakt om beleid en maatregelen bij te stellen op basis van de meest recente financiële, proces en beleidsinhoudelijke informatie.
- Ontwikkel een financieel verantwoordingskader in samenspraak met alle betrokken partijen, dat duidelijkheid biedt over hoe de financiële middelen worden ingezet en hoe de effectiviteit van de ingezette middelen wordt beoordeeld.
- Ontwikkel gedeelde heldere en eenduidige definities en standaarden voor landbouw, natuur en stikstof (inclusief waterbodem) om onzekerheden te verminderen en de keuzes duidelijk te maken die landelijk wordt ingezet.

- Analyseer en verbeter de kwaliteit van de informatiebronnen en werkprocessen van alle partijen en betrokken bestuurslagen om tot kwalitatief goede informatie en effectievere samenwerking te komen.
- Heb in een vroeg stadium van het beleidsproces oog voor de doorwerking in de uitvoering en aandacht voor wat er nodig is voor verantwoording en de toegevoegde waarde die informatie in het gehele beleidsproces kan bieden.

Water en Bodem

- Start een integraal proces van vraagarticulatie om duidelijk te krijgen welke vragen er leven bij de diverse bestuurslagen .
- Gebruik dit inzicht in de informatiebehoefte om de informatiepositie te versterken. Werk daarbij samen met het Rijk (ministeries), adviesorganen (zoals RIVM, BIJ12), provincies, waterschappen, ketenorganisaties (bijvoorbeeld TBO's en ZLTO), regio's en gemeenten aan een heldere (gevalideerde) set van definities (en zo nodig) standaarden. Zorg ervoor dat de definities en standaarden op meerdere bestuurslagen (her)bruikbaar en uitsplits en optelbaar zijn tot bruikbare informatie (van wijk of buurniveau tot landelijk niveau), zodat ze bijvoorbeeld ook kunnen worden gebruikt voor gemeentelijke plannen (zoals omgevingsvisies) en lokale en landelijke verantwoording.
- Onderneem op basis van deze gezamenlijke sterke informatiepositie vervolgstappen voor het formuleren, invoeren, volgen, analyseren en evalueren van beleidsambities en voornemens in de tijd.
- Creëer een centraal toegankelijk platform waar gevalideerde en actuele informatie over Water en Bodem (én Landbouw, Natuur en Stikstof) voor meerdere bestuurslagen gebruiksvriendelijk beschikbaar is. Dit platform kan helpen bij het efficiënter werken en het nemen van weloverwogen beslissingen.
- Creëer een permanent interbestuurlijk overlegorgaan, met vertegenwoordigers van diverse bestuurslagen, financiële en wetenschappelijke experts. Dit orgaan komt regelmatig bijeen om de voortgang van Water en Bodem en van landbouw, natuur en stikstofmaatregelen en water en bodem te bespreken, te evalueren en bij te stellen op basis van kwantitatieve informatie, expertoordelen en de effectiviteit van financiële middelen. Weeg daarbij ook de doorwerking van keuzes op andere opgaven mee.
- Implementeer een adaptief sturingsmechanisme dat het mogelijk maakt (bijvoorbeeld door KPI's) om beleid en/of maatregelen bij te stellen op basis van de meest recente financiële, proces en beleidsinhoudelijke informatie.
- Ontwikkel een financieel verantwoordingskader in samenspraak met alle betrokken partijen, dat duidelijkheid biedt over hoe de financiële middelen worden ingezet en hoe de effectiviteit van de ingezette middelen wordt beoordeeld.
- Onderneem actie vanuit de 'één overheidsgedachte' om duidelijke kaders en gedetailleerde, toegankelijke informatie te bieden. Dit om onduidelijkheid weg te nemen over de impact van water en bodemaatregelen op de samenleving, de verschillende (individuele) betrokkenen daarbinnen en de betrokken bestuurslagen zoals bijvoorbeeld gemeenten.
- Zorg voor betere interbestuurlijke en inhoudelijk sectorale afstemming op welke informatie noodzakelijk is voor effectieve sturing/regie op water en bodem. Dit omvat het systematisch en gestandaardiseerd verzamelen en uitwisselen van informatie in de waterschapsector en het maken van betere, opgaveoverstijgende afspraken.
- Zorg voor meer duidelijkheid over wie wanneer onder welke voorwaarden bij welke informatie met betrekking tot Water en Bodem mag. En op basis hiervan moet autorisatie georganiseerd, ingeregeld en ondersteund worden.

Klimaat en energie

- Pas vraagarticulatie toe om scherp zicht te krijgen en te houden op de gedeelde informatiebehoefte van de verschillende stakeholders. Verdiep hierbij onder andere op de aangebrachte behoefte aan detailinformatie over grootschalige en kleinschalige elektriciteitsopwekking, energieverbruik en netbelasting op wijk en buurniveau. Maak de informatie zoveel mogelijk beschikbaar via bestaande informatieoplossingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplossingen zoals DEGO.

- Zorg voor een betere uitwisseling van informatie tussen netbeheerders, gemeenten, provincies en andere stakeholders zodat kansen en risico's beter worden gesignaleerd. En dat besluitvorming op basis van een betere informatievoorziening kan plaatsvinden.
- Organiseer interbestuurlijke vraagarticulatie zodat de betrokken partijen gezamenlijk tot een goed inzicht komen in hun informatiebehoefte. En organiseer dat de informatie die daaraan tegemoetkomt voor betrokkenen beschikbaar komt.
- Ontwikkel als gezamenlijke bestuursniveaus een omvattend plan voor het betrekken van de verschillende belanghebbenden bij het plannen en implementeren van de energietransitie, om te zorgen voor een inclusieve aanpak.
- Verken de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een financieel ondersteuningsmechanisme dat specifiek gericht is op het aanpakken van energiearmoede. Dit vereist samenwerking en coördinatie tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen.
- Implementeer een systeem voor het monitoren van arbeidsmarkttrends gerelateerd aan de groene economie op alle bestuursniveaus. Dit helpt bij het tijdig en adequaat ondersteunen van organisaties die betrokken zijn bij de vergroening van de industrie.
- Zorg voor een interbestuurlijk afgestemde en sterke informatiepositie ter ondersteuning van het identificeren van geschikte locaties voor hernieuwbare energiebronnen. Houd hierbij rekening met de benodigde ruimte, de complexiteit van het verkrijgen van vergunningen en de conflicterende belangen van omwonenden, landschapsbehoud, vervuilingspreventie en biodiversiteit.
- Zorg bij duurzaamheidsprojecten altijd voor een sterke informatiepositie die kan ondersteunen bij de brede (belangen)afweging op zich. Maar ook bij het bieden van transparant inzicht in de gemaakte afwegingen die aan keuzes vooraf zijn gegaan. Dat helpt bij het meenemen van inwoners.

Afval en circulaire economie

- Initieer een proces van vraagarticulatie om vervolgens een set gestandaardiseerde definities te ontwikkelen en te implementeren. Die kun je gebruiken voor het monitoren van de voortgang richting een circulaire economie, ter bevordering van de effectiviteit van de transitie naar een circulaire economie.
- Initieer of versnel één of meerdere projecten die gedetailleerd in kaart kunnen brengen wat de milieupact is van lokale grondstoffen en productgroepen. Standaardiseer definities waar mogelijk. Dit kan als basis dienen voor het nemen van gerichte maatregelen, het implementeren van handhavinginstrumenten en het stimuleren van duurzame praktijken in de lokale economie.
- Verken of ontwikkel een informatiesysteem waarmee de afvalmix van huishoudens en bedrijven in kaart kan worden gebracht. Deze informatie kan vervolgens gebruikt worden bij het identificeren van prioriteiten, ontdekken van knelpunten, het ontwikkelen van strategieën voor afvalpreventie, een betere scheiding en recycling, en bij het ontwerpen van educatieve programma's die bewustwording en gedragsverandering bij inwoners stimuleren.
- Ontwikkel en implementeer een monitoringssysteem voor het volgen van de voortgang en de kosten van afvalpreventie, scheiding en recycling. Om hiermee de effectiviteit van circulaire initiatieven te beoordelen en te optimaliseren. Zorg hierbij voor inhoudelijke standaardisatie. Zodat lokale overheden weloverwogen beslissingen kunnen nemen, kunnen leren van elkaar, prioriteiten kunnen stellen en hun inspanningen op dit gebied kunnen verbeteren.
- Ontwikkel een (realtime) systeem om het aandeel van groene productieprocessen in de economie te meten, zodat beleidsmakers en bedrijven gerichte acties kunnen ondernemen voor een duurzamere economie. Zorg ervoor dat de gegevens uitsplitsbaar en optelbaar zijn zodat het inzicht wordt geboden voor alle overheidsniveaus.
- Evalueer de effectiviteit van huidige communicatie en educatieinspanningen rond circulaire maatregelen, stel verbeteringen voor, en deel deze bevindingen met beleidsmakers en stakeholders voor verdere strategieontwikkeling en aanpassingen.
- Om duidelijkheid te krijgen over de nationale informatiebehoefte rondom circulariteit, moeten we de vragen beter formuleren, onze informatie beter organiseren, belangrijke stakeholders betrekken, en zorgen voor een betrouwbare en consistente rapportages.
- Versterk overheidsorganisaties door training in (en informatie over) afvalbeheer, recycling en innovatieve bedrijfsmodellen. En door circulaire economie experts aan te trekken en samen te werken met kennisinstellingen. Dit voor meer expertise en een betere aanpak van complexe informatieuitdagingen.

Bereikbaarheid en mobiliteit

- Start een verkenning/verdieping om gedetailleerde verkeersgegevens te verzamelen die aggregaerbaar zijn naar de wenselijke niveau's.
- Zorg voor een gezamenlijk onderzoek naar gedrag en ervaringen van inwoners betreffende reisvoorkeuren en vervoerskeuzes dat uitsplitsbaar en optelbaar is. Hiermee kan duurzaam reisgedrag en tevredenheid worden bevorderd en effectief (lokaal) mobiliteitsbeleid worden ontwikkeld.
- Initieer een informatiecoalitie voor openbaar vervoer (ov) die gaat verkennen hoe er diepgaand inzicht verkregen kan worden in de bewegingspatronen binnen deze sector.
- Onderzoek de milieueffecten van huidige mobiliteitsbewegingen, met focus op broeikasgassen uitstoot, luchtkwaliteit en verkeersgeluid op lagere aggregatieniveaus. Gebruik de resultaten om gestandaardiseerde duurzaamheidsindicatoren vast te stellen en formuleer op basis daarvan specifieke maatregelen voor een milieuvriendelijker transport en mobiliteitsysteem.
- Ontwikkel als overheden gezamenlijk een analysetool voor het in kaart brengen van de huidige vervoerswijzen naar essentiële voorzieningen. Voer deze analyse lokaal uit. Definieer en identificeer daarbij de voornaamste knelpunten en uitdagingen.
- Ontwikkel op basis van de resultaten en het STOMP-principe een toekomstvisie voor het mobiliteitsbeleid. Eventueel aan de hand van een in gezamenlijkheid tot stand gekomen handreiking.
- Werk concrete strategieën en maatregelen uit om infrastructuur te verbeteren, verkeersveiligheid te bevorderen en duurzame energiedragers in specifieke gebieden te stimuleren. Deel goede voorbeelden zodat anderen ervan kunnen leren.
- Creëer op basis van vraagarticulatie traject(en) een gezamenlijke set met uniforme definities en kwaliteitseisen waardoor verzamelde data uitsplitsbaar en optelbaar wordt en leidt tot betrouwbare stuurinformatie.
- Implementeer gestandaardiseerde protocollen voor de integratie van diverse informatiestromen tussen organisaties en pak technische barrières aan voor een samenhangend informatiemodel.
- Intensiveer de samenwerking tussen private en publieke organisaties door het regelmatig faciliteren van dialogen en het vastleggen van uniforme delingsafspraken.

Groene en gezonde leefomgeving

- Verken de ethische en juridische mogelijkheden voor het delen van informatie ten behoeve van effectieve en efficiënte handhaving.
- Werk binnen de ethische en juridische kaders aan een gedeeld informatiebeheersysteem volgens gezamenlijke ICTstandaarden en metgestandaardiseerde gegevensdefinities en modellen. En stel een dataprotocol op waarin is opgenomen wie wanneer onder welke voorwaarden bij welke informatie mag.
- Implementeer een gestructureerd communicatiekanaal om inwoners op de hoogte te houden van de voortgang van hun aanvragen en positie in het proces. Dit helpt om verwachtingen te managen en verhoogt de tevredenheid van betrokken partijen.
- Analyseer en stroomlijn de werkprocessen binnen verschillende organisaties en zorg ervoor dat ze naadloos op elkaar aansluiten. Identificeer en los knelpunten op die vertragingen veroorzaken en investeer in samenwerking om conflicterende belangen te verminderen.
- Betrek VTH als een volwaardige partner in een vroeg stadium van veranderingen in wet en regelgeving. Dit voorkomt onnodige belasting in de uitvoering, versterkt de rol van VTH en leidt tot een soepel verloop van projecten en procedures.
- Organiseer een serie bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de verschillende overheidslagen (en uitvoeringsorganisaties en kennisinstituten) om samen tot uniforme definities te komen op het gebied van groene en gezonde leefomgeving.
- Ontwikkel een centraal digitaal platform waarop alle relevante informatie uit diverse bronnen over vergroening en gezondheidseffecten beschikbaar is. Dit platform moet actuele informatie bevatten.
- Start een breed onderzoek dat de relatie onderzoekt tussen vergroening in wijken, buurten en straten en de mogelijke gezondheidseffecten voor inwoners. De resultaten van dit onderzoek kunnen vervolgens worden gebruikt om beleidsbeslissingen te sturen.

- Zorg dat voor de uitvoering van de vergunningverlening en het toezicht en de handhaving daarop relevante informatie gebruiksvriendelijk beschikbaar komt.
- Adresseer versnippering in gegevens over een groene en gezonde leefomgeving door een betrouwbaar, volledig en consistent registratiesysteem te ontwikkelen dat externe koppelingen (via Common Ground) ondersteunt. Dit bevordert efficiëntie en kwaliteit.
- Vergroot het begrip en de toepassing van de Omgevingswet door een regionaal of nationaal afwegingskader te introduceren dat als leidraad kan dienen bij complexe besluitvorming. Versterk informatievoorziening en bied duidelijke kaders voor de wet.
- Schep helderheid over verantwoordelijkheden voor gegevensverzameling, beheer en analyse. Werk aan uniformiteit in definities en processen tussen overheidsdiensten en versterk interbestuurlijke samenwerking. Bijvoorbeeld via het interbestuurlijke programma VTH, om zo efficiëntere gegevenstoegang en betere samenwerking te bevorderen.

Bijlage 3: Lijst geïnterviewden

Interviews met interbestuurlijke partijen

- Ministerie van BZK: Koos Straver, Dirk van Barneveld en Klaas-Jan Koops
- Ministerie van I&W: Wouter Quite, Eric van der Ster en Annemiek Bosch
- Gemeente Hoeksche Waard: Marjolein Luyten en Ronald Flipsen
- Gemeente Nieuwegein: G. Wesselman, F. van Walbeek en J. Blom
- Provincie NoordBrabant: Simone Daniels
- Provincie NoordHolland: Tessie Dijkers, Martha Klein, Jeroen Sipman en Herman Wilken
- Gemeente Voorne aan Zee: Rick van Eck, Anne de Bruijn
- Gemeente Breda: Julian Gelens, Ronald van Wensen en Janine Kennes
- Gemeente Eindhoven: Pim van de Port, Niels Wiersma en Michiel Oomen
- Omgevingsdienst WestBrabant: Marc Oosterhof en Roos Verhoeven
- IPO: Marten Tilstra en Doutsen Punter
- Kadaster: Magdalena Grus en Erwin Folmer
- PBL: Bas van Bommel en Johan van der Schuit
- Unie van Waterschappen: Nicole de Keijzer, Maartje van Bente en Berend ten Brinke
- RESregio Drechtsteden: Joey Reedijk en Eric Dieleman
- CBS: Marja Exterkate, Bart Wezeman, Erwin van Mierlo en Thom Werkhoven
- Rijkswaterstaat: Tom Meinders, Pieter van Waarden, Edwin Biegel en Tessa Eikelboom
- Vereniging voor Statistiek en Onderzoek: Paul ten Have (Tilburg) en Jan Schalk (Drechtsteden)
- RVO: Lisa Niesten, Bert Huis, Kevin van Dijk, Jan Koers, Christiaan de Boon en Geonovum
- Geonovum: Jan Bruijn
- Digital Twin: Marcel Duffhuis en Wietse Balster
- Gemeente Den Haag: Eveline Vos

Genodigden VNG gesprekken

De onderstaande personen zijn uitgenodigd voor gesprekken inzake dit onderzoek. Een overgrote meerderheid van de genodigden heeft de uitnodiging geaccepteerd en is met ons in gesprek gegaan op een centraal moment of adhoc gedurende de periode van de verkenning.

• Janneke de Zwaan	• Anthony Luzac
• Eduard Renger	• Nico Stadius Muller
• Marcel Rietdijk	• Andrew Wiersma
• Thanim de Vries	• Geert van der Leest
• Theo Peters	• Jeroen de Leede
• Mascha Kransen	• Mavis Leeter
• Vincent Aalbers	• Hugo Bakkum
• Jos Mol	• Armine Stepanyan
• Diana van Dorrestein	• Henk van den Berg
• Jonas Onland	• Guus Crommelin
• Wouter Heijnen	• Carolin Rother
• Paul Suijkerbuijk	• Robert Smits
• Gerdien de Vreede	• Marcel Marra
• Mark Knops	• Marieke Hebbenaar
• Maaïke Liem	• Miki Koning
• Berend Alberts – De Gier	• Mark van Waas
• David van den Berg	• Rick Boerkamp
• Dirk van Brederode	
• Rene Wanders	
• Lorenzo Goudsmits	

Bijlage 4: Literatuurlijst

- Bright Cape. (2023'). Report out gebruikersonderzoek monitors energie en klimaat. Bright Cape.
- BZK. (2022). Inventarisatie data woonopgave. Excelbestand.
- Cannegieter, B., Huysmans, S., & Boggelen van, O. (2018). Leidraad gemeentelijke deelfietsbeleid versie 1.2. Den Haag: VNG.
- CBS. (2022, Oktober 2022). Publicaties Bouwen en wonen. 3e kwartaal 2022.
- De Ruijter strategie. (2022, April). Verkenning van de mogelijke toekomst van digitale tweelingen voor Nederlandse gemeenten. Den Haag: VNG.
- DigiGo. (2022, September). Zonder inzicht geen uitzicht. Gebrek aan productdata remt ontwikkeling duurzame bouw. Optima Forma.
- Dorrestein van, D., Wolbers, M., & Heine, M. (2021). Datagedreven werken: zo veel mensen, zo veel meningen. Den Haag.
- Erisman, J., & Vries, W. d. (2023). Stikstof: Een hoorcollege over de effecten van stikstof op natuur, gezondheid en klimaat. Luisterboek.
- Glberaad. (2022, Juli 8). Nota voor gesprek met minister voor VRO. Notitie informatiepositie fysiek domein.
- Glberaad. (2022, Juli 8). Nota voor gesprek met minister voor VRO. Toelichting op de nota informatiepositie fysiek domein.
- IBDS. (2023, Februari 10). Meerjarenaanpak interbestuurlijke datastrategie. Den Haag: IBDS.
- IPO. (2023, Februar 1). IPO. Opgehaald van Provincies openbaren alle locaties van sensoren in de leefomgeving: <https://www.ipo.nl/nieuws/provinciesopenbarenallelocatiesvansensorenindel-eefomgeving/>
- Jaspers, A. (2023). De Stikstoffuik. Blauwburgwal.
- Kadaster. (2023). Kadaster. Opgehaald van Kadaster Labs: <https://labs.kadaster.nl/>
- KokxDeVoogd. (2022). Wenkend perspectief op de uitbouw van het digitaal stelsel omgevingswet. KoxDeVoogd.
- Ministerie van BZK. (2021, December 16). Toekomstbeeld Stelsel van Basisregistraties. Den Haag: Ministerie van BZK.
- Ministerie van BZK. (2022). Programma Novex. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van BZK. (2023, Maart 2). Governance Digitalisering. Programmeringsraad generieke digitale infrastructuur, Presentatie. Den Haag.
- Ministerie van I&W. (2022). VTH digitaal. Den Haag: Ministerie van I&W.
- Ministerie van I&W. (2023, Februari 21). Basispresentatie Water Bodem Sturend.
- Opdrachtegevend beraad beheer. (2022, Maart 17). Portofolioprognose uitbouw DSOLV 20222023. Oplegnotitie.
- Opdrachtegevend beraad beheer. (2022, Maart 17). Opgavegerichte aanpak uitbouw DSO. Oplegnotitie.
- Padding, P., & Bruijn, J. (2022). Datagedreven aanpak integrale gebiedsplannen.
- PBL. (2023). Ruimtelijke verkenning 2023. Opgehaald van Vier scenario's voor de inrichting van Nederland in 2050: <https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl2023vierscenariovoordeinrichtingvannederlandin20504832.pdf>
- Provincie Fryslân. (2023, Juni 27). Frysk Programma Landelijk Gebied. Opgehaald van Natuur en Landbouw: <https://www.fryslan.frl/fryskprogrammalandelijkgebied>
- Provincie Limburg. (2023, Juli). Limburgs Programma Landelijk Gebied. Opgehaald van Natuur en Landschap: https://www.limburg.nl/publish/pages/7251/limburgs_programma_landelijk_gebied.pdf
- Provincie Noord-Brabant. (2023, Juli). Brabants Programma Landelijk Gebied. Opgehaald van Samenwerken aan de leefomgeving: <https://www.brabant.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/samenwerkendaanleefomgeving/brabantsprogrammalandelijkgebied>

- Provincie NoordBrabant. (2023). Zet in op 4i; Technische verkenning en advies voor de volgende fase van de GGA monitor. Den Bosch: DataLab Provincie NoordBrabant.
- Provincie NoordHolland. (2023, Juni 28). Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Opgehaald van Landelijk gebied: https://www.noordholland.nl/Onderwerpen/Landelijk_gebied/Provinciaal_Programma_Landelijk_Gebied_PPLG
- Provincie Overijssel. (2023, Juni). Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Opgehaald van Omgeving: <https://overijssel.notubiz.nl/document/12938816/1/Ontwerp+PPLG+Overijssel>
- Provincie Utrecht. (2023, Juli 5). Utrechts Programma Landelijk Gebied. Opgehaald van Samenwerken aan de toekomst van het landelijk gebied: <https://www.provincieutrecht.nl/onderwerpen/toekomstlandelijkgebied/utrechtsprogrammalandelijkgebied>
- Provincie ZuidHolland. (2023, Juli 3). ZuidHollands Programma Landelijk Gebied. Opgehaald van Natuur en Landschap: <https://pzh.notubiz.nl/modules/1/Ingekomen%20stukken/860345>
- Rijksoverheid (LNV, I&W, BZK). (2022). Startnotitie Nationaal programma landelijk gebied. Den Haag: Rijksoverheid.
- Rijksoverheid. (2023). Circulaire economie. Opgehaald van <https://open.overheid.nl/documenten/ron-l669a180a7f094336890c633cf2c3b852/pdf>
- Rijksoverheid. (2023). Zicht op Nederland. Opgehaald van ZoN Datafundament: <https://www.zichtopnl.nl/>
- RIVM. (2022, November 17). Presentatie Emissie registratie ZZS.
- Rotmans, J. (2017). Omwenteling: Van mensen, organisaties en samenleving. De Arbeiderspers.
- Rotmans, J. (2021). Omarm de chaos. de Geus.
- Rotmans, J. (2023). De perfecte storm. de Geus.
- Royal Haskoning DHV. (2021). Doorwerking nationale ruimtelijke belangen buisleidingen en inrichtingen. Den Haag: Royal Haskoning DHV.
- SIRA Consulting. (sd). Factsheet monitoringsverplichtingen gemeenten. SIRA Consulting.
- Storm, D. (2022). Als gezond verstand koning was. Unieboek Het Spectrum.
- Tjeenk Willink, H. (2021). Kan de overheid crisis aan. Prometheus.
- VNG. (2019). Het stelsel van basisregistraties door de ogen van gemeenten. Den Haag: VNG.
- VNG. (2020). Agenda digitale veiligheid 20202024. Den Haag: VNG.
- VNG. (2021). Het DSO als motor voor verbetering in de leefomgeving. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022). Aanvullende kostenonderzoek informatiemodel WOZ. Notitie. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022). Agenda digitale grondrechten en Ethiek 20222026. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022, November 18). Data en verbeelding werksessie. Bodem en ondergronddata in regionale schakelpunten.
- VNG. (2022, Mei 16). Datagedreven werken irt volkshuisvesting. Memo. (N. Hofstra, Samensteller) Den Haag.
- VNG. (2022, Augustus 23). Dataprojecten leefomgeving. Excelbestand.
- VNG. (2022, Oktober 3). Datastrategie bodem en ondergrond operationalisering. Notitie. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022, Juli). EU green initiatives. under the umbrella of the European green deal, Presentatie.
- VNG. (2022, Juni 15). Gemeenten starten met een algoritme en sensorenregister. Opgehaald van VNG: <https://vng.nl/nieuws/gemeentenstartenmeteenalgoritmeensensorenregister>
- VNG. (2022). Impactanalyse informatiemodel WOZ. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022). Impactanalyse samenhangende objectenregistratie (SOR). Den Haag: VNG.
- VNG. (2022). Integrale datastrategie Fysiek domein. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022). Monitoring kwaliteit milieutoezicht. Den Haag: VNG.
- VNG. (2022, November). Principes voor de digitale samenleving. VNG.
- VNG. (2022). Verbeteren datavoorziening woonopgave. Overzicht van het data en informatielandschap woonopgave, Notitie.
- VNG. (2023, Februari 14). Startnotitie versterken regie gemeenten op ondergrondse infra. Notitie. VNG.
- VNG. (2023, Januari 23). Datagedreven aanpak integrale gebiedsplannen. Eerste review, Notitie.
- VNG. (2023). Digitale agenda Gemeenten 2024. Den Haag: VNG.
- VNG. (2023). Informatiepositie Stikstof. Voor goede keuzes, een eerlijke discussie en een betrouwbare overheid, Presentatie. VNG.
- VNG. (2023, Maart). Integrale datastrategie voor 79 RSP's. Alle grote opgaven hebben een bodem nodig: water en bodem sturend bij planvorming". VNG.
- VNG. (2023). Onderzoek impactanalyse mobiliteitsdata. Den Haag: VNG.
- VNG. (2023, Januari 17). Opgavegericht en verantwoord datagedreven werken. VNG datastrategie. Den Haag: VNG.

- VNG. (2023). VNG. Opgehaald van Landelijk sensorenregister haalbaar en schaalbaar: <https://vng.nl/artikelen/landelijksensorenregisterhaalbaarenschaalbaar>
- VNG. (2023). VNG. Opgehaald van Trendrapport informatiesamenleving 2023: <https://vng.nl/artikelen/trendrapportinformatiesamenleving2023>
- WUR. (2023). Een natuurlijkere toekomst voor Nederland in 2120. Opgehaald van Nederland in 2120: <https://www.wur.nl/nl/show/eennatuurlijkeretoekomstvoornederlandin2120.htm>

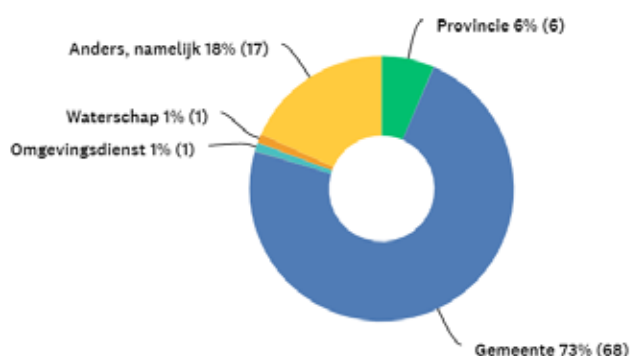
Bijlage 5: Resultaten Enquête

Verantwoording

In 2023 voerde Van Dam Datapartners (voorheen Van Dam & Oosterbaan) de opdracht 'Eerste stap Verkenning Informatiepositie Fysiek Domein' uit, in opdracht van de VNG. Een onderdeel van die opdracht was het uitzetten van een enquête. Deze enquête is tweemaal verstuurd via de (toen nog) Van Dam & Oosterbaan nieuwsbrief: op 17 april en 1 mei. En tweemaal gedeeld via LinkedIn: op 8 en 15 mei. In totaal hebben 93 personen gereageerd (n=93). De enquête was gericht op twee doelgroepen: beleidsprofessionals en bestuurders, en informatieprofessionals. Bij alle vragen kregen de respondenten de gelegenheid om niet te antwoorden of te antwoorden met 'niet van toepassing'. Een deel van de vragen was doelgroep-specifiek en is daarmee aan slechts een deel van de respondenten voorgelegd.

Resultaten

Vraag 1: werkveld

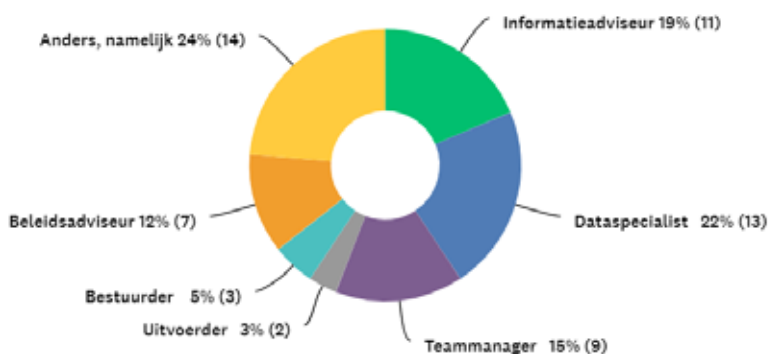
In de categorie 'anders' vallen bijvoorbeeld respondenten werkzaam bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, IPO, CBS en GGD.

Vraag 2: spreiding respondenten vanuit gemeenten

Vraag 3: functiegebied

Vraag 4: thema's binnen functiegebied

Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk. Daarom telt het percentage boven de 100 procent op.

Onderwerp	Percentage	Aantal reacties
Afval	20%	11
Duurzaamheid	30%	17
Duurzame landbouw	4%	2
Energietransitie	27%	15
Gebiedsgerichte aanpak	25%	14
Milieu	16%	9
Mobiliteit	21%	12
Omgevingswet	27%	15
Plancapaciteit	18%	10
Stikstof	7%	4
Verstedelijking	23%	13
Water	18%	10
Wonen	32%	18
Anders, namelijk	54%	30

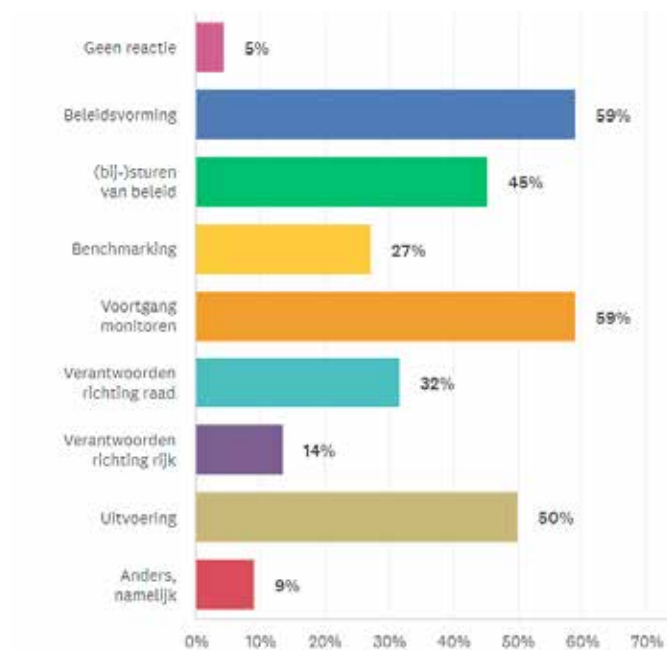
Vraag 5: soort informatieproducten waar gebruik van wordt gemaakt

Van de respondenten die gebruik maken van informatieproducten, heeft een deel toegelicht om wat voor informatieproducten het gaat.

Met 'gemeente' wordt hier www.waarstaatjegemeente.nl bedoeld.

▼ geo-viewers		33.33%	5
▼ gemeente		20.00%	3
▼ dashboards		66.67%	10
▼ databases		53.33%	8

Vraag 6: inzet data/informatie in het werk

Vraag 7: data/informatie struikelblokken

Respondenten lopen weleens tegen struikelblokken aan als zij werken met data en informatie (77%), Bij de toelichting noemen zij:

- Het vinden en interpreteren van data
- Gebrek aan actuele en complete datasets
- Beschikbaarheid van datasets, die vaak bestaan uit losse onderdelen
- Werken met data is lastig vanwege beperkte tijd om data te vinden, en problemen met de bron van de data
- Beperkte toegang als gevolg van privacyregels
- Onderbenutting van mogelijkheden door gebrek aan kennis
- Noodzaak inhuren van externe bedrijven voor analyse
- Problemen met betrouwbaarheid en actualiteit van data
- Versnippering aanbod van data
- Ontbreken van strategische informatie

Vraag 8: data/informatie behoefte

Door de respondenten die aangeven dat er in het werk behoefte is aan data/informatie (77%), is gevraagd naar deze behoeften. Bij de toelichting noemen zij:

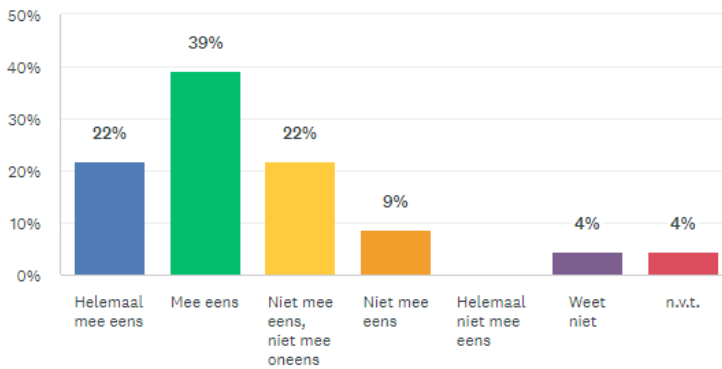
- Oplossing voor problemen met datakoppeling en integratie tussen verschillende domeinen en bronnen
- Behoeftte aan data die gebruikt kan worden voor besluitvorming en planvorming
- Behoeftte aan het koppelen van demografische gegevens voor planvorming in de buitenruimte
- Oplossing voor problemen met data-integratie binnen de afdeling
- Behoeftte aan het koppelen van persoonsgegevens binnen het waarborgen van AVG-regels
- Behoeftte aan informatie met betrekking tot verkeer en veiligheid (inbraakcijfers)
- Behoeftte aan inzicht in hoeveelheid afval van huishoudens en bedrijven op een zo laag mogelijk aggregatieniveau
- Behoeftte aan informatie over de voortgang van het aantal woningen en betaalbaarheid, inclusief huurcontracten, woningprijzen en vraag en aanbod van sociale huurwoningen (Bouwen & Wonen)
- Behoeftte aan financiële data (Landelijk gebied)
- Behoeftte aan gegevens op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (Milieu, VTH).
- Behoeftte aan geografische kaarten met betrekking tot verkeer (Mobiliteit)
- Behoeftte aan data over wettelijke termijnen, budgetmonitoring, HR-bedrijfsvoering,

opdrachtgeversinformatie, sociaal domein/belastingdienst data, netbeheerder data, en WOZ-waardes in duurzaamheidsdata (Duurzaamheid & Energietransitie)

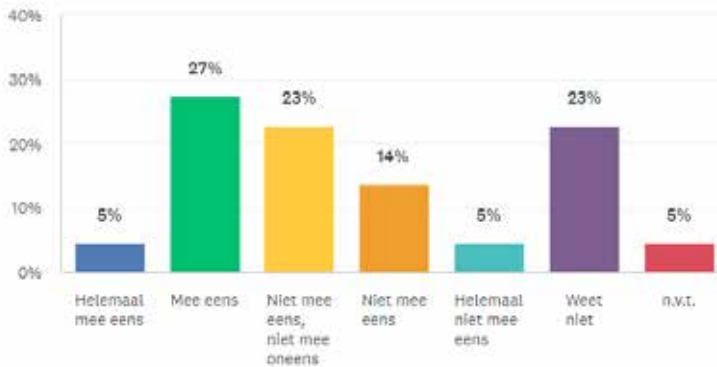
- Behoeftte aan het kunnen koppelen van buitenruimtegegevens met demografische informatie en toekomstige planvorming, inclusief bestemmingsplanwijzigingen (Water & Bodem)
- Behoeftte aan het aanpakken van interne struikelpunten
- Behoeftte aan het aanpakken van financieel beheer
- Behoeftte aan verantwoordingsinformatie
- Behoeftte aan politiegegevens op postcode niveau.

Vraag 9: stellingen

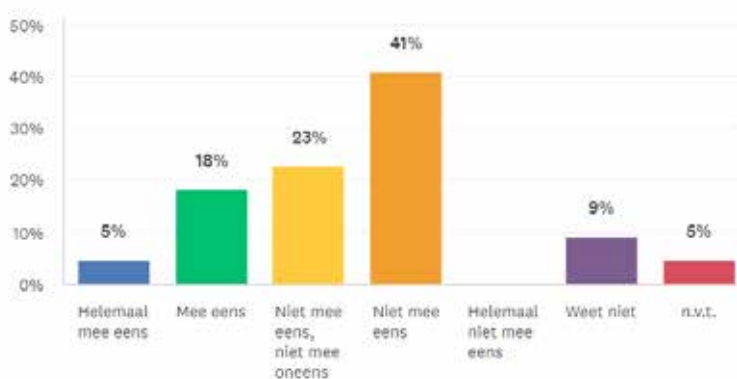
«Het zoeken en verzamelen van de voor mijn werk benodigde data/informatie kost veel tijd»

«Er zijn genoeg goede landelijke/collectieve informatieproducten beschikbaar op de thema's waarop ik werk»

«Ik weet niet welke landelijke/collectieve informatieproducten er beschikbaar zijn op de thema's waar ik mij mee bezighoud»

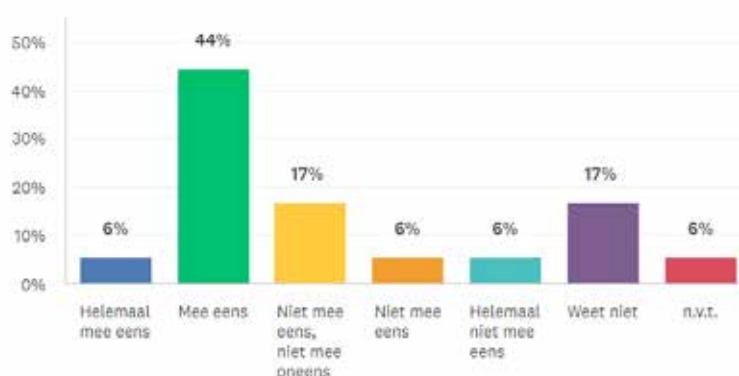
«De landelijk/collectief beschikbare informatieproducten sluiten op inhoud aan bij mijn informatiebehoefte»

Respondenten die aangeven dat collectief beschikbare informatieproducten inhoudelijk niet aansluiten op hun informatiebehoefte, noemen bij toelichting problemen met:

- De data (kwaliteit, koppelbaarheid, actualiteit) of compleetheit van data
- Privacyregels
- Beschikbaarheid van relevante informatieproducten
- Vertaalslag
- Landelijke informatieproducten doordat deze vaak te algemeen zijn om lokaal te kunnen gebruiken of te verschillend om te koppelen

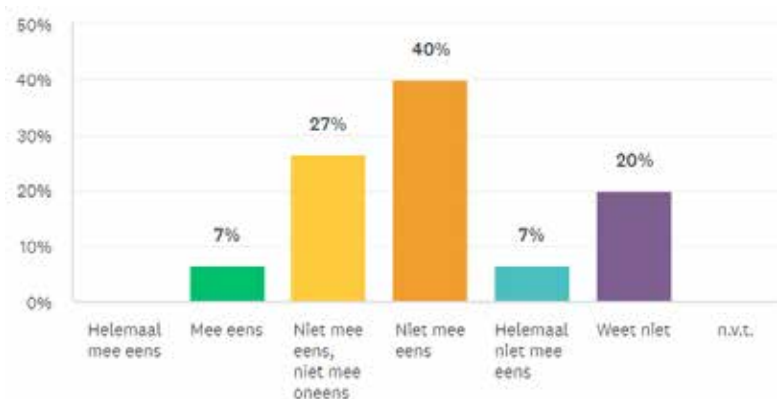
«De landelijk/collectief beschikbare informatieproducten sluiten in vorm aan bij mijn informatiebehoefte»

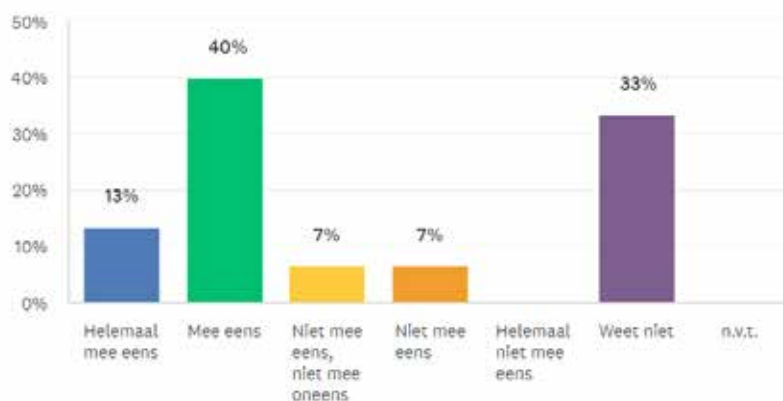
«De landelijke/collectieve informatieproducten op de thema's waar ik mij mee bezighoud, bieden mij niet de data/informatie die ik nodig heb»

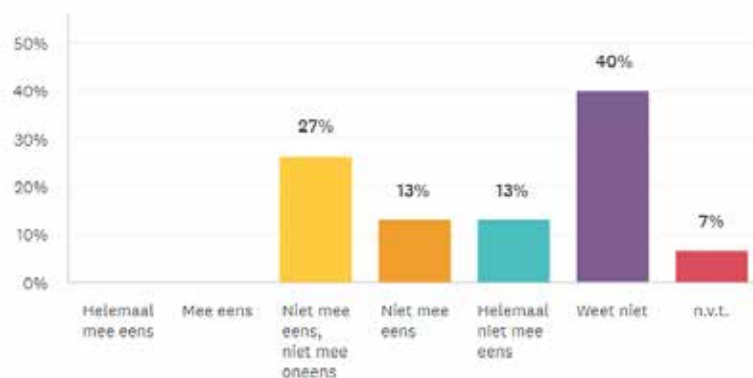
«Het aanbod aan landelijke/collectieve informatieproducten op de thema's waar ik mij mee bezighoud is overzichtelijk»

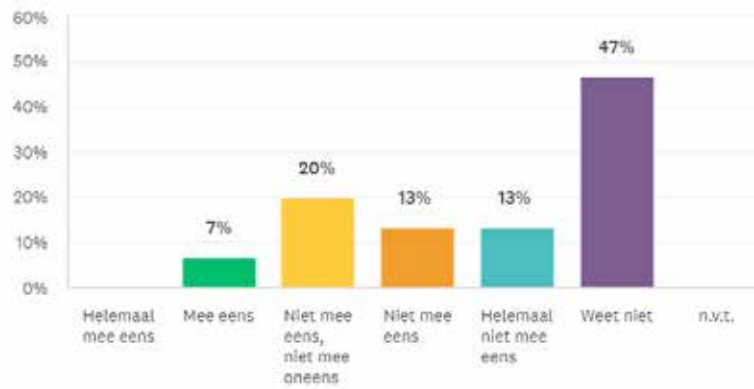
«Mijn organisatie moet wel eens dezelfde data/informatie op verschillende momenten voor verschillende informatieproducten van anderen aanleveren»

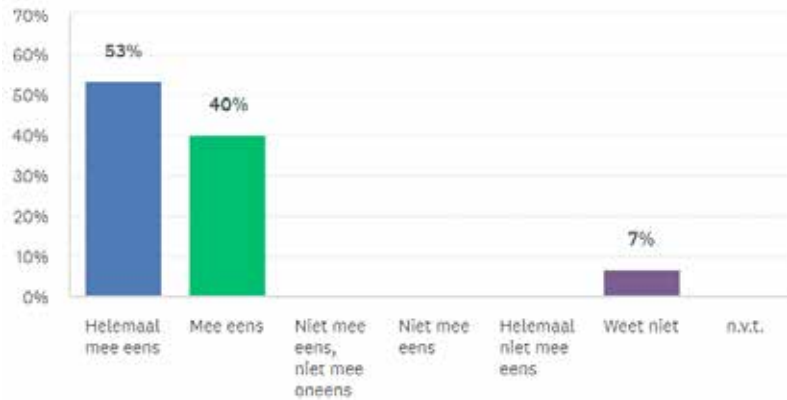
«Mijn organisatie is weinig tijd kwijt met het aanleveren van data/informatie aan de provincie»

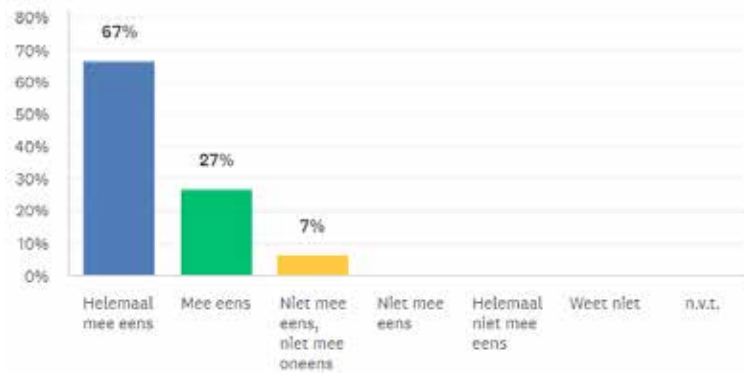
«Mijn organisatie is weinig tijd kwijt met het aanleveren van data/informatie aan het rijk»

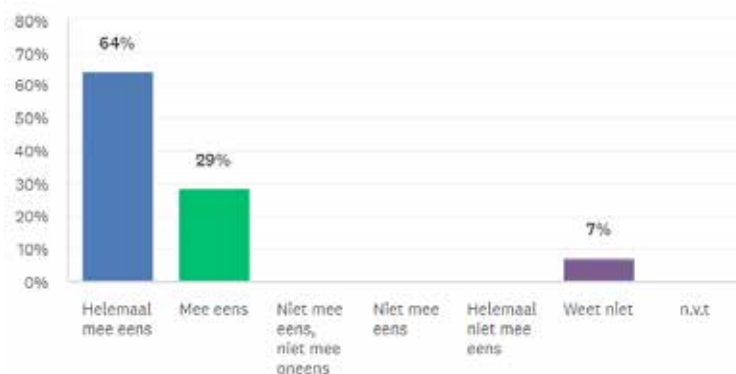
«Als een gemeente data/informatie moet aanleveren voor het vullen van een informatieproduct van het rijk of de provincie, dan zou dat informatieproduct zo gemaakt moeten zijn dat de gemeente er zelf ook wat aan heeft»

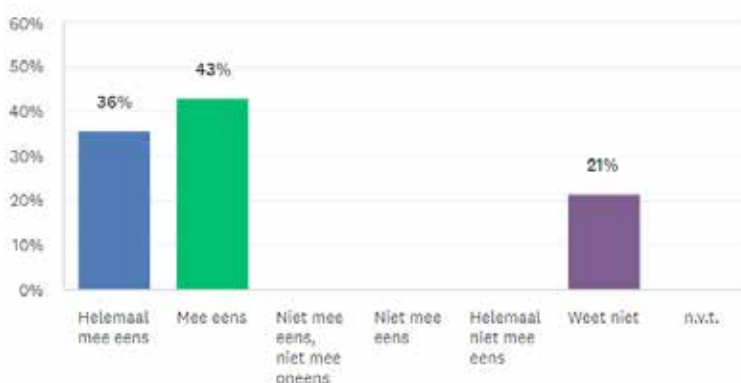
«Het is handig als data/informatie tussen gemeenten vergelijkbaar is»

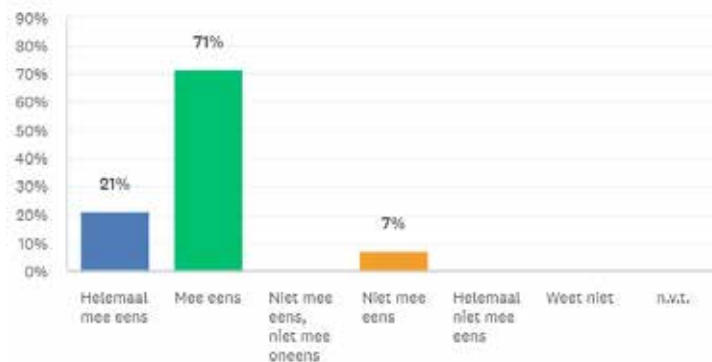
«Het is wenselijk dat gemeenten, provincies en rijk, op verschillende aggregatieniveaus, gebruik maken van dezelfde data/informatie»

«Landelijke/collectieve informatieproducten zouden meer op elkaar afgestemd moeten zijn»

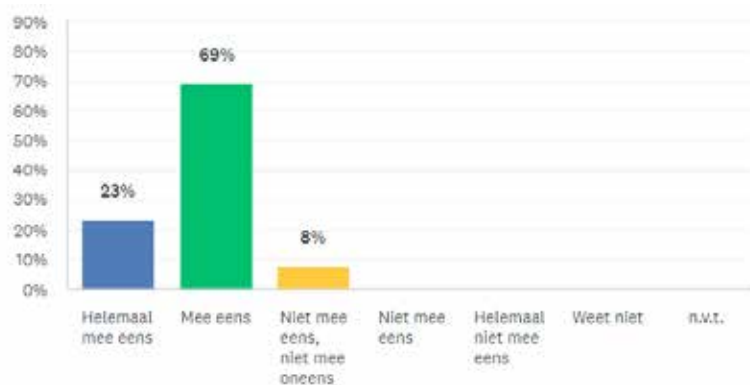
«Het zou goed zijn als gemeenten bepaalde datasets collectief zouden kunnen inkopen»

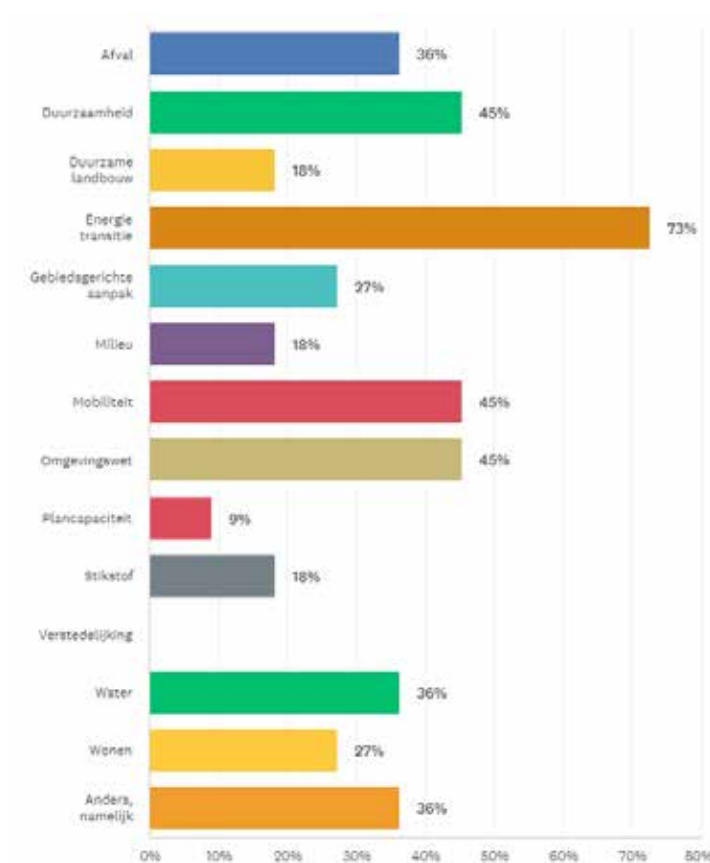
Van de respondenten die aangeven dat hun gemeente wel eens zelf of met een groep andere gemeenten (bijvoorbeeld in de regio) datasets inkopen, geeft ongeveer de helft (45%) aan dat dit het geval is. Nog eens 45% geeft aan dit niet te weten en 10% geeft aan dat dit niet het geval is. Gevraagd naar het type data dat wordt ingekocht, worden genoemd: Verkeersdata, luchtfoto's, inkomens en verdroging van de omgeving.

«Het zou goed zijn als gemeenten bepaalde informatieproducten collectief zouden kunnen (laten) ontwikkelen»

Gevraagd naar de thema's waarop collectief ontwikkelde informatieproducten gewenst zijn, worden de volgende genoemd:

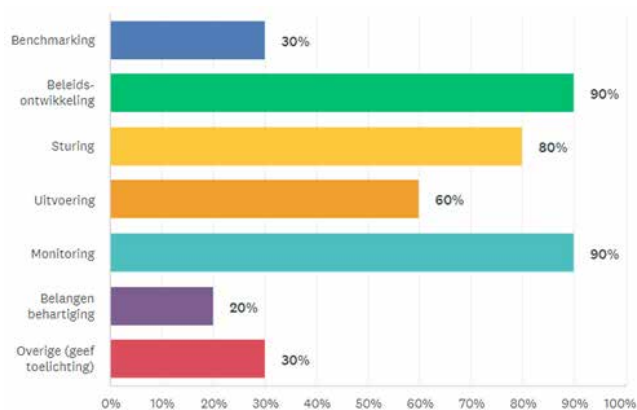
Van de respondenten die weten dat hun gemeente zelf informatieproducten heeft laten ontwikkelen (31%), geven aan dat dit dan gaat om dashboards, monitors en geo-viewers. Als redenen voor het binnen of tussen gemeenten zelf ontwikkelen van informatieproducten worden genoemd:

- Maatwerk leveren, toegespitst op lokale vraagstukken
- Het overbruggen van het gebrek aan detailinformatie
- Het verwerken en koppelen van lokaal beschikbare data en/of producten
- Het combineren van gedetailleerdheid, actualiteit en lokale kennis.

Vraag 10: gebruik van informatie(producten) door informatieprofessionals

De informatieprofessionals zijn gevraagd naar het gebruik van informatieproducten. Genoemd als producten waar gebruik van wordt gemaakt zijn: DEGO, Waarstaatjegemeente.nl, monitors met betrekking tot afval, omgeving, bouwen en wonen, basisregistraties, de Klimaatmonitor, de Klimaat-effect-atlas, data van CBS en Zicht op Ondernijming. Zij merken daarbij op dat informatieproducten regelmatig geen informatie bieden op een bruikbaar schaalniveau.

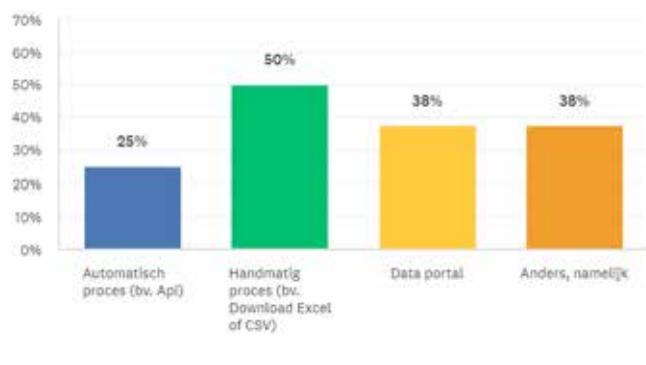
Vraag 11: inzet data/informatie in het werk door informatieprofessionals

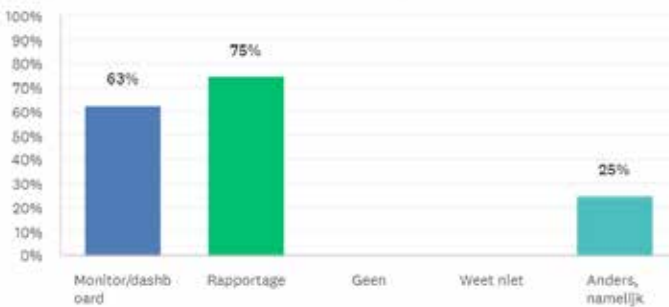
Vraag 12: mate van registratie, beschikbaarstelling en visualisatie van data per thema

Thema's	Percentage data geregistreerd	Percentage data beschikbaar gesteld	Percentage data in beeld gebracht
Afval	75%	13%	38%
Duurzaamheid	63%	25%	38%
Duurzame landbouw	13%	0%	0%
Energietransitie	63%	25%	38%
Gebiedsgerichte aanpak	38%	0%	25%
Milieu	50%	13%	38%
Mobiliteit	50%	25%	50%
Omgevingswet	75%	13%	38%
Plancapaciteit	38%	0%	13%
Stikstof	13%	0%	13%
Verstedelijking	38%	0%	25%
Water	50%	0%	25%
Wonen	100%	38%	50%
Geen	0%	0%	0%
Weet niet	0%	50%	25%
Anders, namelijk	0%	25%	13%

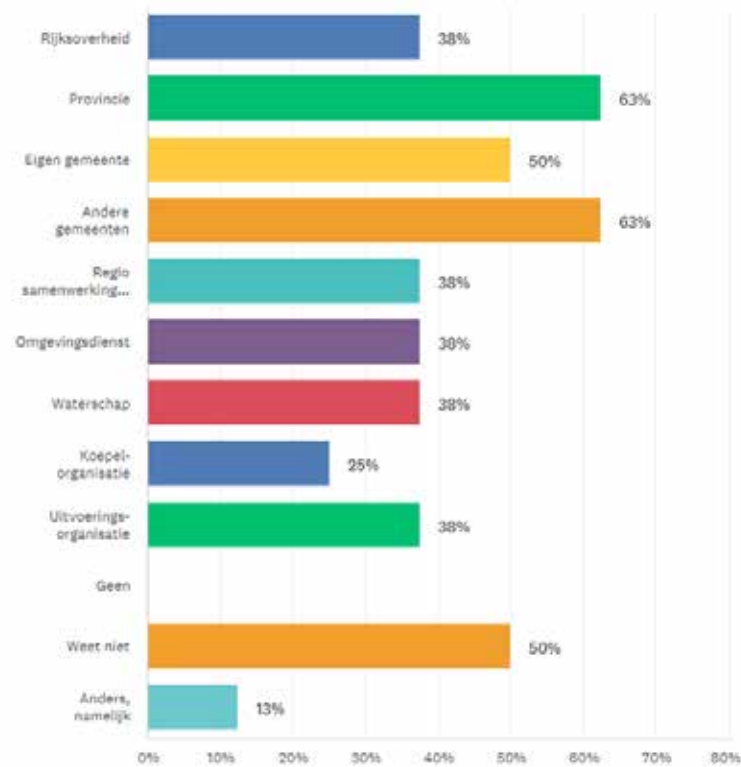
Vraag 13: manier van data beschikbaar stellen

Vraag 14: vorm van data in beeld brengen (visualisatie)

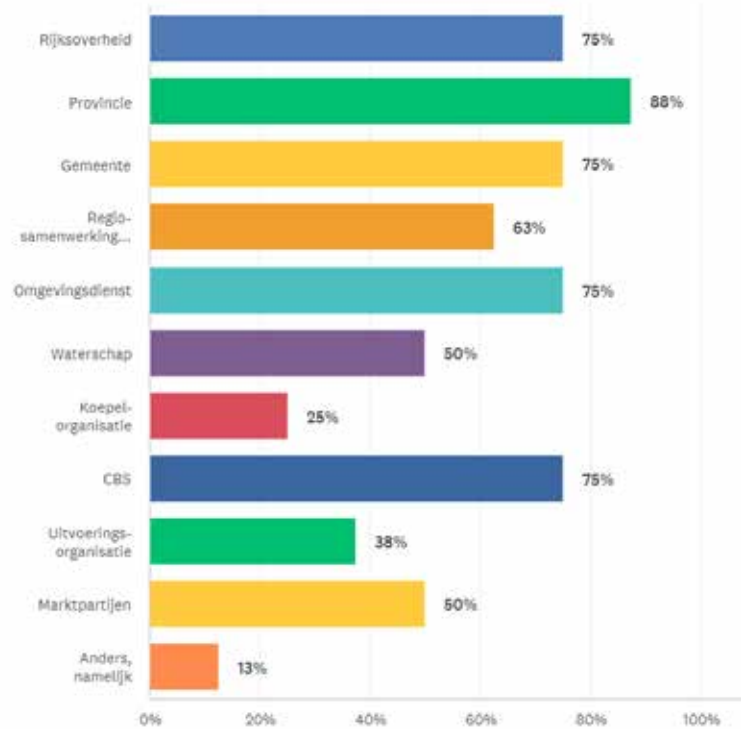
Vraag 15: met welke organisaties data wordt gedeeld

Vraag 16: binnen welke thema's op dit moment de meeste data wordt gedeeld

- Wonen
- Omgevingswet
- Duurzaamheid
- Energietransitie
- Water

Vraag 17: van data van welke organisaties er gebruik wordt gemaakt

Vraag 18: betalen voor gebruik van data

Voor het gebruik van data tussen overheden wordt bijna nooit in directe zin (out of pocket) betaald. Wel wordt er betaald voor data die afkomstig is van het CBS (25%) of van marktpartijen (100%).

Vraag 19: redenen voor de behoefte aan data/informatie

Informatieprofessionals geven een sterk groeiende vraag naar data/informatie binnen de eigen organisatie aan. Genoemd als redenen zijn:

- Effectieve sturing
- Beleidsvorming
- Maken van plannen
- Kunnen nemen van geïnformeerde beslissingen
- Gerichter kunnen bereiken van doelstellingen

Vraag 20: benodigdheden om beter met data te kunnen werken

Informatieprofessionals geven aan behoefte te hebben aan:

- Overzicht over het landelijke aanbod van databronnen en informatieproducten
- Betere samenwerking tussen overheidslagen bij de uitvraag en registratie van data
- Eenvoudigere toegang tot databronnen (bijvoorbeeld van CBS)
- Databronnen beschikbaar op diverse schaalgrootten
- Regelmatige updates van databronnen
- Betere middelen om data te verzamelen
- Kennis over beschikbare data elders
- Goede meta-informatie bij datasets en informatieproducten
- Tijd/capaciteit
- Interne data/informatiehuishouding op orde
- Up to date software die toegang tot externe data vergemakkelijkt
- Consistente, gestandaardiseerde formats voor (interne en externe) aanlevering van data tbv bijeenbrengen (verzamelen), verwerken en interpreteren van gegevens.
- Toegang tot relevante bruikbare data op juiste detailniveau Praktijkvoorbeelden op delen/uitwisselen van data, om te kunnen leren van andere organisaties en de opgedane kennis toe te passen in de context van de eigen organisatie

Vraag 21: Meegeven overige opmerkingen

- Het belang van een inhoudsgerichte aanpak, waarbij wordt gekeken naar de
- specifieke behoeften in aansluiting op de activiteiten van gemeenten wordt benadrukt
- Er wordt binnen organisaties een achterstand ervaren op het gebied van data-inzichten -gebruik
- Er wordt gepleit voor een meer georganiseerde benadering van data/informatie
- binnen de eigen organisatie, omdat de huidige situatie als chaotisch wordt ervaren

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

[vng.nl](https://www.vng.nl)